

Hoogopgeleid in Veenendaal

Een onderzoek naar de aantrekkingskracht van een middelgrote gemeente

Auteur: Gerben van Roekel

Studentnr.: 5723884

Begeleider: Rob Lenders

Datum: 6 april 2018

Inhoud

Voorwoord	3
1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 Probleemstelling.....	6
1.3 Relevantie	7
1.4 Leeswijzer	9
2. Theoretisch kader	10
2.1. Levensloopbenadering	10
2.2 Economische factoren	10
2.2.1 Werk	11
2.2.2 Woningprijzen	12
2.3 Sociaal-culturele binding	13
2.3.1 Sociale binding.....	14
2.3.2 Emotionele binding	15
2.3.3 Binding aan studiestad	15
2.4 Omgevingsvoorkeuren	17
2.4.1 Culturele voorzieningen	18
2.4.2 Natuurlijke voorzieningen	18
2.4.3 Commerciële voorzieningen.....	20
2.5 Demografie	21
2.5.1 Geslacht	21
2.5.2 Geloofsovertuiging	22
2.5.3 Partner.....	23
2.5.4 Opleiding	24
2.6 Verhuisrichting	24
2.6.1 Randstad.....	25
2.6.2 Grote stad.....	26
2.7 Conceptueel model	26
3. Methoden.....	28
3.1 Onderzoeksgebied en doelpopulatie	28
3.2 Onderzoeksmethode	30
3.3 Operationalisering.....	32
3.3.1 Woonlocatiekeuze	32
3.3.2 Economische factoren	33
3.3.3 Sociaal-culturele binding	34

3.3.4 Omgevingsvoorkeuren	36
3.3.5 Demografie.....	37
3.3.6 Verhuisrichting	38
5. Resultaten.....	40
5.1 Beschrijven respondentengroep en representativiteitsanalyse	40
5.2 Woonlocatiekeuze.....	44
5.3 Economische factoren	45
5.4 Sociaal-culturele binding	47
5.5 Omgevingsvoorkeuren	49
5.6 Demografische factoren	51
5.7 Verhuisrichting	52
5.8 Regressieanalyses.....	53
5.8.1 Huidige woonplaats.....	54
5.8.1 Toekomstige woonplaats	59
6. Conclusie en discussie	64
6.1 Conclusie	64
6.2 Discussie	65
Bibliografie	68
Bijlagen	74

Afbeelding voorblad: Veenendaalse Krant

Voorwoord

Voor u ligt mijn bachelor eindschrift, waar ik bijna een halfjaar aan heb gewerkt. Ik heb mij mogen verdiepen in de stad waar ik vandaan kom. Ik mag best trost zijn – al zeg ik het zelf – op dit eindwerkstuk, dat niet op deze wijze vorm had kunnen krijgen zonder de hulp van veel mensen. Daaronder zijn natuurlijk de decanen van het Ichthus College en het Rembrandt College, dhr. De Leur en mw. Bunte, ambtenaren van de gemeente Veenendaal, Maarten, die de uitnodiging voor de enquête schreef, iedereen die de enquête heeft ingevuld, iedereen die mij gesteund heeft en natuurlijk mijn begeleider, Rob Lenders.

1. Inleiding

Jongeren lopen weg uit de Nederlandse periferie om te gaan wonen en werken in de Randstad: het is de angst van veel Nederlandse regio's (Financieele Dagblad, 2016; Bock et al., 2017). Wetenschappelijk onderzoek, journalistiek en overheden concluderen: de periferie loopt leeg en de Randstad groeit (Baars & Van Meteren, 2009; Bock et al., 2017, Hilbers et al., 2011; Latten, Kooiman & Bontje, 2017; Raspe, Van Oort en De Bruijn, 2004; Venhorst, Van Dijk en Van Wissen, 2010, 2011).

1.1 Aanleiding

De term periferie heeft in deze context betrekking op het kern-periferiemodel. Het kern-periferiemodel is “[a] model of systematic patterns of uneven development in the geography of human activity, based on uneven distribution of power within and between societies” (Gregory, Johnston, Pratt, Watts & Whatmore, 2009, p. 115). Deze terminologie wordt in dit onderzoek gebruikt om onderscheid te maken in de ontwikkeling van Nederlandse regio's. Het massale vertrek van jonge hoogopgeleiden uit een perifere regio wordt braindrain genoemd (Venhorst, Edzes, Broersma & Van Dijk., 2011).

De periferie is echter geen vastomlijnd begrip. Niet voor alle regio's is duidelijk of er sprake is van braindrain (Hilbers et al., 2011). Eerder onderzoek naar braindrain richtte zich vaak op algemene situatie voor grote landsdelen (Van Ham en Hooimeijer, 2009; Venhorst, Van Dijk en Van Wissen, 2010, 2011) of richtte zich specifiek op gebieden die duidelijk in de periferie liggen (Van den Berg, 2010; Thissen, Droogleever Fortuijn, Strijker & Haartsen, 2010; De Vries, 2011; Wagenaar, 2014). Voor de regio's in de overgang tussen de kern en de periferie is het vaak onduidelijk in welke mate hoogopgeleide jongeren de regio verlaten. Omdat de aanwezigheid van braindrain in perifere, landelijke streken al veel bekender is, wordt in deze scriptie gekeken naar een middelgrote stad in het overgangsgebied tussen centraal en perifeer Nederland. Het is hier vaak onduidelijk in welke mate het talent wegtrekt. Het overgangsgebied tussen de randstad en de periferie wordt door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) de intermediaire zone genoemd (zie bijvoorbeeld Van Gemeren et al. (2016); De Graaff, Van Oort en Boschman (2008); Raspe et al. (2004)). In figuur 1 is zichtbaar hoe het PBL Nederlandse gemeenten indeelt als randstad, intermediaire zone of periferie.

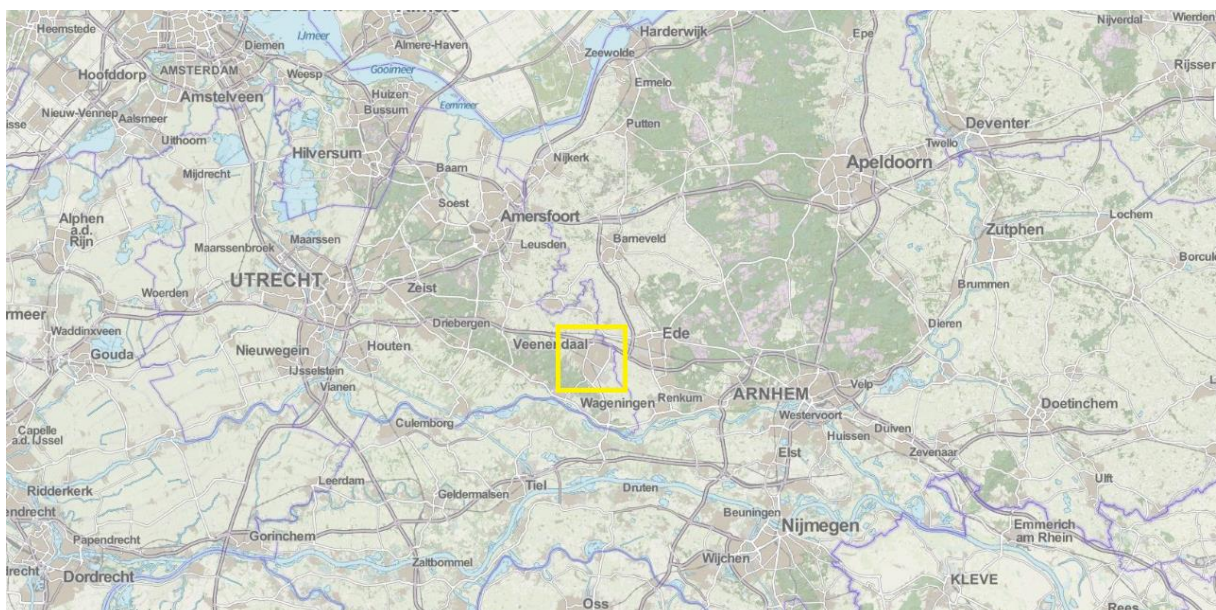
Een gemeente uit de intermediaire zone is gekozen als casestudy. De gemeente is gekozen uit een lijst van middelgrote Nederlandse gemeenten zonder universiteit in de intermediaire zone.

Voor deze gemeenten is ter indicatie voor de mate van braindrain de verhouding tussen het aantal behaalde vwo-diploma's tussen 2006 en 2010 en universitaire masters vijf jaar later weergegeven. De volledige selectie van gemeenten is zichtbaar gemaakt in bijlage één. Uit de dertien middelgrote gemeenten zonder universiteit in de periferie is de gemeente Veenendaal uitgekozen als casestudy. Door inwoners van Veenendaal zijn tussen 2010 en 2015 36 masterdiploma's gehaald per 100 vwo-diploma's vijf jaar eerder. Cijfers over diploma-aantallen zijn afkomstig van het CBS (2017a) Contacten met twee middelbare scholen in Veenendaal zijn gebruikt om jongeren te benaderen.

Figuur 1: PBL-indeling van Nederland in drie zones (Bron: De Graaff et al. (2008, p. 105)) Veenendaal gemarkeerd in geel (eigen bewerking).

Figuur 2: De geografische locatie van Veenendaal (Bron: J.W. van Aalst, www.opentopo.nl). Veenendaal in het gele kader (eigen bewerking)

1.2 Probleemstelling

Naar aanleiding van het thema braindrain in het overgangsgebied tussen de Randstad en de periferie, wordt in dit onderzoek de aantrekkingskracht van Veenendaal op hoogopgeleide jongeren onderzocht. Met deze hoofdvraag wordt onderzocht welke elementen maken dat Veenendaal als woonplaats gekozen wordt door jonge hoogopgeleiden. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

“Hoe kan de keuze verklaard worden voor een huidige of toekomstige woonlocatie in of buiten Veenendaal van personen die tussen 2009 en 2014 hun vwo- of havodiploma hebben gehaald op een Veenendaalse middelbare school?”

De doelstelling die bij deze vraag hoort is het in kaart brengen van het verhuisgedrag van jonge hoogopgeleide Veenendalers en welke redenen en factoren van invloed zijn op de keuze om al dan niet uit Veenendaal te vertrekken. Er is gekozen voor een periode van 2009 tot en met 2014, omdat dit betekent dat de respondenten recentelijk afgestudeerd zijn of in de afsluitende fase van hun studie zitten. Jongeren zijn in deze levensfase ruimtelijk erg mobiel en kiezen in deze periode vaak voor een woonplaats waar ze voor langere tijd blijven wonen (Nivalainen, 2004). Dit onderzoek wordt gestructureerd met een viertal deelvragen:

1. “Welke rol spelen economische factoren bij het kiezen van een woonplaats door jongeren die in Veenendaal middelbaar onderwijs genoten hebben?”

In veel keuzes zijn geldzaken een belangrijke overweging. Dat geldt ook voor de keuze van een woonplaats. Veelal wordt verondersteld dat mensen naar hun werk toe verhuizen. Voor veel jongeren is de locatie van het werk erg belangrijk en wordt de woonplek daarop afgestemd (Haapanen & Tervo, 2009; Hansen, Ban & Huggins, 2003; Wozniak, 2010).

Het antwoord op deze deelvraag brengt in kaart in welke mate de economische situatie in Veenendaal het verhuisgedrag van de inwoners beïnvloedt. Er wordt onderzocht in welke mate de personen die in Veenendaal hun vwo-diploma gehaald hebben in Veenendaal blijven wonen tijdens het begin van hun arbeidsmarktcarrière.

2. “Welke rol speelt sociaal-culturele binding bij het kiezen van een woonplaats door jongeren die in Veenendaal middelbaar onderwijs genoten hebben?”

Ander onderzoek wijst uit dat de woonplaats het beste verklaard kan worden aan de hand van de sociale en culturele binding met een plaats die mensen ervaren. Mensen wonen graag in een plaats waar zij zich thuis voelen, doordat zij zich verbonden voelen met de mensen en de plaats zelf. (Blaauboer, 2011; Hidalgo & Hernández, 2001). Met deze deelvraag wordt uitgezocht in welke mate deze sociaal-culturele binding en rol speelt in het kiezen van een woonplaats onder hoogopgeleide jongeren: gaan zij in Veenendaal wonen of niet?

3. “Welke rol spelen omgevingsvoorkeuren bij het kiezen van een woonplaats door jongeren die in Veenendaal middelbaar onderwijs genoten hebben?”

Weer andere auteurs, waaronder Glaeser (2005) en Marlet (2009) wijzen naar de kwaliteiten van de woonomgeving. Zij kijken naar de voorzieningen die een plaats biedt, die maken dat het er prettig wonen is. De voorkeuren van de doelgroep voor bepaalde woonomgevingen kan van doorslaggevend belang zijn in het kiezen van een woonplaats. Met deze deelvraag wordt onderzocht of dit belang inderdaad bestaat en hoe sterk dat dan is.

4. “Welke rol spelen demografische factoren bij het kiezen van een woonplaats door jongeren die in Veenendaal middelbaar onderwijs genoten hebben?”

De vierde deelvraag richt zich op demografische factoren. Mogelijk spelen verschillen tussen bevolkingsgroepen een rol in het bepalen van de woonplaats, dit zijn bijvoorbeeld verschillen als opleidingsniveau en geslacht. Eerder onderzoek heeft uitgewezen dat deze factoren mogelijk een invloed hebben op het verhuisgedrag (Faggian & McCann, 2009; Van Ham, Mulder & Hooimeijer, 2001). Met deze deelvraag wordt getracht vast te leggen in welke mate dat ook in Veenendaal het geval is.

1.3 Relevantie

Het onderzoeken van deze probleemstelling is van toegevoegde waarde in het wetenschappelijk debat. Het vult namelijk een hiaat in de wetenschappelijke kennis op het gebied van migratie van jonge mensen. Veel onderzoeken in dit gebied richten zich op de landelijke schaal, waarbij patronen voor hele landen worden waargenomen. (Détang-Dessendre, Gofette-Nagot & Piguet, 2008; Haapanen & Tervo, 2009; Van Ham & Hooimeijer, 2009; Krabel & Flöther, 2014; Venhorst, Van Dijk en Van Wissen, 2010, 2011; Xiong, Zhang & Kayama, 2016). Deze algemene landelijke patronen hebben vaak weinig te zeggen over de omstandigheden in

specifieke regio's. Het is dan ook lastig om het algemene beeld toe te passen op concrete plaatsen. Waar de implicaties op lokale schaal wel worden uitgediept, gebeurt dit vaak in gebieden die duidelijk in de periferie liggen, zowel in internationaal onderzoek (Argent & Walmsly, 2008; Bjarnason & Thorlindsson, 2006; Hansen et al., 2003) als in Nederland (Van de Berg, 2010; Thissen et al., 2010). Dat de nadruk vooral ligt op de perifere gebieden is begrijpelijk, want daar is in Nederland het probleem het grootst en evidentst (Latten et al., 2017; Venhorst, Van Dijk & Van Wissen, 2011). Echter, ook in de intermediaire zone in Nederland, tussen de Randstad en de periferie, treedt braindrain op. Een onderzoek in de provincie Noord-Brabant laat zien dat er sprake van enige mate van braindrain (Cörvers, Mariën & Vink, 2015). Dit onderzoek laat ook zien dat er binnen die provincie grote verschillen bestaan. De wetenschappelijke nadruk op de periferie is dus niet geheel terecht en laat onduidelijkheid over voor de regio's die geen centrale stad zijn, maar ook geen landelijke periferie. Het is belangrijk dat ook in de gebieden in de intermediaire zone wordt uitgezocht wat deze regio's (on)aantrekkelijk maakt voor jongeren: wat bepaalt of zij wegtrekken of blijven?

Deze vraag is niet alleen van toegevoegde waarde voor de wetenschappelijke kennis, maar kan ook van belang voor de bredere maatschappij. Het aantrekken en behouden van hoogopgeleide jongeren is een grote uitdaging voor veel overheden: deze groep wordt gezien als een bepalende factor in de huidige en toekomstige economische ontwikkeling, gezien het al maar groeiende belang van de kenniseconomie (Raspe & Van Oort, 2007). Daarom is het voor regionale overheden belangrijk om te weten wat ervoor zorgt dat hun regio (on)aantrekkelijk is voor deze doelgroep, zodat zij hun beleidsvoering daarop kunnen afstemmen. In dit onderzoek wordt geprobeerd een beeld te schetsen van de aantrekkelijkheid van gemeenten in de intermediaire zone van Nederland voor jonge hoogopgeleiden, in het bijzonder voor de gemeente Veenendaal. Deze regio's lopen geen risico op bevolkingskrimp in de nabije toekomst, maar verliezen wel vaak jongeren aan de grote universiteitssteden en de randstad (Kooiman, 2015). In dit onderzoek wordt uitgezocht welke elementen de regio Veenendaal een aantrekkelijke woonplaats maakt voor jonge hoogopgeleiden. De gemeente Veenendaal erkent ook dat de bevolking relatief laag is opgeleid, wat voor economische problemen kan zorgen, zeker in een tijd waarin het belang van de kenniseconomie groeit (Gemeente Veenendaal, 2011, 2017a). De gemeente Veenendaal zal de uitkomsten van dit onderzoek kunnen gebruiken om te bepalen wat er moet gebeuren om jonge hoogopgeleiden naar Veenendaal te krijgen. Ook voor andere regionale overheden in de intermediaire zone biedt dit onderzoek handvatten om te inventariseren wat deze regio aantrekkelijk maakt en welke beslissingen daarop genomen

moeten worden. Voor deze toepassing op andere regio's is wel een vertaalslag nodig die extra informatie vereist over de betreffende regio, maar dit onderzoek biedt hiervoor wel een raamwerk. Kortom, het onderzoek van dit thema is zowel maatschappelijk als wetenschappelijk van toegevoegde waarde.

1.4 Leeswijzer

Het vervolg van dit onderzoek zal als volgt zijn opgebouwd. Als eerste volgt een theoretisch kader, waarin de bestaande wetenschappelijke kennis op het gebied van het verhuisgedrag van jonge hoogopgeleiden wordt uiteengezet. Hieruit volgen een aantal hypothesen voor dit onderzoek, die schematisch zijn weergegeven in het conceptueel model. In het derde hoofdstuk worden de gebruikte begrippen geoperationaliseerd, zodat helder is op welke manier een bepaalde term wordt gebruikt en hoe dit wordt gemeten. Daarna worden wordt beschreven hoe het onderzoek is uitgevoerd: welke methoden gebruikt zijn, waar er onderzoek heeft plaatsgevonden en wie er onderzocht zijn. De bevindingen van het onderzoeken worden besproken in het vijfde hoofdstuk, waarin de hypothesen uit het tweede hoofdstuk worden getoetst. Het onderzoek wordt afgesloten met een conclusie, waarin de hoofdvraag beantwoord wordt. Hier komen ook beleidsimplicaties en aanbevelingen voor vervolgonderzoek ter sprake.

2. Theoretisch kader

In het theoretisch kader wordt de bestaande kennis op het gebied van het verhuisgedrag van jonge, hoogopgeleide mensen weergegeven. Eerst wordt de levensloopbenadering van Mulder en Hooimeijer uit 1999 besproken. Dit is een algemene theorie die verhuisgedrag verklaart. Deze theorie wordt toegepast op de vier deelt thema's van dit onderzoek: economische motieven, sociaal-culturele binding, woonvoorkeuren en demografie. Vervolgens wordt het roltrapmodel van Fielding (1992) gebruikt om hypothesen op te stellen over de verhuisrichting van diegenen die uit Veenendaal zijn verhuisd.

2.1. Levensloopbenadering

Een algemene theorie die het verhuisgedrag probeert te verklaren is de levensloopbenadering, ontwikkeld door Mulder en Hooimeijer (1999). De levensloopbenadering gaat uit van vier "carrières", namelijk de onderwijs-, arbeids-, woon- en huishoudenscarrières. Deze vier carrières beïnvloeden de keuze tussen verhuizen en niet verhuizen en de keuze van een eventuele nieuwe woonplaats. De vier carrières zorgen voor zowel redenen om te verhuizen, zoals de geboorte van een kind of een nieuwe baan in een andere stad, als voorkeuren voor een bepaalde woonplek, bijvoorbeeld dicht bij familie, in een groene omgeving of juist in de binnenstad. Ook bepalen deze carrières de middelen en beperkingen waar een huishouden rekening mee moet houden, zoals het inkomen of plek van werk of school. Tezamen met niet-individuele macrofactoren als de huizenmarkt en de algemene economische situatie, bepalen deze factoren of en zo ja waarheen een huishouden verhuist (Mulder & Hooimeijer, 1999).

Al deze carrières spelen een rol bij in het verhuisgedrag van jongeren. Een baan vinden in een andere stad, uit huis gaan, gaan studeren en trouwen of samenwonen zijn allemaal redenen voor een verhuizing. Jonge pasafgestudeerden zijn daarin bovendien meer dan andere groepen bereid om over grote afstanden te verhuizen om stappen te maken in een van de carrières (Faggian & McCann, 2009; Groen, 2003; Kodrzycki, 2001; Krabel & Flöther, 2014). Naarmate de leeftijd stijgt en mensen met een vaste partner leven en kinderen hebben, neemt de bereidheid om te verhuizen over grote afstanden navenant af (Nivalainen, 2004).

2.2 Economische factoren

Voor veel mensen is de arbeidsmarktcarrière leidend in het kiezen van een woonplek. De woonlocatie wordt afgestemd op de plaats waar het werk is. In Nederland is dit een van de belangrijkste redenen voor de migratie van de periferie naar de Randstad (Van Ham &

Hooimeijer, 2009). Veel jongeren ondernemen een verhuizing naar een regio die meer economische kansen biedt. Anderzijds is het vaak zo dat meer economische kansen samengaan met hoge huizenprijzen (De Groot, Manting & Boschma, 2008), wat een reden kan zijn om een woning te zoeken buiten deze regio's. Binnen de Randstad kiezen veel mensen voor grotere pendelafstanden om de hoogste huizenprijzen te vermijden (Van Ham & Hooimeijer, 2009). De invloed van economische belangen op het verhuisgedrag kan dus groot zijn. Richard Florida (2003) noemt huizenprijzen en banen de traditionele verklaringen voor verhuisgedrag.

2.2.1 Werk

Na afloop van de studietijd is de arbeidsmarktcarrière voor de meeste mensen erg belangrijk. In onderzoeken naar migratiebewegingen onder jonge, onlangs afgestudeerden blijkt steeds opnieuw dat arbeidsmarktfactoren de bepalende factor zijn in de locatiekeuze (Faggian & McCann, 2009; Haapanen & Tervo, 2009; Hansen et al., 2003; Venhorst, Van Dijk en Van Wissen, 2010, 2011; Wozniak, 2010). Jonge, pasafgestudeerden zijn in hoge mate bereid om te verhuizen over lange afstanden in vergelijking met andere bevolkingsgroepen (Nivalainen, 2004) en kiezen voor een woonlocatie op basis van de arbeidsmarktperspectieven die een regio biedt. Jonge hoogopgeleiden zijn bereid om over grote afstanden te verhuizen om een baan te accepteren. Omdat deze banen geografisch niet gelijk verdeeld zijn, zijn er regio's die een buitenproportioneel aandeel van recent afgestudeerden opnemen (Faggian & McCann, 2009; Hansen et al., 2003, Venhorst, Van Dijk en Van Wissen, 2011).

Het zijn echter niet alleen arbeidsmarktfactoren die de woonlocatie van recent afgestudeerden beïnvloeden. Net als ieder ander, heeft een jonge hoogopgeleide de voorkeur voor een prettige woonomgeving. Daarom komt voor dat mensen besluiten om in een andere plaats te wonen dan te werken en naar het werk op en neer te reizen. In het onderzoek van Kodrzycki (2001) komt naar voren dat economische factoren, zoals de relatieve groei van het aantal banen, een negatieve invloed hebben op de kans dat een afgestudeerde vertrekt, maar ook dat locatiefactoren die een invloed hebben op het woongenot, zoals de gemiddelde windsnelheid en het al dan niet bij de kust gelegen zijn, de migratiekans beïnvloeden. Jongeren zijn dus bereid om een economisch voordeel in te leveren voor een woonomgeving die aansluit bij hun wensen (Bünstorf, Geissler & Krabel, 2014, Kodrzycki, 2001). Anderen, zoals Florida (2003) gaan nog verder en stellen dat arbeidsmarktfactoren hoegenaamd geen invloed hebben op de locatiekeuze van mensen, maar dat jonge hoogopgeleide mensen een woonplaats kiezen die aansluit bij hun voorkeuren. Omdat de voorkeuren van jongeren veel overeenkomsten vertonen, ontstaan er

steden waar relatief veel jonge talentvolle mensen wonen. Deze steden kansen voor bedrijven die vervolgens de werkgelegenheid voor deze mensen creëren (Florida, 2003). Deze tegenstelling maakt deel uit van een bredere geografische discussie omtrent de vraag of werken wonen volgt of dat wonen werken volgt. Omdat de komst of het vertrek van bedrijven en de komst of het vertrek van inwoners vaak gelijk opgaan, is dit een vraag die tot op heden onbeantwoord blijft (De Graaff et al., 2008, Hoogstra, Van Dijk & Florax, 2005; Partridge & Rickman, 2003; Steinnes, 1982).

De meeste auteurs gaan echter uit van een situatie waarin zowel woonvoorkeuren als arbeidsmarktfactoren een belangrijke invloed hebben op het besluit om te verhuizen in het geval van pasafgestudeerde jongeren (Bünstorf et al., 2014; Frenkel, Bendit & Kaplan, 2013; Hoogstra et al., 2005; Kodrzycki, 2001; Krabel & Flöther, 2012). Hoewel andere factoren dus een rol spelen, blijft het inzicht staande dat arbeidsmarktfactoren de locatiekeuze beïnvloeden. Deze constatering leidt tot de verwachting dat jongeren met een goed arbeidsmarktperspectief in Veenendaal een grotere kans hebben om in de Veenendaal te komen wonen. Het arbeidsmarktperspectief wordt als volgt benaderd:

Hypothese 1.1: Jonge hoogopgeleiden zijn meer geneigd om in Veenendaal te gaan wonen naarmate de sector waarin zij werkzaam zijn beter is vertegenwoordigd in Veenendaal.

2.2.2 Woningprijzen

Plaatsen waar veel werk is, zijn dus aantrekkelijke woonomgevingen voor veel mensen. Omdat er veel banen op redelijke reisafstand liggen, bieden deze plaatsen veel carrièrekansen. Dit proces maakt echter ook dat veel mensen op dezelfde plekken willen wonen, waardoor de vraag toeneemt en huizenprijzen in deze gebieden stijgen (Glaeser, 2011, p. 165-197; Glaeser, Gyourko & Saks, 2005). Uit onderzoek in de Verenigde Staten blijkt dat als steden niet genoeg ruimte hebben om uit te breiden of regelgeving uitbreiding beperkt, een sterke stijging van huizenprijzen plaatsvindt (Glaeser et al., 2005; Saíz, 2010). Hogere huizenprijzen maken woningen minder aantrekkelijk, waardoor mensen ervoor kiezen om of in een andere stad of verder buiten het stadscentrum te gaan wonen (Glaeser, 2011, p. 165-197).

Dit proces vindt ook plaats in Nederland. De meeste economische kansen liggen in de Randstad, wat deze regio een aantrekkelijke woonomgeving maakt. Hierdoor is de vraag naar woningen groot (De Groot et al., 2008). In de grote steden in de Randstad zijn in het verleden niet

voldoende huizen bijgebouwd om een prijsstijging te voorkomen. Dit heeft ertoe geleid dat veel mensen niet in de stad zelf willen of kunnen wonen, maar ervoor kiezen om in de omliggende gebieden te gaan wonen, waar woningen vaak groter en goedkoper zijn (Vermeulen & Van Ommeren, 2009). Dit betekent dat mensen in de Randstad vaak een langere reistijd naar het werk hebben dan mensen buiten de Randstad, ondanks het feit dat er meer banen in de omgeving zijn (Van Dam & Hooimeijer, 2009).

De gemeente Veenendaal zou kunnen profiteren van deze ontwikkeling. In de gemeente zijn de laatste jaren veel woningen bijgebouwd; deze woningen zijn bovendien goedkoper dan in de omliggende gemeenten (CBS, 2018a; Gemeente Veenendaal, 2017b; Staat van Utrecht, 2017). De gemeente Veenendaal zou hiermee kunnen profiteren van de uitstroom uit de Randstad. Dit creëert de verwachting dat de invloed van de huizenprijzen op het verhuisgedrag een positieve invloed heeft op de kans dat iemand in Veenendaal komt of blijft wonen.

Hypothese 1.2: Naarmate jongeren goedkoop wonen belangrijker vinden zijn zij meer geneigd om in Veenendaal te komen wonen.

2.3 Sociaal-culturele binding

Naast factoren op het gebied van werk, is de voorkeur voor een woonlocatie bij veel pasafgestudeerden ook afhankelijk van binding (Venhorst, Edzes et al., 2011). Mensen zijn geneigd om te kiezen voor wonen in een regio waar ze bekend mee zijn, zoals de regio waar ze vandaan komen en de regio waar ze gestudeerd hebben. Het hebben van een bestaand netwerk in de woonregio is een belangrijke overweging in het kiezen van een woonregio (Blaauboer, 2011; Venhorst, Edzes et al., 2011). Voor een deel is deze voorkeur ook onderbewust en gebaseerd op herinnering aan en een beeld van de woonplaats. Hoewel deze factoren niet noodzakelijkerwijs het woongenot beïnvloeden, vergroten ze de aantrekkingskracht van een regio als woonplaats aanzienlijk (Blaauboer, 2011). Mensen zijn geneigd om zich thuis te voelen in een stad of regio met een cultuur die vergelijkbaar is met dat wat ze gewend zijn (Bünstorf et al., 2014).

Binding aan een plaats kun je op verschillende manieren ervaren. Scanell en Gifford (2010) beschrijven de binding aan een plaats als een combinatie van een veelvoud van verschillende factoren die allemaal een invloed hebben op de binding aan een plaats. Voor dit onderzoek worden deze factoren, in navolging van Hidalgo en Hernández (2001) en De Graaf (2009),

opgedeeld in twee groepen. Ten eerste is er binding aan de mensen die in de stad wonen, bijvoorbeeld familie en vrienden. Ten tweede is er binding aan de plaats zelf, het gevoel van verbondenheid aan een omgeving. Van deze twee facetten van binding, heeft sociale binding echter de meeste invloed (Hidalgo & Hernández, 2001).

2.3.1 Sociale binding

Mensen vinden over het algemeen de nabijheid belangrijk van mensen die ze goed kennen en waar ze zich comfortabel bij voelen. Dit maakt dat zij zich op hun gemak voelen in hun woonomgeving (Dahl & Sorenson, 2010). Het hebben van vrienden en familie in een plaats maakt de plaats dus aantrekkelijker als woonplaats (Mulder, 2007). De sociale binding vervult een belangrijke rol in de binding met de plaats als geheel. Mensen zijn meer geneigd om ergens te gaan wonen als zij weten dat zij daar al een sociaal netwerk hebben en daar zullen worden opgevangen. Vrienden en familieleden die in zo'n plaats wonen bieden een opvangnet, zij bieden sociale contacten, maar kunnen ook helpen met allerlei praktische en sociale uitdagingen (Johnson & Schulz, 2011; Mulder, 2007; Mulder & Cooke, 2009; Raymond, Brown & Weber, 2010). Daarbij sluit Kan (2007) door ook het omgekeerde vast te stellen: het bezit van "lokaal sociaal kapitaal" verkleint de kans dat iemand vertrekt uit zijn woonplaats.

Deze sociale invloeden zijn van belang bij het kiezen van de woonomgeving. Een eventueel economisch voordeel dat bereikt kan worden met een verhuizing, wordt vaak niet genomen om in de buurt van het sociale netwerk te blijven. Zo blijkt uit het werk van Dahl en Sorenson (2010, p. 655):

The fact that individuals weigh social factors much more heavily than economic ones in deciding where to work and live [...] has important implications for both research and public policy. It [...] suggests that even very large differences in wages across regions can persist indefinitely. If individuals rarely move to higher paying regions to arbitrage these differentials, then the primary force for equilibration comes from companies moving to regions with cheaper labor. [...] Most individuals will not move because doing so would distance them from family and friends. Those individuals that do move, moreover, may move precisely because they have been weakly integrated into the local community.

Het effect van de sociale binding is dus zeer groot. Zelfs over kleine afstanden is de invloed van deze binding merkbaar (Hedman, 2012). Hieruit wordt de volgende hypothese afgeleid.

Hypothese 2.1: Jongeren zijn meer geneigd om in Veenendaal te wonen naarmate zij meer sociale binding met Veenendaal hebben.

2.3.2 Emotionele binding

Naast binding aan de personen in een plaats, gaan mensen zich ook verbinden aan de plaats zelf. Na verloop van tijd gaan de inwoners zich identificeren met de plaats waarin ze wonen: ze voelen zich er thuis en zijn trots op hun woonplaats. Deze binding wordt gevormd door herinneringen en ervaringen over de tijd in een plaats. Mensen gaan zich hechten aan de fysieke omgeving op een emotioneel psychisch niveau (Florek, 2011; Hidalgo & Hernández, 2001; Jamieson, 2000; Mesch & Manor, 1998; Stedman, 2002). Deze vorm van binding met de woonplaats wordt emotionele binding genoemd door Florek (2011). Emotionele binding vindt het sterkst plaats in de kindertijd (Blaauboer, 2011). Deze binding maakt van de woonplaats een symbool van de persoonlijke identiteit, die wordt uitgedrukt in een gevoel van trots op de plaats (Mesch & Manor, 1998; Raymond et al., 2010; Rollero & De Piccoli, 2010; Scanell & Gifford, 2010). Florek (2011) onderscheidt verscheidene groepen bewoners, sommigen zien de stad slechts als verblijfplaats en ervaren geen binding met de plaats zelf, anderen voelen zich zeer sterk met de plaats verbonden: *“they feel such a strong positive link with a city that they want to live there, even though better options according to some criteria are available”* (Florek, 2011, p. 349). Ondanks het feit dat deze vorm van binding niet direct een rationele grond is voor het kiezen van een woonplaats, blijkt deze factor hier wel op van invloed, zelfs als het economische belang daardoor geschaad wordt. Voor veel mensen is het verlaten van de thuisstad een grote stap, die niet of met moeite genomen wordt. Voor anderen is een verhuizing echter geen probleem, hoewel gevoelens van verbondenheid blijven bestaan (Florek, 2011; Gustafson, 2001; Jamieson, 2000). Deze vaststelling leidt tot de hypothese dat verbondenheid aan Veenendaal als plaats verband houdt met de woonplaats.

Hypothese 2.2: Jongeren zijn meer geneigd om in Veenendaal te wonen naarmate zij meer emotionele binding met Veenendaal hebben.

2.3.3 Binding aan studiestad

In de eerste jaren na de middelbare school is vervolgonderwijs voor de meeste mensen de belangrijkste carrière. Van de doelgroep van dit onderzoek neemt het grootste deel in deze periode deel aan het hoger onderwijs (hoger beroepsonderwijs of wetenschappelijk onderwijs) (CBS, 2017b). Jongeren in het hoger onderwijs verlaten in vergelijking met andere jongeren

vaak eerder het ouderlijk huis. Zij gaan dan vaak in de omgeving van hun opleiding wonen (Mulder en Hooimeijer, 1999, p. 172-173). Op het moment dat deze mensen afstuderen verschuift in de meeste gevallen de prioriteit van de onderwijscarrière naar de arbeidscarrière. De invloed van verhuizingen gemaakt ten behoeve van de studiercarrière blijft echter bestaan.

Na verloop van tijd gaan deze jongeren zich namelijk ook verbonden voelen met de plaats waar ze studeren. Na afloop van hun studie zullen veel van hen zich dan ook permanent willen vestigen in deze plaats (Venhorst, Van Dijk & Van Wissen, 2010). Het verlaten van de studieregio brengt sociale en economische kosten met zich mee. Venhorst, Van Dijk en Van Wissen (2010) komen dan ook tot de conclusie dat jongeren zich in eerste instantie in deze regio willen vestigen. Met name als gevolg van verschil in baankansen zijn er echter grote regionale verschillen in de mate waarin studentensteden de studenten ook op latere leeftijd in de stad weten te behouden. Onder pasafgestudeerden is de migratie dan ook erg groot (Venhorst, Van Dijk en Van Wissen, 2010). Ook in ander onderzoek komt naar voren dat binding aan de studieregio een grote rol speelt. Zo komen Bünstorf et al. (2014) in hun studie in Duitsland tot de conclusie dat pasafgestudeerden zich het liefst vestigen in een regio waar zij al een bestaand netwerk hebben, namelijk de studieregio of de regio van herkomst. Dit sluit aan bij de bevindingen van Dahl en Sorenson (2010). Zij laten zien dat een sociale binding aan een plaats een reden kan zijn om van een verhuizing af te zien, ook als dat economisch voordelig kan zijn.

Met name studiesteden in de meer perifeer gelegen delen van een land hebben te maken met een groot vertrek van hun pas afgestudeerden. Dit blijkt in het buitenland (zie bijvoorbeeld Kodrzycki (2001) en Hansen et al. (2003) voor de Verenigde Staten, Haapanen en Tervo (2009) voor Finland en Krabel en Flöther (2014) voor Duitsland) als in Nederland, waar jongeren vanuit de perifeer gelegen studiesteden naar de Randstad verhuizen (Venhorst, Van Dijk en Van Wissen, 2010, 2011). Deze perifeer gelegen studiesteden bieden vaak niet genoeg banen voor alle afgestudeerden. Veel jongeren kunnen daardoor geen baan vinden en verlaten deze regio, ook als ze daar wel graag willen wonen.

De binding aan de studiestad ontstaat met name als jongeren niet alleen studeren in een plaats, maar daar ook gaan wonen en dus andere activiteiten ondernemen in die stad en daar een sociaal netwerk opbouwen. Jongeren die niet op kamers gaan wonen zijn voor hun sociale netwerk en andere activiteiten dan studeren vaak aangewezen op de thuisgemeente. Studenten die op

kamers wonen ervaren dus meer binding met hun studiestad (Venhorst, Koster, Delfmann, Van Dijk & Pellenbarg, 2011, p. 17).

Een grotere binding aan de studieregio leidt dus tot een grotere wens om in de studieregio te blijven wonen, hoewel deze wens niet altijd verwezenlijkt kan worden. Deze binding hangt in hoge mate samen met het wonen in de studiestad. In het kader van het onderzoek wordt hieruit de volgende hypothese afgeleid:

Hypothese 2.3: Jongeren die tijdens hun studietijd zijn gaan wonen in of bij hun studiestad zijn minder geneigd om na hun studietijd in Veenendaal te gaan wonen dan jongeren die bij hun ouders bleven wonen tijdens hun studietijd.

2.4 Omgevingsvoorkeuren

Naast de werk- en opleidingscarrière, brengen Mulder en Hooimeijer (1999) ook de wooncarrière onder het voetlicht. De wooncarrière bestaat uit de opgave om een plek om te leven te vinden die zo goed mogelijk aansluit bij de woonvoorkeuren van een individu. Hierbij speelt de kwaliteit van de woonomgeving een grote rol. In welke omgeving een persoon het liefst woont is per persoon verschillend (Scheiner & Kasper, 2003; Walker & Li, 2007), waardoor het lastig is om algemene conclusies te trekken over de woonvoorkeuren van mensen in het algemeen.

Het belang van de wooncarrière is de afgelopen decennia alleen maar toegenomen: een stad is steeds meer een plaats wordt van consumptie. Onder invloed van de toenemende welvaart zoeken mensen een woonplaats niet alleen uit op basis van de werkgelegenheid in het gebied, maar ook op wat er te doen is in de stad. De stad wordt daarmee steeds meer een plek voor ervaringen (Glaeser & Gottlieb, 2005; Glaeser, Kolko & Saiz, 2001). De laatste decennia zijn mensen steeds hogere eisen aan de omgeving gaan stellen. Woonplaatsen moeten een kwalitatief goede leefomgeving bieden om aantrekkelijk te blijven voor nieuwe inwoners. Glaeser et al. (2001) schrijven “*attractive cities will thrive; unpleasant ones will decay*” (p. 33). Bij het kiezen van een plek waar men graag wil wonen, speelt dus ook de kwaliteit van de woonomgeving een rol. Voor dit onderzoek zijn de omgevingsvoorkeuren op basis van Burgers (2006), Glaeser et al. (2001) en Marlet (2009) verdeeld in drie categorieën die het concept van de omgevingsvoorkeuren concretiseren. De drie categorieën zijn culturele voorzieningen, natuurlijke voorzieningen en commerciële voorzieningen.

2.4.1 Culturele voorzieningen

Het culturele leven in een plaats wordt vaak beschouwt als een belangrijk element in de aantrekkingskracht van een stad. Marlet (2009) schrijft hierover dat “restaurants niet alleen eten serveren, en theaters niet alleen voorstellingen aanbieden, maar dat cultuur, horeca en andere stedelijke attracties mensen ook aan de stad binden” (p. 207). De nabijheid van culturele voorzieningen is dan ook reden voor mensen om een centrumlocatie te verkiezen boven een woonplek aan de rand van de stad (Frenkel et al., 2013) en om een woonplek verder bij het werk vandaan te verkiezen boven een huis dichtbij (Ng, 2008). Ng (2008) toont aan dat het uitbreiden van locatiekeuzemodellen met de nabijheid van culturele voorzieningen de voorspellende waarde van deze modellen vergroot.

De aard van deze culturele evenementen kan behoorlijk uiteenlopen. Hieronder vallen zowel “hoogstaande” culturele voorzieningen zoals musea, schouwburgen en opera’s als “volkse” voorzieningen als voetbalstadions en discotheken (Burgers, 2006; Marlet, 2009). Dat wil niet zeggen dat iedereen zich aangetrokken voelt tot alle soorten culturele voorzieningen, maar wel dat mensen over het algemeen graag wonen in de nabijheid van culturele voorzieningen die zij waarderen.

De verwachting is dat mensen die veel waarde aan cultuur hechten hun woonplaats daarop zullen afstemmen. Omdat het culturele aanbod in Veenendaal niet erg groot is, zullen veel van hen voor hun culturele behoeften naar andere steden kijken, zoals Arnhem en Utrecht, waar het aanbod van culturele voorzieningen veel groter is (Gemeente Veenendaal, 2017c; Marlet & Van Woerkens, 2007).

Hypothese 3.1: Jonge hoogopgeleiden zijn minder geneigd in Veenendaal te gaan wonen naarmate zij meer waarde hechten aan culturele voorzieningen.

2.4.2 Natuurlijke voorzieningen

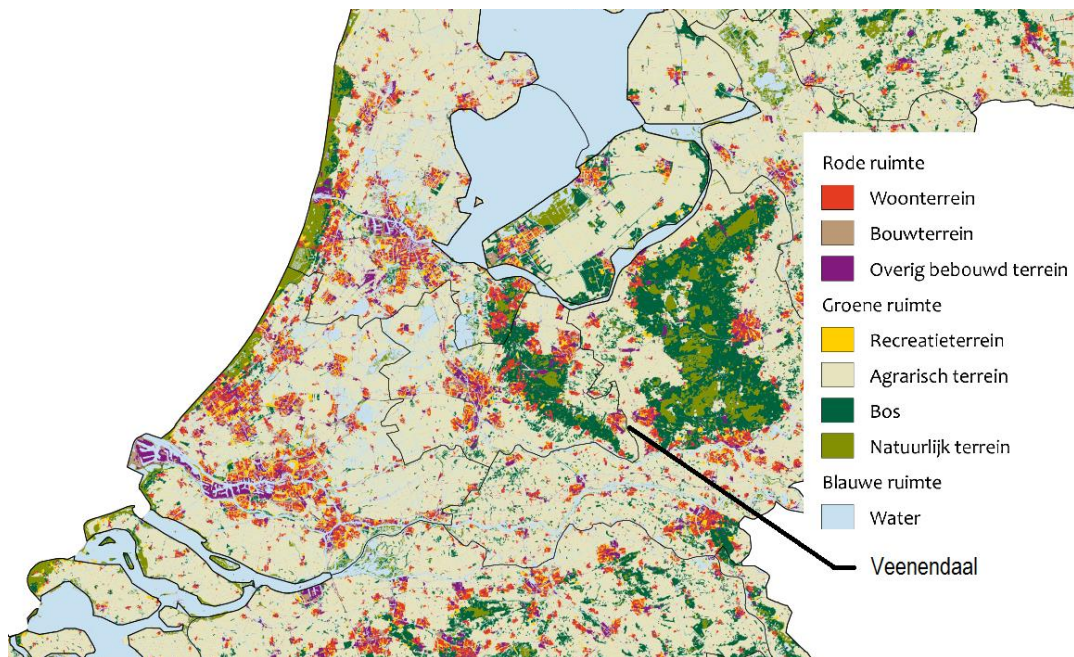
Naast culturele voorzieningen wordt de nabijheid van natuur ook vaak genoemd als factor van belang in de woonlocatiekeuze (Niedomysl, 2008; Nilsson, 2014; Van Oort, Weterings & Verlinde, 2003). In hun onderzoek naar Nederlandse ICT’ers tonen Van Oort et al. (2003) aan dat natuurlijke voorzieningen een sturende invloed op de woonlocatiekeuze. 70% van de onderzochte groep geeft aan graag in de buurt van een natuurgebied te wonen, hoewel een park of ander stedelijke groen een natuurgebied deels kunnen substitueren (p. 519). Dit komt overeen met de conclusies van Marlet (2009), die laten zien dat de nabijheid van natuur een deel van de

bevolkingsgroei van een stad en het verschil in huizenprijzen kan verklaren (p. 277, 291-292). Bij Marlet (2009) kunnen stedelijke parken de rol van natuurgebieden echter niet overnemen (p. 291-292).

De behoefte aan open ruimte en natuurgebieden komt ook in internationaal onderzoek naar voren. In het onderzoek van Nilsson (2014) in Zweden komt naar voren dat natuurlijke voorzieningen significante invloed hebben op de huizenprijzen, wat betekent dat de vraag naar woning toeneemt naarmate natuurlijke voorzieningen dichterbij zijn. Dit verband wordt bovendien sterker bij een hogere bevolkingsdichtheid. Ook in de Verenigde Staten zijn natuurlijke factoren van invloed. Het klimaat, de aantrekkelijke natuur en de nabijheid van de kust zouden een deel van de vraag naar wonen de Californische kuststeden verklaren, terwijl het rustige, groene, natuurlijke karakter van de nieuwbouw samen met de relatief lage prijs de enorme vraag naar woningen in de Texaanse voorsteden creëren (Glaeser, 2011, p. 177-198). Het wonen in een groene natuurlijke omgeving is echter niet voor iedereen weggelegd. Uit het onderzoek van Van Dam, Heins en Elbersen (2002) blijkt dat de vraag naar wonen in een dergelijke omgeving in Nederland veel groter is dan het aanbod van woningen in dezelfde omgeving. Dit komt doordat het wonen in een groene omgeving in Nederland wordt geïdealiseerd.

Rondom Veenendaal is relatief veel natuur te vinden. Het ligt aan de voet van de Utrechtse Heuvelrug en niet ver bij de Veluwe vandaan. Ook kleinere natuurgebieden zijn goed bereikbaar (zie figuur 3). De verwachting is daarom dat personen die veel waarde hechten aan de nabijheid van natuur Veenendaal sneller als woonplaats zullen overwegen.

Figuur 3: Bodemgebruik in Nederland in 2012 (Bron: CBS & Kadaster, 2016)

Hypothese 3.2: Jonge hoogopgeleiden zijn meer geneigd in Veenendaal te gaan wonen naarmate zij meer waarde hechten aan de nabijheid van natuur.

2.4.3 Commerciële voorzieningen

De laatste categorie voorzieningen die in dit onderzoek worden opgenomen zijn commerciële voorzieningen. Voor veel mensen is een ruim en divers aanbod van winkelmogelijkheden een belangrijke reden om voor een bepaalde woonplaats te kiezen (Burgers, 2006; Marlet, 2009). Dit geldt voor zowel de stad als voor het platteland (Öner, 2017). Het gaat bij de nabijheid van winkels niet alleen om het gemak van de mogelijkheid om de noodzakelijke inkopen te doen zonder daarvoor ver te hoeven reizen, maar vooral ook uit het plezier dat mensen kunnen halen uit de beleving van het winkelen (Burgers, 2006). Voor dit tweede doel van winkelen is niet zozeer de grootte van het aanbod en de assortimenten van belang, maar is de vraag naar authentieke, bijzondere winkeltjes (Marlet, 2009). Deze manier van winkelen is van toepassing allerlei typen winkels, van boekhandels tot supermarkten en van restaurants tot meubelzaken (T.N. Clark, 2003). De mogelijkheden tot winkelen leiden dan ook tot hogere huizenprijzen voor woningen in de nabijheid (Jang & Kang, 2015).

Het belang van commerciële voorzieningen overstijgt dan ook de praktische noodzaak. De aanwezigheid van winkels is bepalend voor het karakter van de stad. In de woorden van Öner (2017, p. 75):

Shops are like public goods, resembling a historical monument or a park, in terms of contributing to place attractiveness. A consumer does not always need to purchase an

item at a given store to enjoy the beautifully displayed shop windows. The vibrant environment provided by the presence of a retail cluster fosters increased interaction in space, which is itself an asset.

Naast de producten en diensten die winkels verkopen, is dus ook de uitstraling van het winkelgebied van belang. Hoewel de uitstraling en de sfeer van het Veenendaalse winkelcentrum niet zijn sterkste kant is, wordt het als een van de betere winkelcentra van het land gezien, getuige de achtste plaats op de landelijke binnenstedenranglijst voor de zestig grootste gemeenten van onderzoeksbureau Q&A (Van den Ham, 2016).

Hypothese 3.3: Jonge hoogopgeleiden zijn meer geneigd in Veenendaal te gaan wonen naarmate zij meer waarde hechten aan de nabijheid van winkels.

2.5 Demografie

Ten slotte worden een aantal demografische factoren uitgelicht die van belang kunnen zijn bij het verklaren van het verhuisgedrag. Deze factoren zijn geslacht, geloofsovertuiging, partner en opleiding.

2.5.1 Geslacht

Een Brits onderzoek van Faggian, McCann en Sheppard uit 2007 laat zien dat pasafgestudeerde vrouwen meer geneigd zijn om te verhuizen dan mannen in een vergelijkbaar scenario. Zij laten dit zien dat afgestudeerde vrouwen vaker wegverhuizen uit de plaats waar zij zijn opgegroeid. Dit gedrag zou het gevolg zijn van discriminatie op de arbeidsmarkt waar vrouwen mee te maken krijgen (Faggian et al., 2007). De belangen van vrouwen in een relatie zijn daarnaast vaak ondergeschikt aan die van de man (Blaauboer, Mulder & Zorlu, 2011). De economische en sociale belangen van de man voeren de boventoon boven die van de vrouw bij het kiezen van een woonplaats, volgens Blauboer et al. (2011).

Het de invloed van geslacht op ruimtelijke mobiliteit is echter betwist. Er zijn veel anderen die het verhuisgedrag van jonge afgestudeerden onderzoeken en daarbij geen verband vinden tussen geslacht en verhuisgedrag (bijv. Van den Berg, 2010; De Kluijver, 2016; Kodrzycki, 2001; Krabel & Flöther, 2014; De Vries, 2011; Wagenaar, 2014). Daarom wordt niet verwacht dat de variabele geslacht invloed heeft op het al dan niet vertrekken uit Veenendaal. De variabele wordt wel meegenomen als controlevariabele.

2.5.2 Geloofsovertuiging

Culturele achtergrond is een belangrijke factor in kiezen van een woonplek. Bünstorf et al. (2014) tonen aan dat in Duitsland culturele affiniteit met een regio de kans vergroot dat iemand zich in een regio vestigt. De cultuur van een regio is van groot belang in het kiezen van een woonplaats. Mensen voelen zich meer thuis op een plek, en zijn dus ook sneller geneigd om te gaan wonen in een regio waar zij zich cultureel mee kunnen identificeren. In hun onderzoek naar het economische belang van culturele verschillen in Duitsland schrijven Falck, Heblich, Lameli en Südekum (2012) hierover:

“Even on a low geographical level people seem to be unwilling to move to culturally unfamiliar environments. The average Bavarian will not easily move to Frisia, nor vice versa, unless he or she is compensated by considerably better economic prospects or job opportunities in the other region. The existence of cultural borders thus clearly limits mobility across local labor markets and, thus, the integration of the national labor market.” (p. 237-238)

Tenzij er sprake is van een duidelijke financiële compensatie voor een verhuizing, blijven mensen dus in een regio met een vergelijkbare cultuur als zij zelf. Bij gelijke omstandigheden gaat de voorkeur uit naar een vergelijkbare cultuur (Falck et al., 2012). Het belang van culturele verschillen bij verhuisbewegingen in Nederland wordt door Wagenaar (2014) onderstreept. In haar onderzoek naar Noord-Oost-Friesland komt duidelijk naar voren dat jongeren die zich associëren met de plaatselijke cultuur vaker in de regio blijven wonen. In Friesland wordt dit geuit in het spreken en waarderen van de Friese taal (Wagenaar, 2014).

Nu heeft Veenendaal niet zo'n welonderscheiden cultuur als Friesland met de Friese taal. Een factor die Veenendaal echter onderscheid ten opzichte van andere Nederlandse plaatsen, is het grote belang van religie in de lokale samenleving. Volgens Hogestijn en Van Middelkoop (2008) is het verschil tussen christenen (en dan specifiek die van reformatorische signatuur) en niet-christenen de grote splijtzwam in de Veenendaalse samenleving. Naast (reformatorisch) christenen kent Veenendaal ook aanzienlijke groepen islamitische en niet-kerkelijke inwoners. Ten opzichte van andere Nederlandse gemeenten worden in Veenendaal niet-kerkelijke en islamitische inwoners sterk als buitenstaanders beschouwd. In mindere mate geldt dit ook voor Rooms-Katholieke Veenendalers (Hogestijn en Van Middelkoop, 2008). De verwachting is daarom dat jongeren die een protestants-christelijke geloofsovertuiging hebben,

zich meer associëren met de Veenendaalse cultuur en deze ook meer waarderen. Deze jongeren zouden dus meer geneigd zijn om Veenendaal als woonplaats uit te kiezen.

Hypothese 4.1: Jongeren met een protestants-christelijke levensovertuiging zijn meer geneigd om in Veenendaal te wonen dan mensen met een andere levensovertuiging.

2.5.3 Partner

De laatste carrière die Mulder en Hooimeijer onder de aandacht brengen is de huishoudenscarrière. De wensen en behoeften van partner en kinderen beïnvloeden de afwegingen voor het kiezen van een woonomgeving. Op het gebied van het huishouden veranderd er veel voor jongeren in de jaren nadat zij hun diploma gehaald hebben. In de leeftijdscategorie 15 tot 20 jaar is er nog niet veel veranderd. 92% van de Nederlandse jongeren woont nog thuis bij de ouders thuis; de rest woont merendeels als alleenstaande, bijvoorbeeld als student op kamers. Ten opzichte van deze leeftijdscategorie, is er voor de 20- tot 25-jarigen veel veranderd. Nog slechts de helft woont bij de ouders, terwijl meer dan een kwart samenwoont met een partner. 3% van deze jongeren heeft een kind. In de daaropvolgende jaren neemt het aantal thuiswonenden snel af, terwijl het aandeel van de samenwonenden en getrouwden snel toeneemt. Het aandeel van de alleenstaanden blijft redelijk constant (25 à 30%). In de leeftijdscategorie 30 tot 35 jaar is de helft van de mensen ouder van een kind (CBS, 2017c). Kortom, er veranderd veel in de huishoudenscarrière van deze groep jongeren.

Deze veranderingen in de huishoudenssamenstelling hebben invloed op de woonbehoeften van het huishouden, niet alleen op de grootte en de faciliteiten van de woning, maar ook op de voorkeur voor een woon- en leefomgeving. Omdat het in de afgelopen decennia steeds gebruikelijker is dat beide partners in een relatie een carrière nastreven, krijgen (samenwonende) koppels te maken met twee werk- en/of studielocatie. In het kiezen van een woonplek spelen dus meer overwegingen mee dan bij een eenpersoonshuishouden. In het kiezen van een werkplek wordt over het algemeen met de belangen van beide partners rekening gehouden (W.A. Clark, Huang & Withers, 2003; Plaut, 2006). Deze belangen bestaan niet alleen uit het dagelijks werk, onderwijs en benodigde of gewenste voorzieningen, maar ook uit sociale en persoonlijke contacten. Mensen wonen graag in de buurt van hun vrienden en familie. Deze binding aan een plaats is een belangrijke overweging in het kiezen van een woonplek (Mulder, 2007; Mulder & Cooke, 2009). Onderzoek van Blaauboer et al. (2011) wijst echter uit dat zowel in economisch als familiair opzicht de belangen van de man vaak de boventoon

voeren ten opzichte van de belangen van de vrouw. Koppels wonen relatief vaak dichterbij de ouders van de man dan bij de ouders van de vrouw en bovendien vaak dichterbij het werk van de man dan bij het werk van de vrouw (Blaauboer et al., 2011).

De rol van de partner in het kiezen van een locatiekeuze leidt tot de verwachting dat bij samenwonende of getrouwde koppels zowel de thuislocatie van de ene als van de andere partner een rol speelt. De verwachting is dat respondenten die een partner hebben die van oorsprong uit Veenendaal, meer geneigd zijn om in Veenendaal te gaan wonen.

H4.2: Jongeren met een partner die uit Veenendaal komt zijn meer geneigd om in Veenendaal te wonen dan jongeren met een partner die niet uit Veenendaal komt.

2.5.4 Opleiding

Het laatste persoonskenmerk dat een rol van betekenis kan spelen in het onderzoeken van het verhuisgedrag van jongeren is het opleidingsniveau. Hoogopgeleide jongeren zouden meer bereid zijn om te verhuizen, voor bijvoorbeeld een baan. Dit blijkt onder andere uit een onderzoek in Nederland van Van Ham et al. (2001), waar zowel het niveau van het onderwijs als het niveau van de baan significant verband houden met een grotere mobiliteit. Venhorst, Van Dijk en Van Wissen (2010) laten zien dat jongeren met een hbo-opleiding in Nederland vaker in hetzelfde landsdeel blijven wonen dan jongeren met een wo-opleiding. In dit onderzoek wordt er daarom verondersteld dat deze groep jongeren meer dan andere jongeren Veenendaal verlaat.

H4.3: Jongeren die een wo-studie doen of gedaan hebben zijn meer geneigd om in Veenendaal te wonen dan anderen.

2.6 Verhuisrichting

Hierboven zijn een aantal motieven en redenen voor een verhuizing beschreven. Globaal kan worden gezegd dat deze factoren aangeven of het waarschijnlijk is dat een individu in Veenendaal komt of blijft wonen. Echter, het geeft geen beeld van waar mensen gaan wonen als ze niet in Veenendaal wonen. Het kan zijn dat men veelal in de omliggende plaatsen gaat wonen, of juist verder weg in de Randstad of zelfs in het buitenland.

De levensloopbenadering van Mulder en Hooimeijer (1999) geeft in principe geen antwoord op de vraag naar welke geografische plek een verhuizing waarschijnlijk is, maar tracht alleen te beschrijven welke factoren een verhuizing waarschijnlijk maken. Wel gaan ze in op een aantal algemene patronen, zoals dat “[f]or the young highly educated, a central location, with access to universities and specialist jobs, is particularly advantageous.” (Mulder en Hooimeijer, 1999, 165-166). Zij verwijzen hierbij naar de roltraptheorie van Fielding. Deze theorie van Fielding (1992) tracht een algemeen patroon aan te wijzen in verhuisbewegingen. Fielding merkt op dat het met name grote, bruisende steden zijn waar jonge mensen naar toekomen om te studeren en carrière te maken. Dit sluit aan bij de onderwijs- en arbeidscarrière. Deze locaties noemt Fielding roltrapregio’s. Een roltrapregio is een regio die iemand doet stijgen op de maatschappelijke ladder door een groot aanbod van ontwikkelingsmogelijkheden. Ten opzichte van de omliggende regio’s bieden deze steden veel kansen om “hogerop” te komen, daarom worden deze regio’s roltrapregio’s genoemd. Op het moment dat iemand afgestudeerd is, een goede, vaste baan gevonden heeft en de belangrijkste ontwikkelingen zijn voltooid, staat men als het ware bovenaan de roltrap. Fielding stelt dat vanaf dat moment mensen zich terugtrekken in de rustige, groenere omgeving buiten de stad om daar een groter huis te bewonen en hun kinderen op te voeden. Dit bevordert de huishoudens- en wooncarrière.

2.6.1 Randstad

In Nederland geldt de Randstad als de regio met de meeste kansen voor jonge, hoogopgeleide mensen. Daarom wordt deze regio door Mulder en Hooimeijer (1999) specifiek aangemerkt als roltrapregio (p. 174). Ook andere auteurs noemen de randstad een roltrapregio vanwege de aantrekkingskracht op en kansen voor jonge, vooral hoogopgeleide mensen (Van Amsterdam et al., 2015; Musterd, Bontje & Ostendorf, 2006; Van Oort, De Graaff, Koster, Olden & Van der Wouden, 2013; Smits, 1999). De economische en sociaal-maatschappelijke kansen die randstad biedt voor jonge hoogopgeleiden is voor deze onderzoekers evident. Toch wordt wel gesteld dat de Randstad hapert: er is steeds minder plek voor nieuwe instroom, omdat de uitstroom steeds verminderd. Ook voor mensen van middelbare en oudere leeftijd, die al bovenaan de roltrap staan, blijft de randstad aantrekkelijk. In toenemende mate is het daarom lastig voor jongeren om een plekje in de Randstad te vinden (Van Amsterdam et al., 2015, Van Oort et al., 2013).

De Randstad is een aantrekkelijke woonplek die kansen biedt voor hoogopgeleide jongeren uit Veenendaal. De verwachting is daarom dat jongeren daar vaak gaan wonen.

Hypothese 5.1: Jongeren die de regio Veenendaal verlaten wonen vaker in de Randstad dan op basis van bevolkingsspreiding wordt verwacht.

2.6.2 Grote stad

De Randstad is een belangrijke regio in Nederland. De functie van de Randstad als roltrapregio gaat uit ervan uit dat Randstad als één economisch systeem functioneert, terwijl er ook binnen de Randstad grote verschillen bestaan. Zo is de Zuidvleugel van de Randstad, bestaande uit Rotterdam en Den Haag en omliggende gebieden, over het algemeen minder welvarend en minder kansrijk voor hoogopgeleiden dan de Noordvleugel (Amsterdam, Utrecht en omliggende gebieden) (Van Amsterdam et al., 2015; Van Oort et al., 2013).

De Randstad lijkt niet in zijn geheel een aantrekkelijke roltrapregio te zijn. Deze functie lijkt vooral betrekking te hebben op de grote steden, terwijl de kleinere steden en dorpen in de Randstad voor jonge hoogopgeleiden veel minder aantrekkelijk zijn. Daarnaast zijn ook grotere steden buiten de Randstad aantrekkelijk voor de groep jonge hoogopgeleiden (Buys, Kromhout, Bakker & Berkhout, 2014; Van Oort et al., 2013). De woonvoorkeur van hoogopgeleide jongeren voor (sterk) stedelijke gebieden blijkt ook uit data van het CBS (Van der Valk, 2015). De verhuiscijfers van jongeren laten duidelijk zien dat hun voorkeur ligt in de grote stad. Als de gegevens worden uitgesplitst naar opleidingsniveau wordt zichtbaar dat het met name de hoogopgeleide jongeren zijn die naar de stad trekken (Van der Valk, 2015). Wanneer wordt gekeken naar welke steden dan specifiek aantrekkelijk zijn voor jongeren zijn het echter welk met name de steden in de Randstad, met als koploper Amsterdam, maar ook Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Buiten de Randstad zijn Arnhem, Den Bosch, Eindhoven en Nijmegen aantrekkelijke woongebieden (Buys et al., 2014; Van Oort et al., 2013).

Omdat steden blijkbaar een zekere aantrekkingskracht hebben op het jonge, hoogopgeleide deel van Nederland is de verwachting dat jongeren die Veenendaal verlaten in een grote stad gaan wonen.

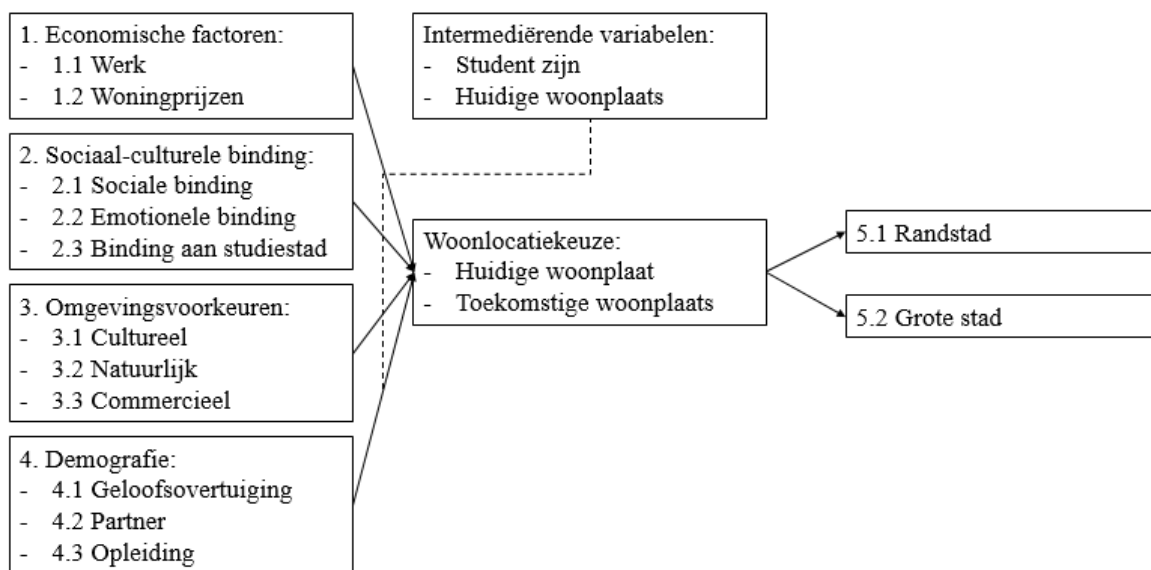
H5.2: Jongeren die de regio Veenendaal verlaten wonen vaker in een grote stad dan op basis van bevolkingsspreiding wordt verwacht.

2.7 Conceptueel model

Met deze theoretische achtergrond en de daarop gebaseerde hypothesen wordt een conceptueel model gevormd. In dit model worden de op de wetenschappelijke theorie gegronde

verwachtingen schematisch weergegeven. Het conceptueel bestaat uit drie delen. In het eerste deel, de linkerkant, worden de verwachte relaties tussen verschillende factoren en het woonachtig zijn in Veenendaal weergegeven. In het tweede deel, de rechterkant, worden de verwachte richtingen van de verhuisbewegingen weergegeven. De pijlen in het schema duiden de hypothesen aan, zoals die ook in het theoretisch kader zijn uitgewerkt. Het derde deel zijn de intermediaire variabelen (boven). Deze variabelen behoren niet tot een hypothese, maar beïnvloeden de verbanden tussen de variabelen. De intermediaire variabelen zijn het student zijn voor de relaties met de huidige woonplaats en de huidige woonplaats voor de relaties met de toekomstige woonplaats. Dit betekent dat de statistische analyse op huidige woonplaats los wordt uitgevoerd voor studenten en niet-studenten en de analyse op toekomstige woonplaats los wordt uitgevoerd voor hen die nu en niet in Veenendaal wonen. Hoe deze hypothesen worden uitgewerkt en getoetst komt naar voren in het volgende hoofdstuk: methoden.

Figuur 4 Conceptueel model

3. Methoden

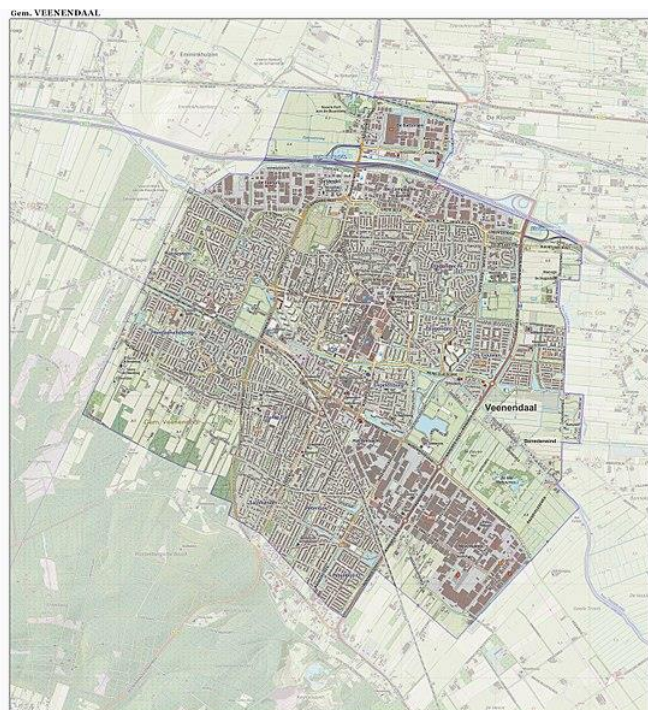
Het methodehoofdstuk beschrijft stap voor stap de manier waarop het onderzoek wordt uitgevoerd, de manier waarop de begrippen uit het theoretisch kader worden geoperationaliseerd en de keuzes en afwegingen die daarbij zijn gemaakt. Als eerst worden het onderzoeksgebied en de doelpopulatie afgebakend. Vervolgens de onderzoeksmethode toegelicht. Ten slotte worden belangrijke termen uit dit onderzoek geoperationaliseerd, zodat duidelijk is hoe bepaalde variabelen gemeten zijn.

3.1 Onderzoeksgebied en doelpopulatie

Het onderzoek heeft betrekking op de gemeente Veenendaal. Omdat de gemeente Veenendaal bijna in haar geheel wordt opgenomen door de woonplaats Veenendaal en geen andere kernen bevat, worden de woonplaats Veenendaal en de gemeente Veenendaal als identiek beschouwt (zie figuur 4). Het onderzoek richt zich op personen die hier op de middelbare school hebben gezeten. Dat zijn niet uitsluitend personen die ook in Veenendaal woonden. Ook leerlingen van buiten Veenendaal zitten hier op school. Omdat ook zij een zekere kennis en een zeker beeld van Veenendaal hebben, worden ook zij meegenomen. De visie van niet-Veenendaalse jongeren die wie wel bekend zijn met Veenendaal als plaats kan een interessante aanvulling zijn op de visie van de Veenendalers zelf.

De gemeente Veenendaal (ruim 64.000 inwoners, 3300 per km² (CBS, 2017d)) ligt aan de rand van de provincie Utrecht, op de grens met de provincie Gelderland. De gemeente wordt aan de zuid- en zuidwestzijde begrenst door de bussen van de Utrechtse Heuvelrug. Aan de andere zijden liggen de landbouwgebieden van de Gelderse Vallei. De plaatsen Ede en Wageningen in het (zuid)oosten zijn wat grotere plaatsen. Vooral met Ede bestaat een zekere mate van concurrentie bestaat als het gaat om economische activiteit en voorzieningen (Wisse, 2011). Grotere

Figuur 5: Topografische kaart van de Gemeente Veenendaal (Bron: Wikimedia Commons, Jan-Willem van Aalst, 2017)

plaatsen in de omgeving zijn Amersfoort (18 kilometer), Arnhem (24 kilometer) en Utrecht (32 kilometer).

Op economische gebied werkt Veenendaal samen met andere gemeenten in de Gelderse Vallei in het verband van de FoodValley. Veenendaal zou hierin een functie als ICT-centrum vervullen (Van der Gun, 2011; Rademaker, 2017, Regio FoodValley, 2011). De gemeente koestert de ambitie om een landelijk ICT-cluster te vormen (Gemeente Veenendaal, 2017a, 2017d, 2017e; Van Wijk, 2017). Hoewel de ICT-sector in Veenendaal bovengemiddeld vertegenwoordigd is, lijkt de clusterstrategie niet helemaal van de grond te komen (Van der Gun, 2011; Rekenkamercommissie Veenendaal, 2017).

Het aspect dat Veenendaal het meest onderscheid van andere Nederlandse steden die wat grootte betreft vergelijkbaar zijn, is het orthodox-christelijke karakter van de plaats, dat ook een belangrijke rol speelt in het imago van Veenendaal (Hogestijn & Van Middelkoop, 2008). Desondanks bezoekt slechts een derde van de plaats regelmatig een religieuze dienst. Nog eens een derde identificeert zichzelf wel als religieus, maar bezoekt geen religieuze diensten. 50% van Veenendaal is christelijk, waarvan 7,5% katholiek en 42,5% protestants. Daarnaast is 8% van de bevolking islamitisch (CBS, 2015).

De keuze voor Veenendaal als onderzoeksgebied is gemaakt naar aanleiding van de zoektocht naar een middelgrote stad zonder universiteit in de intermediaire zone in Nederland. In bijlage 1 is het selectieproces uitgewerkt en zijn de steden die aan de voorwaarden voldoen weergegeven. De keuze is op Veenendaal gevallen omdat Veenendaal op basis van de gegevens in bijlage 1 een redelijk gemiddelde gemeente blijkt te zijn als het gaat om het vasthouden van de eigen jeugd. Bovendien bleek het mogelijk om het contact via de scholen te laten verlopen, waardoor veel respondenten konden worden benaderd.

De respondenten die via de scholen zijn benaderd, zijn personen die tussen jaren 2009 en 2014 in Veenendaal een middelbare schooldiploma hebben gehaald op havo- of vwo-niveau. Dit is dan ook de doelpopulatie van het onderzoek. Omdat dit onderzoek zich richt op jonge hoogopgeleiden is ervoor gekozen om alleen havo- en vwo-leerlingen te benaderen. Niet al deze leerlingen worden daadwerkelijk hoogopgeleid, terwijl sommige vmbo-leerlingen wel een hbo- of wo-diploma halen. Omwille van de onderzoekbaarheid is er echter voor gekozen omdat alleen havo- en vwo-scholieren te benaderen. Omdat het onderzoek via middelbare scholen wordt uitgevoerd, is dit een eenvoudige en duidelijke manier om potentiële hoogopgeleiden te

benaderen. De doelpopulatie bestaat uit personen die in Veenendaal op de middelbare school gezeten hebben, zij hebben dus niet per definitie in Veenendaal gewoond. Dit voegt een interessante dimensie aan het onderzoek toe: ook de aantrekkingskracht van Veenendaal op mensen uit de directe omgeving komt aan het licht. Als laatste is ook de selectie van examenjaren belangrijk. Voor het onderzoek wordt gezocht naar mensen die (bijna) aan het begin van hun arbeidsmarktcarrière staan en zich daarom oriënteren op waar zij zich willen vestigen. Op welke moment deze levensfase aanbreekt verschilt behoorlijk per persoon. Het behalen van een diploma kan binnen drie jaar. Veel opleidingen duren echter langer en veel mensen lopen daarbij studievertraging op. Daarom is een vrij brede periode genomen om mensen te benaderen. Veel personen met een diploma uit 2009 staan niet echt meer aan het begin van hun arbeidsmarktcarrière, terwijl personen die de middelbare school in 2014 verlieten vaak nog student zijn. Door deze zes examenjaren te kiezen, wordt zoveel mogelijk het begin van de arbeidsmarktcarrière omvat.

Personen uit deze zes examenjaren zijn benaderd door tweede middelbare scholen in Veenendaal. Medewerking aan dit onderzoek is verleend door het Ichthus College en het Rembrandt College, twee van de drie middelbare scholen in Veenendaal die op deze niveaus onderwijs aanbieden. De derde school, het Christelijk Lyceum Veenendaal, heeft dit niet gedaan, waardoor leerlingen van deze school niet zijn meegenomen in het onderzoek. Een vierde middelbare school in Veenendaal biedt alleen onderwijs aan op vmbo-niveau. De leerlingen van deze school behoren dus niet tot de doelpopulatie. De onderzochte groep jongeren is daardoor beperkt tot hen die aan het Rembrandt College of het Ichthus College onderwijs genoten hebben. Voor het Ichthus College waren bovendien de e-mailadressen van de leerlingen uit 2009 niet meer beschikbaar, waardoor deze leerlingen niet konden worden meegenomen in het onderzoek

3.2 Onderzoeksmethode

Al deze jongeren zijn benaderd om een online-enquête in te vullen. Het benaderen is gebeurd met de hulp van de decanen van de beide scholen. Zij hebben een e-mail naar de oud-leerlingen gestuurd met het verzoek de online-enquête in te vullen. De bereikte doelgroep is hiermee verder beperkt tot hen die nog steeds hetzelfde e-mailadres gebruiken als toen zij op de middelbare school zaten. De verwachting is dat jongeren die langer geleden op de middelbare school zaten vaker hun e-mailadres hebben gewijzigd en dus ondervertegenwoordigd zijn in de

online-enquête. Van het Ichthus College zijn 1389 personen benaderd, van het Rembrandt College zijn dat er 715. Het Ichthus College is namelijk een grotere school.

De keuze voor deze manier van onderzoek is gebaseerd op een aantal redenen. Ten eerste zijn de middelbare scholen instanties die een breed netwerk hebben van jongeren, zowel van hen die gebleven zijn als van hen die vertrokken zijn. Hierdoor vormen zij een belangrijke schakel tussen Veenendaal en de doelgroep. Een tweede reden om de scholen te betrekken is het relatieve gemak waarmee een grote doelgroep kan worden bereikt, omdat zij beschikken over de contactgegevens van de leerlingen. Hierdoor is een relatief grote onderzoeksomvang mogelijk. Het nadeel van het werken met een online enquête is de relatief lage respons. In vergelijking met een papieren is de respons op een online-enquête aanmerkelijk lager (Nulty, 2008). Omdat de doelgroep, voor een deel althans, verspreid woont door heel Nederland is het verspreiden van een papieren enquête echter erg lastig. Het werken via de scholen heeft ook een belangrijk nadeel: niet alle jongeren die bij de doelpopulatie horen worden bereikt: het gaat hierbij om jongeren die op het CLV hebben gezeten of hun e-mailadres gewijzigd hebben. Echter, met deze wijze van onderzoek kan een omvangrijke doelgroep worden bereikt die verspreid door het land woont, waardoor een goed beeld kan worden geschetst van hun woon- en verhuisgedrag. In principe wordt de volledige populatie van het onderzoek benaderd, de belangrijkste hiaten op dit gebied zijn de jongeren die op het CLV of een school buiten Veenendaal hebben gezeten en jongeren die een ander e-mailadres zijn gaan gebruiken.

Het onderzoek wordt uitgevoerd met een enquête die wordt verstuurd naar leerlingen van de scholen. In deze enquête (zie bijlage 2) worden een aantal vragen gesteld. De antwoorden op deze vragen vormen de gegevens waar dit onderzoek op is gebaseerd. Met de verkregen data wordt kwantitatief onderzoek uitgevoerd. Het belangrijkste voordeel hiervan is het feit dat data van een grote hoeveelheid respondenten kan worden verwerkt, waarbij op een objectieve manier verbanden kunnen worden aangetoond. Het onderzoek wordt hiermee herhaalbaar en controleerbaar. Het onderzoek gaat uit van waarneembare feiten. Een belangrijk nadeel van deze onderzoeksmethode is het ontbreken van aandacht voor de persoonlijke interpretatie van de feiten door de respondenten. De subjectieve beleving van de populatie wordt grotendeels genegeerd, omdat respondenten zich aan een voorgeselecteerde lijst vragen moeten houden zonder dat zij hun eigen visie op hun verhuisgedrag te kunnen uiten (Cobussen, Kampen, Scheepers & Tijmstra, 2016, p. 71-78).

De verkregen gegevens zullen vervolgens statistisch geanalyseerd. Hiervoor wordt een logistische regressie en een lineaire regressie gebruikt. Deze methode is geschikt de invloed van verschillende factoren op de locatiekeuze te meten. Er wordt namelijk statistisch berekend of en zo ja hoe groot het verband is tussen een verklarende factor en de woonlocatiekeuze. Voor de hypothesen over de verhuisrichting wordt een chi-kwadraat toets gebruikt, omdat hiermee getest kan worden of de verhouding in het onderzoek afwijkt van een vooraf vastgestelde verhouding. Voor deze statistische toetsen is het belangrijk dat de gebruikte variabele op een eenduidige en meetbare manier worden gedefinieerd en geoperationaliseerd. Dit wordt in de navolgende paragraaf gedaan.

3.3 Operationalisering

In het conceptueel model en de bijbehorende hypothesen worden een aantal begrippen en constructen gepresenteerd waarvan de operationalisering niet vanzelf spreekt. In deze paragraaf worden deze begrippen en constructen toegelicht en geoperationaliseerd. Waar verwezen wordt naar enquêtevragen is dat terug te vinden in bijlage 2.

3.3.1 Woonlocatiekeuze

Het eerste begrip dat geoperationaliseerd dient te worden is de woonlocatiekeuze. Het gaat hier om keuze voor een woonplaats van de respondent. Deze variabele vormt de kern van het onderzoek, omdat het de afhankelijke variabele is in de statistische analyse. In dit onderzoek komt zowel de huidige als de toekomstige woonplaats aan de orde. Deze twee begrippen worden op een iets andere manier geoperationaliseerd en gemeten.

De huidige woonplaats is relatief eenvoudig. Dat is de plaats waar de mensen nu wonen. In dit onderzoek houdt dat in dat een respondent ofwel in Veenendaal woont ofwel elders. Daarom wordt respondenten gevraagd hun woonplaats in te vullen. Dit zal later wordt gecodeerd als Veenendaal of elders.

De toekomstige woonplaats is lastiger om goed te definiëren, omdat mensen nog niet weten waar ze in de toekomst zullen wonen. Ook voor deze variabele wordt het onderscheid gemaakt tussen enerzijds wonen in Veenendaal en anderzijds wonen op een andere plaats. Omdat de toekomstige woonplaats nog niet zeker is, wordt dit gemeten als een waarschijnlijkheid. Hiermee wordt de toekomstige woonplaats gedefinieerd als de kans dat iemand in de toekomst in Veenendaal komt wonen. De periode die hiervoor gehanteerd wordt is vijf jaar. In de enquête

kunnen respondenten daarom invullen hoe waarschijnlijk zij het vinden dat zij over vijf jaar in Veenendaal wonen op een schaal van nul tot en met vijf. Voor de respondenten blijft dit natuurlijk ook lastig in te schatten: de toekomstige woonplaats is dan ook een inschatting.

3.3.2 Economische factoren

De beschreven economische factoren, werk en huizenprijzen, worden als volgt geoperationaliseerd:

Aandeel van de werkgelegenheid:

De hypothese werk wordt geoperationaliseerd aan de hand van de relatieve vertegenwoordiging van de sector waarin de respondent werkzaam is c.q. werkzaam hoopt te worden. De sectoren die hier worden gebruikt zijn een bewerking van de standaardbedrijfsindeling (SBI) van het CBS (2017e) en zijn weergegeven in tabel 1. Bepaalde SBI-klassen zijn samengevoegd omwille van de overzichtelijkheid. Voor deze sectoren is verhouding uitgerekend tussen de vertegenwoordiging van een sector in Veenendaal en in Nederland als geheel. Deze verhouding is weergegeven als index. Deze is als volgt berekend: $Werkgelegenheidsindex = \frac{Aandeel\ sector\ in\ Veenendaal}{Aandeel\ sector\ in\ Nederland}$. Zowel de aandelen van de sectoren in Veenendaal en Nederland als de werkgelegenheidsindex zijn weergegeven in tabel 1.

Tabel 1: Aandeel sector in 2015 (percentage van totaal aantal banen)				
Code (SBI)	Omschrijving	Veenendaal	Nederland	Afwijking
A-B	Landbouw en delfstoffenwinning	0,32%	2,72%	0,12
C-E	Industrie en energie	15,54%	8,64%	1,80
F	Bouwnijverheid	5,04%	5,20%	0,97
G-I	Groot- en detailhandel, vervoer en horeca	33,98%	24,23%	1,40
J	Informatie en communicatie	6,52%	3,02%	2,16
K	Financiële dienstverlening	0,79%	2,51%	0,31
L	Verhuur en handel in onroerend goed	0,73%	0,86%	0,84
M-N	Zakelijke dienstverlening	13,32%	21,28%	0,63
O-Q	Overheid, onderwijs en zorg	19,71%	27,01%	0,73
R-S	Cultuur, recreatie, overige diensten	4,06%	4,53%	0,90
	Totaal	100%	100%	

De respondenten wordt in de enquête gevraagd de sector aan te duiden die het best de aard van hun werkzaamheden omschrijft. Werkzoekenden en studenten wordt gevraagd aan te duiden

welke sectoren het best de aard van eventuele toekomstige werkzaamheden het best omschrijft, hoewel dat natuurlijk in hoge mate giswerk is.

Omdat een specifieke doelgroep van een bepaald opleidingsniveau en een bepaalde leeftijd wordt benaderd, bestaat de verwachting niet dat de aandelen uit de enquête overeenkomen met de aandelen van de sectoren in deze data. Dat betekent dat niet goed te controleren is of de respondenten, die vermoedelijk niet bekend zijn met de SBI-indeling van hun baan, dezelfde sector hebben aangeduid als waar het CBS hen onder zou plaatsen. Uiteindelijk wordt gekeken of de relatieve vertegenwoordiging van een sector in Veenendaal van invloed is op woonlocatiekeuze van de respondenten.

Belang van goedkoop wonen

De invloed van de huizenprijzen op het verhuisgedrag wordt geoperationaliseerd door te meten hoe gevoelig mensen zijn voor prijsverschillen. Middels een likertschaal wordt aan de respondenten gevraagd in welke mate ze bereid een gunstige locatie ten opzichte van werk, familie en vrienden op te geven voor een goedkopere woning. Op deze manier kan de invloed van huizenprijzen op het verhuisgedrag worden onderzocht. Als blijkt dat er een verschil is in het verhuisgedrag tussen mensen die in hoge mate op de prijs letten en zij die dat niet doen, dan kan daaruit worden afgeleid dat ruimtelijke verschillen in huizenprijzen de keuze sturen om al dan niet in Veenendaal te wonen. Het meten met een likertschaal heeft als voordeel dat een eventuele suggestieve kant van een vraag wordt geneutraliseerd, maar heeft als nadeel dat het kiezen en formuleren van de stellingen een grote impliciete lading meekrijgen van de auteur. Het is echter een geschikt en eenvoudig middel om ingewikkelde constructen te kwantificeren en te meten (Scheepers, Jansen, Savelkoul & Tijmstra, 2016, p. 125-126). In dit onderzoek is daarom bij meerdere variabelen gebruik gemaakt van deze methode

3.3.3 Sociaal-culturele binding

De deelvraag over sociaal-culturele binding bestaat uit drie deelonderwerpen. Het wordt daarom opgesplitst in drie categorieën. Deze drie categorieën worden als volgt geoperationaliseerd.

Sociale binding

Het begrip sociale binding heeft betrekking op het belang dat een individu hecht aan sociale contacten bij het kiezen van een woonplaats. Iemand kan graag in de buurt van vrienden of familie willen wonen. Het kwantificeren van deze variabelen is ingewikkeld, omdat er eigenlijk

meerdere dingen moeten worden gemeten. Ten eerste er de vraag of vrienden en familie in Veenendaal wonen of niet en daarbij de vraag of de respondent waarde hecht aan het wonen in de buurt van vrienden en familie. Daarnaast is natuurlijk het onderscheid tussen vrienden en familie van wezenlijk belang. Bij het kwantificeren van de variabelen is gebruik gemaakt van de operationalisering van het sociale netwerk door Van Oorschot, Arts en Gelissen (2006), hoewel de nodige aanpassingen zijn aangebracht.

In dit geval is gekozen voor een onderscheid tussen vrienden en familie, maar is omwille van de onderzoekbaarheid het verschil tussen mensen die wel en niet met hun familie kunnen opschieten weggelaten. Er wordt dus alleen gekeken naar de vraag of de familie en vrienden in Veenendaal wonen. Voor familie gebeurt dit met twee dummie-variabelen, namelijk de woonplaats van de ouders en de woonplaats van de grootouders. De eerste dummie-variabele wordt beschouwd als de woonplek van de direct betrokken familiekring en de tweede dummie-variabele wordt beschouwd als de woonplek van de iets verder verwijderde familie.

De variabele vrienden is wellicht lastiger te kwantificeren, omdat het vaak over een wat grotere groep gaat van mensen die dichterbij en verder weg van de respondent afstaan, zonder dat deze groepen gemakkelijk van elkaar te scheiden zijn in enquêtevragen. Daarom wordt de aanwezigheid van vrienden benaderd met een likertschaal, waarin respondenten op een vijfpuntschaal stellingen over de woonplaats van hun vrienden. In de vraagstelling over de nabijheid van vrienden wordt expliciet gevraagd naar de vrienden in Veenendaal. Om de resultaten zuiver te houden moet worden gecontroleerd voor huidige woonplaats, zodat de verschillen in binding binnen deze twee groepen worden onderzocht. Als er niet voor huidige woonplaats wordt gecontroleerd, kan er geen causaliteit worden verondersteld in het verband tussen de nabijheid van vrienden en de afhankelijke variabelen. Omdat de huidige woonplaats de afhankelijke variabele is, kan de nabijheid van vrienden dus niet worden meegenomen in het onderzoek naar de huidige woonplaats, maar wel in het onderzoek naar de toekomstige woonplaats.

Emotionele binding

Emotionele binding is een irrationele psychologische verbondenheid met de woonplaats. Deze verbondenheid wordt vaak geuit in een vorm van identificatie met de stad en een gevoel van troost en verbondenheid. Deze gevoelens zijn niet eenvoudig te kwantificeren zonder een aanzienlijke mate van invulling door de enquêtemaker. Keuzes over welke aspecten van binding wel en niet worden gemeten zijn wezenlijk en beïnvloeden de vraagstelling en dus de

antwoorden. Elementen uit het werk van Hidalgo en Hernández (2001) en De Graaf (2009) zijn overgenomen om te komen tot een likertschaal die de persoonlijke en emotionele band met Veenendaal meet. Door het gebruik van een likertschaal wordt een effect van de formulering van de vraagstelling beperkt. Op deze manier zou de mate van emotionele binding met Veenendaal adequaat gemeten moeten kunnen worden, hoewel keuzes gemaakt zijn in het kiezen van welke elementen van de emotionele binding opgenomen zijn in deze schaal. Net als bij de nabijheid van vrienden wordt in de vraagstelling over emotionele binding expliciet gevraagd naar de binding met Veenendaal. Hierdoor zal ook deze variabele niet worden meegenomen in het onderzoek naar de huidige woonplaats, maar wel in het onderzoek naar de toekomstige woonplaats.

Kamers

De operationalisering van de hypothese binding aan de studiestad wordt gedaan aan de hand van het al dan niet op kamers wonen. Met op kamers wonen wordt bedoeld dat mensen voor hun studie in of bij hun studiestad gaan wonen in een onzelfstandige woonruimte (Rijksoverheid, z.j.). Dit is gemeten door in de enquête te vragen of respondenten op kamers wonen (als zij student zijn) dan wel of zij op kamers gewoond hebben (als zij niet studeren).

3.3.4 Omgevingsvoorkeuren

De deelvraag over de omgevingsvoorkeuren van de doelgroep wordt verdeeld in drie hypothesen, die allemaal aan de hand van een likertschaal worden getoetst..

Culturele voorzieningen

De waarde die gehecht wordt aan culturele voorzieningen is een variabele die eerder in vergelijkbaar onderzoek is geoperationaliseerd. In dit onderzoek wordt een bewerking en vertaling van de operationalisering van Frenkel et al. (2013, p. 40) gebruikt. De stellingen in dit onderzoek verwijzen iedere keer naar een verschillende soort culturele voorziening, zoals een bioscoop, theater of café. Het gebruik van een bestaande schaal vergroot de vergelijkbaarheid van het onderzoek. Bovendien is de schaal succesvol eerder gebruikt. Dit onderzoek bouwt hiermee verder op de bestaande literatuur, hoewel deze wel van een andere schaal, aard en doel zijn dan dit onderzoek.

Natuur

De operationalisering van de waarde die gehecht wordt aan natuurlijke voorzieningen in de omgeving is zoveel mogelijk gebaseerd op de schaal van de culturele voorzieningen. De schaal is op dezelfde manier opgebouwd, alleen zijn verschillende soorten culturele voorzieningen vervangen door verschillende soorten natuurlijke voorzieningen, zoals bos, rivier en strand. Deze koppeling zorgt ervoor dat deze variabelen goed met elkaar vergelijkbaar zijn.

Commerciële voorzieningen

Ook de waarde die gehecht wordt aan commerciële voorzieningen wordt gemeten aan de hand van een likertschaal. Omwille van de onderzoekbaarheid is het construct commerciële voorzieningen versmalt tot winkels. Dit maakt de resultaten minder alomvattend, maar verbetert de mogelijkheden om de waarde die gehecht wordt aan de winkelmogelijkheden verder uit te diepen. Andere typen commerciële voorzieningen (bijvoorbeeld restaurants en fietsenmakers) hebben wellicht uiteenlopende waarden voor consumenten, waardoor het meten ingewikkelder en oppervlakkiger zou worden. Om het belang van winkels te onderzoeken is aan respondenten gevraagd naar het aanbod van winkels, de kwaliteit van winkels, de variatie aan winkels en de beleving van het winkelen.

3.3.5 Demografie

Tot slot komen de demografische factoren aan de orde. Waar die niet vanzelfsprekend zijn, worden die hier geoperationaliseerd.

Geloofsovertuiging

De grote variatie aan geloofsovertuigingen is opgedeeld in vijf groepen op basis van de verdeling in de gemeente Veenendaal (CBS, 2015):

- Protestants christelijk
- Rooms-Katholiek christelijk
- Islamitisch
- Niet gelovig
- Overig

Er is gekozen om de christelijke godsdienst op te splitsen in twee delen, namelijk Rooms-Katholiek en protestants, omdat deze drie groepen in de praktijk als verschillende groepen optrekken. Hogestijn en Van Middelkoop (2008) beschrijven in hun studie hoe de verschillende groepen samenleven. Zij maken hierin dit onderscheid dat de bevindelijk gereformeerde tak van de bevolking zich in een aantal elementen van de samenleving afscheidt. Deze bevindelijk

gereformeerde groep is echter lastig te isoleren uit de grotere groep protestante christenen, omdat deze verspreid zijn over verschillende kerkverbanden en de gebruikte terminologie (bijvoorbeeld “streng”, “bevindelijk”, “reformatorisch”, “zwaar”) vaak ambigu is, is er voor gekozen om de protestants christelijke groep niet verder uit te splitsen, hoewel hier wel aanleiding voor was. De Rooms-Katholieke groep vormt hiervan weer een duidelijk welonderscheiden groep (Hogestijn & Van Middelkoop, 2008). Bij de categorie overig bestaat de mogelijkheid om zelf een religie in te vullen.

Partner

De verwachting bestaat dat de kans groter is dat iemand zich in Veenendaal vestigt, als zijn of haar partner uit Veenendaal komt. De herkomst van de partner is in dit onderzoek benaderd aan de hand van de woonplaats van de ouders. Dit wordt vervolgens verdeeld in twee groepen: de ouders van de partner van de respondent wonen in Veenendaal (de herkomst van de partner is Veenendaal) of zij wonen elders. Uiteraard is het niet per se zo dat de woonplaats van de ouders dezelfde plaats zijn als de plek waar iemand vandaan komt. De vraag is echter wel concreet en eenduidig. Een algemene vraag naar waar iemand vandaan komt, kan onduidelijkheid oproepen bijvoorbeeld vanwege verhuizingen in de jeugd. Omdat de doelgroep nog relatief jong is, wordt verwacht dat de plaats waar de ouders wonen vaak nog dezelfde plaats is als waar de respondent in zijn jeugd heeft gewoond. Met deze operationalisering ontstaan drie groepen: personen zonder partner, personen met een partner uit Veenendaal en personen met een partner van elders.

3.3.6 Verhuisrichting

De verhuisrichting van de respondent wordt ingeschat aan de hand van twee regionale verdelingen, namelijk Randstad tegenover niet-Randstad en grote stad tegenover andere woonplaatsen.

Randstad

Het begrip Randstad wordt geoperationaliseerd volgens De Graaff et al. (2008). De Randstad omvat alle daar genoemde gemeenten, bijgewerkt voor gemeentelijke herindelingen. In de Randstedelijke gemeenten wonen 5,4 miljoen mensen. Dat is 31,6% van de niet-Veenendaalse bevolking van Nederland (CBS, 2017d). De inwoners van Veenendaal zijn hierin niet meegenomen, omdat bij deze hypothesen specifiek gekeken wordt naar hen die niet in Veenendaal wonen. Vervolgens wordt gekeken welk deel van de bevolking dat vertrokken is

uit Veenendaal, in de Randstad is gaan wonen. Met een statistische toets wordt gekeken of het aandeel Veenendalers dat in de Randstad gaat wonen significant hoger is dan het aandeel van de totale bevolking dat in de Randstad woont.

Grote stad

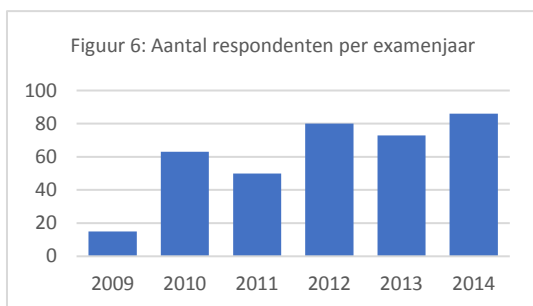
Het begrip grote stad wordt geoperationaliseerd als de grootste tien gemeenten van Nederland. In deze gemeenten woont 20,8% van de bevolking, opnieuw zonder de inwoners van Veenendaal met te nemen (CBS, 2017d). Hoewel deze gegevens op gemeenteniveau en niet op woonplaatsniveau betrekking hebben, geven ze een goed beeld van de daadwerkelijke spreiding van het aantal inwoners. Er wordt gekeken hoe groot de bevolking van deze gemeenten gezamenlijk is en welk deel van de Nederlanders in deze gemeenten woont. Vervolgens wordt gekeken welk deel van de bevolking die vertrokken is uit Veenendaal in de grote steden is gaan wonen. Met een statistische toets wordt gekeken of het aandeel Veenendalers dat in de grote steden gaat wonen significant hoger is dan het aandeel van de totale bevolking dat in de grote steden woont.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van het onderzoek besproken. Eerst worden enige eigenschappen van de respondentengroep beschreven. Daarna zullen de verschillende variabelen besproken worden aan de hand van de deelvragen. Vervolgens wordt middels een aantal regressieanalyses een antwoord gezocht op de deelvragen en daarmee op de gestelde onderzoeksvraag.

5.1 Beschrijven respondentengroep en representativiteitsanalyse

De doelpopulatie van dit onderzoek bestaat uit personen die tussen 2009 en 2014 eindexamen van de middelbare school hebben gedaan in Veenendaal op havo- of vwo-niveau. Twee van de drie Veenendaalse scholen die dit onderwijs aanbieden wilden meewerken aan dit onderzoek. Zij hebben de enquête voor dit onderzoek verstuurd naar hun oud-leerlingen. In totaal is de enquête 383 keer ingevuld, terwijl 2104 mensen de enquête hebben toegestuurd gekregen. De respons bedraagt dus 18,2%. Van deze 2104 personen zaten er 715 op het Rembrandt College en 1389 op het Ichthus College. De respons verschilt behoorlijk tussen de scholen. Van het Rembrandt College heeft 10% gereageerd, terwijl de oud-leerlingen van het Ichthus College de enquête in 23% van de gevallen heeft ingevuld. Het verschil in respons tussen de twee scholen is aanzienlijk en significant ($\chi^2=41,5$, $p=0,00$ (zie bijlage 4.1)). Het verschil kan deels worden verklaard door persoonlijke connecties met respondenten van het Ichthus College. Andere verklaringen zouden kunnen liggen in de wijze waarop en de mate waarin de twee scholen met hun oud-leerlingen communiceren en in hoeverre zij nog steeds betrokken zijn bij de school. 1 leerling zat op een andere school dan de bovenstaande twee en behoort dus niet tot de operationele populatie. Daarom is deze case niet meegenomen in het onderzoek.

De groep respondenten bestaat met name uit personen die tussen 1992 en 1997 geboren zijn: zij vormen 95,9% van de respondentengroep. Dit is logisch, omdat dit de geboortejaren zijn van het grootste deel van de populatie, personen die tussen 2009 en 2014 eindexamen hebben gedaan. Van deze examenjaren is het jaar 2009 bijzonder slecht vertegenwoordigd. Dat komt doordat gegevens van leerlingen uit 2009 op het Ichthus College niet meer beschikbaar waren. In figuur 6 is de verdeling over de examenjaren zichtbaar gemaakt. Naarmate het examenjaar minder lang geleden is, zijn er meer respondenten. Dat is voor een groot deel verklaarbaar als gevolg

van de veroudering van de contactgegevens van de respondenten. Mogelijk varieert ook de bereidheid om mee te werken met het onderzoek over de tijd, bijvoorbeeld als gevolg van afnemende banden met de middelbare school. Een aantal cases behoorden niet tot de populatie van het onderzoek, omdat zij een ander examenjaar hadden. Deze cases zijn niet meegenomen.

In tabel 2 is een beschrijving van de respondentengroep weergegeven. Hier is te zien dat ongeveer de helft van de respondenten uit Veenendaal komt: 50,5% woonde daar ten tijde van het examen. Van 47,3% van de respondenten woont een of beide ouders in Veenendaal. Van de respondenten zelf woont echter slechts 29,5% in Veenendaal. 36% van de respondenten woont nog bij de ouders thuis en meer dan de helft van de respondenten is student. Wat opvalt is dat meer 64,1% van de respondenten vrouw is. Over de gehele populatie aan havisten en vwo'ers maken vrouwen ook de meerderheid uit, maar is het verschil kleiner, namelijk 53% (CBS, 2017a). Vrouwen zijn hiermee significant oververtegenwoordigd in de steekproef ($\chi^2=18,2$; $p=0,00$ (zie bijlage 4.2)). De oververtegenwoordiging van vrouwen in enquêtes komt vaker voor, omdat vrouwen gemiddeld genomen sneller geneigd zijn om een enquête in te vullen, zowel online als op papier (Sax, Gilmartin & Bryant, 2003; Tolonen et al., 2006). Dit verschil tussen mannen en vrouwen beïnvloedt de geldigheid van dit onderzoek op een negatieve manier. Hoewel geslacht geen verklarende factor is, is dit wel een indicator dat de respons geen representatieve afspiegeling vormt van de volledige populatie.

Naast geslacht en school, wordt de representativiteit op twee andere vlakken getoetst, namelijk op het niveau van het onderwijs op de middelbare school en woonplaats tijdens het examen. Op basis van de verdeling in de doelpopulatie zoals die gedeeld is door het Ichthus College is de representativiteit van verdeling tussen de onderwijsniveaus getoetst. Het Ichthus College heeft een verdeling tussen havo- en vwo-scholieren gedeeld. Het Rembrandt College heeft dit niet gedaan. Uit gegevens van de Dienst Uitvoering Onderwijs (2017) blijkt echter dat de verhouding tussen vwo'ers en havisten op beide onderzochte scholen ongeveer gelijk is. De onderwijsniveaus zijn niet representatief verdeeld over de respondentengroep. Vwo'ers zijn oververtegenwoordigd ($\chi^2=6,6$; $p=0,01$ (zie bijlage 4.3)). Deze oververtegenwoordiging is deels te verklaren uit het feit dat sommige respondenten beide diploma's hebben behaald en dit als het hoogstbehaalde middelbareschooldiploma is verwerkt. Daarnaast zijn vwo'ers misschien meer geïnteresseerd in of bereid tot medewerking in dit onderzoek, omdat zij zelf ook dergelijke onderzoeken uit moeten voeren. De oververtegenwoordiging van vwo'ers is nog een signaal dat de respons geen representatieve afspiegeling vormt van de populatie.

Tabel 2: Uitwerking steekproef								
Variabelen	Beschrijvende statistiek				% per categorie			
	Min	Max	Gemiddelde	St. deviatie	0	1	2	3
Woonlocatie								
Huidige woonplaats (0=niet Veenendaal, 1=Veenendaal)					70,5%	29,5%		
Waarschijnlijk van wonen in Veenendaal	0	5	1,65	1,86				
Economische factoren								
Werkgelegenheidsindex	0,12	2,16	0,92	0,51				
Woningprijs	-2,00	1,80	-0,16	0,76				
Sociaal-culturele binding								
Woonplaats ouders (0=niet Veenendaal, 1=beide Veenendaal, 2=één Veenendaal)					52,7%	45,4%	1,9%	
Woonplaats grootouders (0=niet Veenendaal, 1=beide Veenendaal, 2=één Veenendaal)					70,3%	11,4%	18,3%	
Woonplaats vrienden	-2,00	2,00	-0,39	1,22				
Emotionele binding	-2,00	2,00	-0,40	1,20				
Op kamers wonen (0=nee, 1=ja)					62,2%	37,8%		
Omgevingsvoorkeuren								
Cultuur	-2,00	2,00	-0,35	1,02				
Natuur	-2,00	2,00	0,81	0,84				

Commercieel	-2,00	2,00	0,48	0,91				
Demografie								
Religie (0=niet gelovig, 1=protestants, 2=anders)					26,2%	70,3%	3,5%	
Partner (0=geen partner, 1=partner van elders, 2=partner uit Veenendaal)					44,3%	41,6%	14,1%	
Studieniveau (0=hbo, 1=wo, 2=mbo, 3=geen studie)					56,2%	37,8%	4,3%	1,6%
Verhuisrichting								
Grote stad (als huidige woonplaats=0 --> 0=niet grote stad, 1=grote stad)					70,6%	29,4%		
Randstad (als huidige woonplaats=0 --> 0=niet Randstad, 1=Randstad)					70,7%	29,3%		
Controlevariabelen								
Geslacht (0=vrouw, 1=man)					64,1%	35,9%		
Geboortejaar	1990	1997	1994,30	1,67				
Examenjaar	2009	2014	2012,07	1,53				
School (0=Ichthus College, 1=Rembrandt College)					81,9%	18,1%		
Niveau middelbare school (0=havo, 1=vwo)					58,3%	41,7%		
Woonplaats tijdens examen (0=niet Veenendaal, 1=Veenendaal)					50,5%	49,5%		
Student (0=geen student, 1=student)					53,2%	46,8%		
Thuis wonen (0=thuiswonend, 1=niet thuiswonend)					64,3%	35,7%		

Als laatste is ook de representativiteit voor de woonplaats tijdens het examen getoetst. Daarvoor is een theoretische populatieverdeling gebruikt. Deze verdeling is gebaseerd op de lijst met geslaagden in de Veenendaalse Krant (2017), die gemakkelijk genoeg geordend is op woonplaats. Omdat deze gegevens niet beschikbaar zijn voor jaren uit de het onderzoek is een recenter jaar gebruikt. De aanname daarbij is dat de verhouding tussen Veenendaalse en niet-Veenendaalse leerlingen constant is. Van de respondentengroep woonde 50,5% tijdens het examen in Veenendaal, in de populatie is dat 47%. Dit verschil is niet significant ($\chi^2=1,1$; $p=0,29$). Het feit dat de woonplaats tijdens het examen de respons niet beïnvloed is ook een signaal dat de huidige woonplaats van de respondenten de respons niet beïnvloedde. Vrijwel geen van de respondenten die tijdens hun examen niet in Veenendaal woonde, woont nu wel in Veenendaal. Als de huidige woonplaats de respons had beïnvloed, had dit effect dus ook zichtbaar moeten zijn in de verhouding tussen respondenten die wel en niet in Veenendaal woonden tijdens hun examen.

Het onderzoek richt zich op de woonplaats en de bijbehorende locatiekeuze van respondenten. Het is daarom goed voor de validiteit van het onderzoek dat de verhouding tussen respondenten uit Veenendaal en respondenten van elders representatief is. Op de drie andere terreinen zijn niet alle groepen uit de populatie in gelijke mate vertegenwoordigd. Dit kan de geldigheid van het onderzoek ondermijnen. Het gevaar bestaat dan dat de uitkomsten van het onderzoek niet meer overeenkomen met de volledige populatie, omdat bepaalde groepen ondervertegenwoordigd zijn. Om de invloed van deze selectieve respons tot een minimum te beperken wordt een weging toegepast op onderwijsniveau, geslacht en school. Deze weging wordt alleen gebruikt bij de statistische toetsen op de verhuisrichting, omdat bij de regressieanalyses geen weging toegepast hoeft te worden. De weging zorgt ervoor dat ondervertegenwoordigde groepen zwaarder worden meegewogen, zodat de respondentengroep de populatie beter benadert.

5.2 Woonlocatiekeuze

Voordat de statistische toetsen worden uitgevoerd worden eerst de gebruikte variabelen kort beschreven. Allereerst de afhankelijke variabelen op het gebied van de woonlocatiekeuze. In tabel 2 is zichtbaar gemaakt dat ongeveer 30% van de respondenten in Veenendaal woont. Er is echter een belangrijk verschil tussen jongeren die uit Veenendaal komen en jongeren die van elders komen. Van de jongeren die van oorsprong niet uit Veenendaal komen, wonen er zes (3%) in Veenendaal. Van de jongeren die wel uit Veenendaal komen woont 56% in Veenendaal,

waarvan een derde nog bij de ouders woont. Als wordt gekeken naar de toekomstige woonplaats, valt op dat 40% van de respondenten die niet uit Veenendaal komen, het niet uitsluiten dat zij over vijf jaar in Veenendaal wonen. Van de jongeren die wel uit Veenendaal komen is dat 70%. Ongeveer een derde van de respondenten geeft dat dat zij het redelijk tot zeer waarschijnlijk vinden dat zij over vijf jaar in Veenendaal wonen, met een cijfer van 3 of hoger op de schaal van 0 tot 5. Het gaat om ruim de helft van de jongeren die oorspronkelijk uit Veenendaal komen en circa 15% van de jongeren van elders.

5.3 Economische factoren

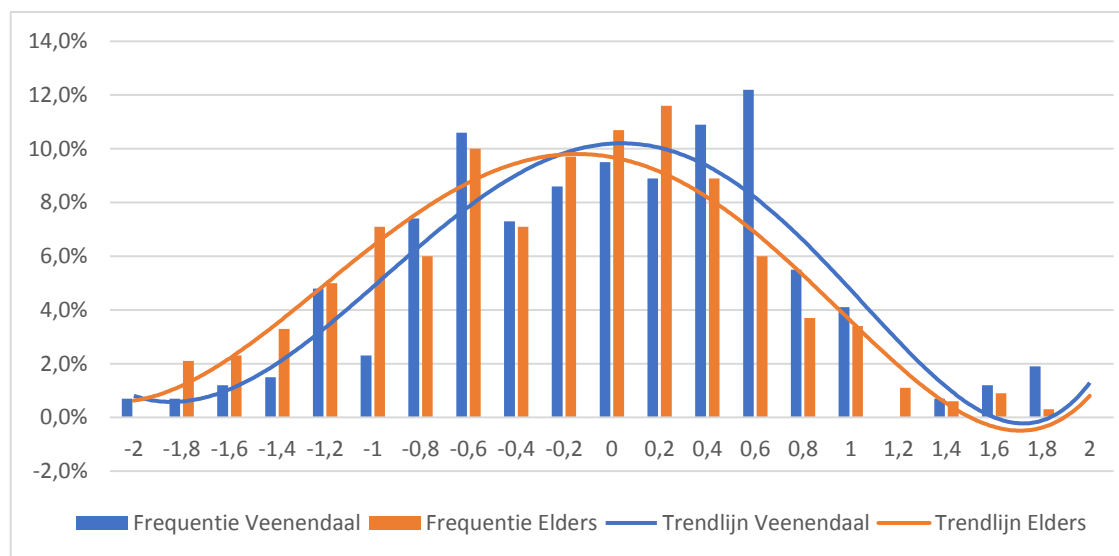
De deelvraag over economische factoren wordt beantwoord aan de hand van twee variabelen, namelijk bedrijfstak en woonprijs. De deelvraag luidt:

“Welke rol spelen economische factoren bij het kiezen van een woonplaats door jongeren die in Veenendaal middelbaar onderwijs genoten hebben?”

De respondenten zijn niet op dezelfde wijze over de verschilde bedrijfstakken verdeeld als de gehele bevolking. Dat is niet verwonderlijk, omdat de respondentengroep uit een specifieke groep van de bevolking bestaat, namelijk jonge, hoogopgeleide mensen. De respondenten van dit onderzoek zijn ten opzichte van de volledige populatie relatief oververtegenwoordigd in de sectoren Informatie en communicatie, Financiële dienstverlening, Overheid, onderwijs en zorg en Cultuur, recreatie en overige diensten. In de sectoren industrie en energieopwekkend en met name groot- en detailhandel, vervoer en horeca is sprake van ondervertegenwoordiging. Dit is logisch omdat de eerste groep sectoren met name aantrekkelijk zijn voor hoogopgeleiden, terwijl de laatstgenoemde sectoren dat niet zijn. Als de verdeling over de sectoren worden uitgesplitst naar woonplaats (zie tabel 3) dan valt op dat de verdeling afwijkt van de verwachting. Als wordt vergeleken met de werkgelegenheidsindex uit tabel 1, dan blijkt respondenten die in Veenendaal wonen relatief vaak werkzaam zijn in sectoren die in Veenendaal relatief ondervertegenwoordigd zijn, en dus niet in sectoren die juist veel werkgelegenheid in Veenendaal bieden. Veenendaalse respondenten werken vaker in een sector die slecht vertegenwoordigd is in Veenendaal ten opzichte van niet-Veenendaalse respondenten. Dit heeft mogelijk te maken met het feit dat een specifiek deel van de bevolking onderzocht is en dat het goed mogelijk is om in Veenendaal te wonen en elders te werken of andersom.

Tabel 3: verdeling van de respondenten over de sectoren, uitgesplitst naar huidige woonplaats						
		Werkgelegenheidsindex	Veenendaal		Niet Veenendaal	
Code (SBI)	Omschrijving	Zie tabel 1	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
A-B	Landbouw en delfstoffenwinning	0,12	2	2,0%	5	2,0%
K	Financiële dienstverlening	0,31	8	7,0%	17	6,5%
M-N	Zakelijke dienstverlening	0,63	21	19,0%	27	10,7%
O-Q	Overheid, onderwijs en zorg	0,73	58	51,7%	113	44,5%
L	Verhuur en handel in onroerend goed	0,85	0	0,0%	2	0,9%
R-S	Cultuur, recreatie, overige diensten	0,90	7	6,5%	21	8,2%
F	Bouwnijverheid	0,97	0	0,0%	7	2,6%
G-I	Groot- en detailhandel, vervoer en horeca	1,40	6	5,7%	21	8,1%
C-E	Industrie en energie	1,80	1	0,8%	17	6,7%
J	Informatie en communicatie	2,16	8	7,3%	25	9,8%
	Totaal		111	100,0%	254	100,0%

Figuur 7: Frequenties prijsgevoeligheid respondenten, uitgesplitst naar woonplaats

De tweede economische factor die is opgenomen is prijsgevoeligheid. De prijsgevoeligheid van de respondenten is gemeten met een likertschaal. Deze likertschaal is intern voldoende homogeen ($\alpha=0,79$ (zie bijlage 5.1)). De prijsgevoeligheid van de meeste respondenten ligt rond de 0: zij zijn tot op zekere hoogte bereid om bepaalde gunstige aspecten woonlocatie op te geven voor een lagere woningprijs (zie figuur 7). Relatief weinig respondenten zijn in hoge mate bereid om voordelen van een gunstige woonlocatie op te geven voor een goedkopere woning. De trendlijnen in de grafiek laten zien dat mensen die in Veenendaal wonen gemiddeld iets prijsgevoeliger zijn dan mensen uit andere plaatsen. Hetzelfde beeld geven de waarden van gemiddelden en medianen. Voor Veenendalers is zowel het gemiddelde als de mediaan 0,0, terwijl deze voor mensen uit andere plaatsen -0,2 zijn. Dit is in de lijn der verwachting, hoewel het verschil tussen beiden niet erg groot is.

5.4 Sociaal-culturele binding

De tweede deelvraag heeft betrekking op sociaal-culturele binding. Deze vraag wordt beantwoord aan de hand van de variabelen woonplaats van ouders, woonplaats van vrienden, emotionele binding aan Veenendaal en het op kamers wonen. De deelvraag luidt:

“Welke rol speelt sociaal-culturele binding bij het kiezen van een woonplaats door jongeren die in Veenendaal middelbaar onderwijs genoten hebben?”

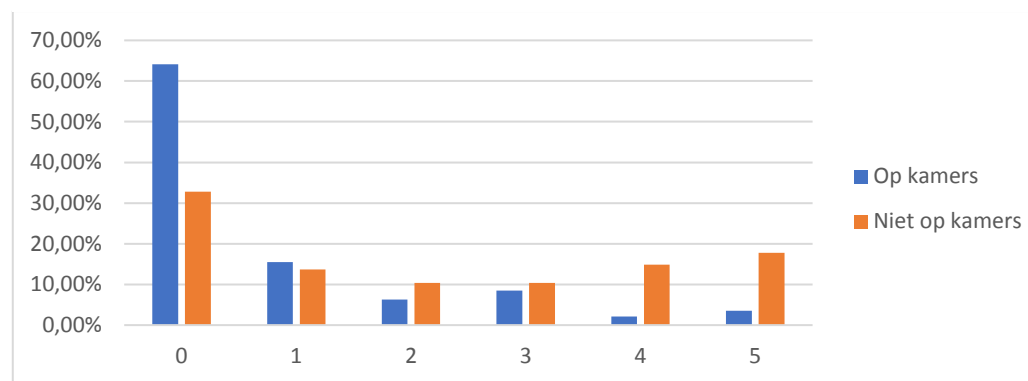
De sociale binding van respondenten is gemeten aan de hand van drie indicaties, namelijk de nabijheid van ouders, grootouders en vrienden. De eerste twee van deze variabelen zijn weergegeven in tabellen 4 en 5, hierin zijn alleen cases opgenomen van respondenten die niet meer thuiswonend zijn, aangezien zij sowieso nog bij hun ouders wonen en dus het verband tussen de woonplaats van de ouders en de woonplaats van de kinderen vertekenen. In de tabellen 4 en 5 is te zien dat jongeren van wie de (groot)ouders in Veenendaal wonen, zelf ook vaak in Veenendaal wonen. Te zien is ook dat het verschil groter is als wordt gekeken naar de woonplaats van de ouders dan naar de woonplaats van de grootouders. Dit is in overeenstemming met de verwachting dat de woonplaats van de ouders een groter effect heeft op de woonplaats van kinderen dan de woonplaats van grootouders en andere verdere familieleden. Kinderen van wie de ouders in Veenendaal wonen, wonen in zelf in ongeveer 30% van de gevallen ook in Veenendaal. Respondenten van wie de ouders niet in Veenendaal wonen, wonen slechts in 7% van de gevallen in Veenendaal.

Tabel 4: de woonplaats van ouders en niet-thuiswonende kinderen							
		Woonplaats ouders					
		Veenendaal		Elders		Totaal	
Woonplaats respondent	Veenendaal	31	29,2%	9	7,0%	40	17,1%
	Elders	75	70,8%	119	93,0%	194	82,9%
	Totaal	106	100,0%	128	100,0%	234	100,0%

Tabel 5: de woonplaats van grootouders en niet-thuiswonende kleinkinderen							
		Woonplaats grootouders*					
		Veenendaal		Elders		Totaal	
Woonplaats respondent	Veenendaal	20	29,9%	22	12,9%	42	17,6%
	Elders	47	70,2%	149	87,1%	196	82,3%
	Totaal	67	100,0%	171	100,0%	238	100,0%

* De woonplaats wordt beschouwd als Veenendaal indien ten minste van een kant de grootouders in Veenendaal wonen/woonden

Figuur 8: Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal over vijf jaar, uitgesplitst naar het op kamers wonen of gewoon hebben

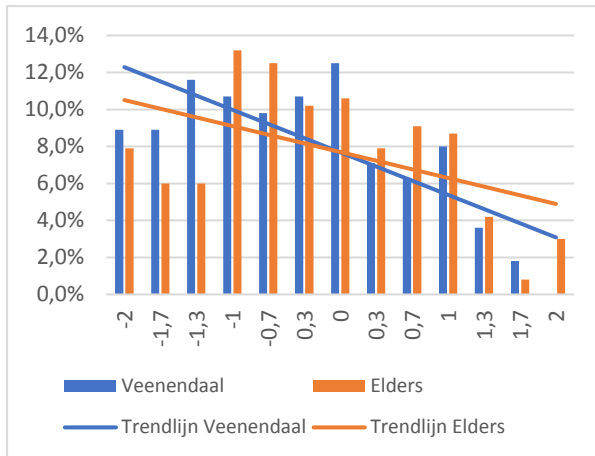

Voor de variabele nabijheid van vrienden is een likertschaal opgesteld. Deze schaal is intern zeer homogeen ($\alpha=0,94$, zie bijlage 5.2). Omdat deze variabele zo is opgesteld dat gevraagd wordt naar de aanwezigheid van vrienden in Veenendaal, is het logisch dat er een groot verschil zit tussen respondenten die in Veenendaal wonen en respondenten die elders wonen. Dit blijkt ook uit de gemiddelde likertscores van 0,7 en -0,8 respectievelijk. Wel valt op dat een aanzienlijk deel van de niet-Veenendaalse respondenten wel (veel) vrienden uit Veenendaal heeft. Een kwart van hen heeft een likertscore groter dan of gelijk aan 0.

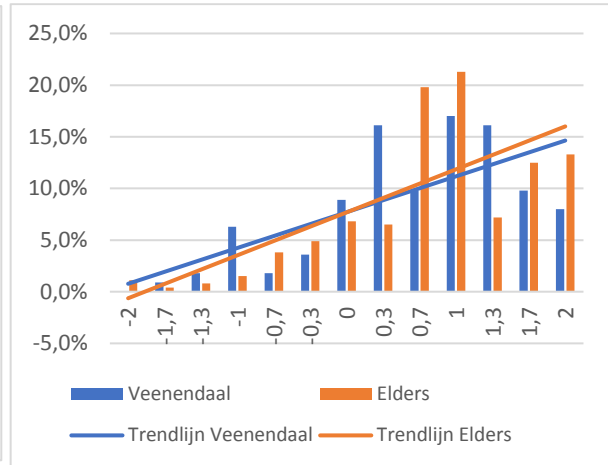
Voor het onderzoeken van de emotionele binding aan Veenendaal is ook gebruik gemaakt van een likertschaal. Deze is intern zeer homogeen ($\alpha=0,94$, zie bijlage 5.3). Het is ook hier vanzelfsprekend dat jongeren die in Veenendaal wonen een veel hogere score hebben op deze variabele, dan jongeren die niet in Veenendaal wonen, omdat specifiek gevraagd wordt naar emotionele binding met Veenendaal. Dit verschil is goed zichtbaar als gekeken wordt naar de gemiddelden van zowel jongeren uit Veenendaal als jongeren die elders wonen. De gemiddelde likertscore van de ene groep bedraagt 0,7, tegenover -0,9 bij de laatste groep. Dat betekent echter niet dat iedereen die buiten Veenendaal woont zich niet verbonden voelt met Veenendaal. Meer dan 20% van deze groep heeft een likertscore van 0 of hoger. Dat geldt echter voor 88% van de Veenendaalse respondenten.

Het laatste deel van deze deelvraag gaat over de binding aan de studiestad, gemeten aan de hand van het wonen op kamers. In figuur 8 is zichtbaar gemaakt dat respondenten die op kamers wonen of op kamers gewoond veel minder sterk verwachten over vijf jaar in Veenendaal te wonen, dan respondenten die niet op kamers zijn gaan wonen. Het percentage dat zeker weet niet in Veenendaal te zullen wonen over vijf jaar is onder hen die op kamers wonen of hebben gewoond dubbel zo groot. Verder valt op dat vrijwel geen van de respondenten die op kamers woont of heeft gewoond de kans hoog inschat dat zij over vijf jaar in Veenendaal zullen wonen. Ook dit was op voorhand verwacht. Mensen die op kamers wonen binden zich aan de stad waarin zij wonen en bouwen daar een netwerk op. Dat maakt de kans groter dat zij zich daar definitief vestigen en daarmee de kans dat zij in hun geboorteplaats gaan wonen kleiner.

Figuur 9: frequentieverdeling likertscores cultuur, uitgesplitst naar woonplaats.

Figuur 10: frequentieverdeling likertscores natuur, uitgesplitst naar woonplaats.

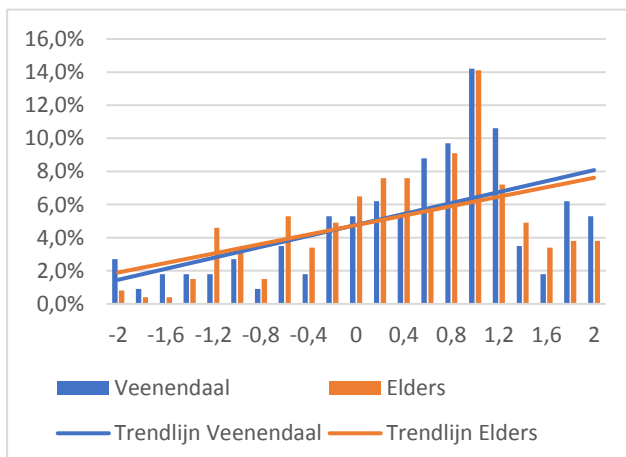
5.5 Omgevingsvoorkeuren

De deelvraag over omgevingsvoorkeuren bestaat uit drie hypothesen, namelijk over de culturele, natuurlijke en commerciële omgeving. De deelvraag luidt:

“Welke rol spelen omgevingsvoorkeuren bij het kiezen van een woonplaats door jongeren die in Veenendaal middelbaar onderwijs genoten hebben?”

De variabelen voor omgevingsvoorkeuren, culturele voorzieningen, natuur en commerciële voorzieningen, zijn alle drie op vergelijkbare wijze geoperationaliseerd als likertscore. Alle drie de variabelen zijn intern voldoende homogeen (zie bijlage 5.4-5.6), hoewel voor de variabelen cultuur ($\alpha=0,79$) en natuur ($\alpha=0,79$) de schaal is aangepast door enkele stellingen weg te laten die de homogeniteit van de schaal negatief beïnvloedden. De variabele voor commerciële voorzieningen ($\alpha=0,91$) had geen aanpassingen nodig. De spreiding van de variabelen is weergegeven in de figuren 9, 10 en 11. Gemiddeld genomen vinden respondenten natuur in de

Figuur 11: frequentieverdeling likertscores commercieel, uitgesplitst naar woonplaats.

omgeving erg belangrijk. De gemiddelde likertscore is 0,8 voor de deze variabele. Commerciële voorzieningen worden ook gewaardeerd door de respondenten met een gemiddelde score van 0,5. De gemiddelde respondent hecht echter niet veel waarde aan de nabijheid van culturele voorzieningen, hoewel de spreiding op dit punt groot is in vergelijking met de andere twee variabelen. Respondenten die in

Veenendaal wonen lijken in hun behoefte aan culturele, natuurlijke en commerciële voorzieningen niet af te wijken van respondenten die in andere plaatsen wonen. Bij cultuur is er sprake van een klein verschil, waarbij Veenendalers iets minder behoefte aan cultuur hebben dan respondenten uit andere plaatsen. Dit verschil is echter minimaal.

5.6 Demografische factoren

De vierde deelvraag heeft betrekking op een aantal demografische factoren, namelijk religiositeit, het hebben van een partner en opleidingsniveau. De bijbehorende deelvraag luidt:

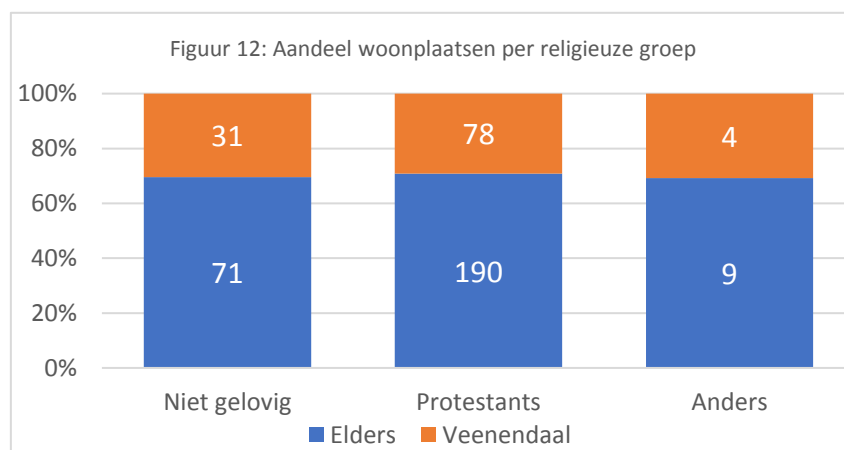
“Welke rol spelen demografische factoren bij het kiezen van een woonplaats door jongeren die in Veenendaal middelbaar onderwijs genoten hebben?”

Een groot deel van de respondenten is religieus: slechts 26% is niet gelovig. Van diegenen die wel een religieus zijn, hangt 95% een vorm van het protestantisme aan. 13 respondenten hebben een andere geloofsovertuiging (bijvoorbeeld rooms-katholiek, islamitisch of joods). Van ieder van deze drie groepen woont tussen de 29% en de 31% op dit moment in Veenendaal (zie figuur 12). Ook als gekeken wordt naar de toekomstige woonplaats is het onderscheid niet groot.

Van de 383 respondenten heeft 55% een relatie. In 25% van deze gevallen wonen de ouders van deze partner in Veenendaal. In 75% van deze gevallen wonen de ouders van deze partner elders. In tabel 6 is zichtbaar dat respondenten met partners van elders relatief minder vaak in Veenendaal wonen dan mensen zonder partner. Respondenten met partners uit Veenendaal wonen juist relatief vaker in Veenendaal dan mensen zonder partner. Nu is het logisch dat er een verband is tussen de woonplaats van de respondent en de herkomst van de partner: men ontmoet immers sneller mensen die in dezelfde omgeving wonen. Als echter wordt gekeken naar de toekomstverwachting van de respondenten valt op dat respondenten die een Veenendaalse partner hebben de kans veel groter achter dat zij in Veenendaal zullen wonen over vijf jaar, zelfs als wordt gecorrigeerd voor de huidige woonplaats (zie tabel 7). Respondenten die nu niet in Veenendaal wonen hebben een hogere verwachting om in Veenendaal te komen wonen als zij een partner uit Veenendaal hebben. Voor respondenten met een partner van elders geldt het omgekeerde.

Als laatste wordt gekeken naar het opleidingsniveau. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in wo-, hbo- en mbo-niveau en geen studie. De laatste twee groepen zijn niet groot, omdat het onderzoek zich richt op havo- en vwo-leerlingen, die na afloop van de middelbare school vaak

aan een opleiding op hbo- of wo-niveau beginnen. Hbo'ers wonen in 35% van de gevallen in Veenendaal, terwijl slechts 23% van de academici in Veenendaal woont. Als studenten niet mee worden genomen in deze percentages blijft de verdeling ongeveer gelijk: 37% van de afgestudeerde hbo'ers woont in Veenendaal en 25% van de afgestudeerde wo'ers.

		Partner							
		Geen partner		Partner van elders		Partner uit V'daal		Totaal	
Huidige woonplaats	Niet Veenendaal	118	68,2%	132	83,5%	20	38,5%	270	70,5%
	Wel Veenendaal	55	31,8%	26	16,5%	32	61,5%	113	29,5%
Total		173	100,0%	158	100,0%	52	100,0%	383	100,0%

		Partner					
		Geen partner		Partner van elders		Partner uit V'daal	
		Gem. Waars.	N	Gem. Waars.	N	Gem. Waars.	N
Huidige woonplaats	Niet Veenendaal	1,1	118	0,6	132	2,1	20
	Wel Veenendaal	3,1	55	2,9	26	4,0	32
Totaal		1,7	173	1,0	158	3,3	52

5.7 Verhuisrichting

Als laatste wordt gekeken naar de verhuisrichting. Dit is geen onderdeel van een deelvraag, maar opgenomen in het onderzoeken om een beeld te krijgen van waarheen jongeren verhuizen. De verwachting hierbij is dat jongeren die vertrekken de neiging hebben om in de grote steden en in de Randstad te gaan wonen. Bij de statistische toetsing in dit gedeelte worden de cases gewogen.

Van de respondenten die niet in Veenendaal wonen is in kaart gebracht of zij in een grote stad wonen of niet. Van de 243 respondenten die niet in Veenendaal wonen, woont 29% in een grote stad, terwijl 21% is in de Nederlandse bevolking in een grote stad woont. Dat betekent dat deze respondenten significant vaker in een grote stad wonen dan de rest van de Nederlandse bevolking ($\chi^2=14,9$; $p=0,00$). Dit verschil blijkt echter vooral op te treden doordat veel studenten voor hun studie in een van de grote steden wonen. Als de toets apart voor studenten en niet-studenten wordt uitgevoerd, blijkt dat de laatste groep niet significant vaker in steden woont ($\chi^2=1,3$; $p=0,26$). De uitvoer van deze analyses is te vinden in bijlage 6.1.

Een tweede verwachting is dat vertrekkende jongeren relatief vaak in de Randstad wonen. Daar blijkt echter geen sprake van te zijn. 29,3% van de niet in Veenendaal wonende respondenten woont in de Randstad, ten opzichte van 31,6% van de algehele bevolking. Het verschil is echter niet significant ($\chi^2=0,1$; $p=0,76$). Nu is het natuurlijk zo dat een deel van de niet-Veenendaalse respondenten nooit in Veenendaal gewoond heeft en nog gewoon in de plaats van herkomst woont. Is het dan zo dat jongeren die Veenendaal verlaten hebben, vaker in de Randstad wonen? Nee, ook dat is niet zo. Van deze jongeren woont 40% in de Randstad. Dat is weliswaar meer dan het aandeel van de totale bevolking dat in de Randstad woont, maar het verschil is niet significant ($\chi^2=2,1$; $p=0,14$). De uitvoer van deze analyses is te vinden in bijlage 6.2.

Deze uitkomsten laten zien dat, met de uitzondering van hen die studeren, de respondenten van dit onderzoek niet significant vaker in de Randstad of de grote stad wonen dan andere Nederlanders als zij uit Veenendaal vertrekken. Dit wijst erop dat de specifieke migratie die geassocieerd wordt met braindrain niet plaatsvindt: jongeren vertrekken niet in grote getalen naar de Randstad en/of de grote steden. De enige groep waarvoor deze beweging wel zichtbaar is, zijn studenten. Als echter naar afgestudeerden wordt gekeken is dit effect niet meer zichtbaar.

5.8 Regressieanalyses

In deze paragraaf wordt inductieve statistiek toegepast op de verkregen data. Er vinden twee regressieanalyses plaats. Als eerste wordt onderzocht welke factoren de huidige woonplaats verklaren met behulp van een logistische regressie. Daarna wordt de toekomstige woonplaats verklaard met een lineaire regressie. Beide modellen zijn significant, waaruit blijkt dat deze modellen de verschillen in de afhankelijke variabelen beter voorspellen dan het toeval.

5.8.1 Huidige woonplaats

Welke variabelen de aantrekkingskracht van Veenendaal als huidige woonplaats beïnvloeden wordt onderzocht met een logistische regressie. De variabelen emotionele binding en nabijheid van vrienden zullen in deze analyse niet worden meegenomen omdat niet aan de vooronderstelling van theoretische causaliteit is voldaan. Zodoende kunnen alle vooronderstellingen voor de logistische regressie worden aangenomen. Voor de vooronderstelling omtrent multicollineariteit, zie bijlage 8.1.

Het logistische regressiemodel bestaat uit zestien variabelen, waarvan vijf controlevariabelen. Deze variabelen zijn gerangschikt op deelvraag. Als controlevariabelen zijn geslacht, examenjaar, woonplaats tijdens het examen, het al dan niet student zijn en het al dan niet bij de ouders wonen opgenomen. De logistische regressie is in totaal drie keer uitgevoerd, alle keren met dezelfde afhankelijke variabele, namelijk de huidige woonplaats. De regressies zijn weergegeven in tabel 8. De volledige uitvoer van de regressies is terug te vinden in bijlage 8. De referentiecategorie met de waarde nul staat hier voor respondenten die niet in Veenendaal wonen. De waarde één geldt voor respondenten die wel in Veenendaal wonen. In model I zijn alle complete cases opgenomen zoals die zijn toegelicht in de beschrijving van de respondentengroep. Dit onderzoek richt zich op mensen die aan het begin van hun arbeidsmarktcarrière staan en nadenken over waar zij zich willen vestigen. De keuzes voor een woonlocatie zijn erg verschillend tussen studenten en beginnende werkenden, omdat zij in een andere levensfase verkeren. Studenten wonen vaak nog bij hun ouders of op kamers in de studiestad. Werkenden daarentegen gaan nadenken over waar zij zich willen vestigen. Het al dan niet student zijn werkt door in de woonlocatiekeuze en beïnvloedt de geteste verbanden. In de modellen II en III is daarom een onderscheid gemaakt tussen degenen die studeren en degenen die niet studeren. Model III werkt alleen als een aantal variabelen uit de analyse worden weggelaten. De variabelen woonplaats van de ouders, woonplaats tijdens het examen en thuiswonend zijn gingen in het model niet samen, omdat ze voor een belangrijk deel overeenkwamen. Als slechts één van deze variabelen wordt meegenomen werkt het model wel. Alle drie de modellen zijn significant. Dat wil zeggen dat de modellen de woonplaats van de respondenten vaker goed voorspellen dan het toeval. De Nagelkerke R^2 geeft geen beeld van de verklaarde variantie (De Vocht, 2016, p. 217), maar geeft wel aan de onderzochte verbanden sterk tot zeer sterk zijn. Model I voorspelt in 92% van de gevallen correct of een respondent in Veenendaal woont. Model II doet dat in 89% en model III zelfs in 98% van de gevallen.

Tabel 8: Logistische regressie						
Afhankelijke variabele: huidige woonplaats	Model I: Alle cases		Model II: Niet-studerenden		Model III: Studenten	
	B	Wald	B	Wald	B	Wald
Constante	617,000		365,146			
Economische factoren						
Werkgelegenheidsindex	-0,934**	4,722	-1,020	1,785	-1,208	0,649
Woningprijzen	0,057	0,045	-0,070	0,039	-1,119	0,545
Sociaal culturele binding						
Woonplaats ouders (ref=niet Veenendaal)						
Beiden in Veenendaal	1,381	2,427	1,946**	4,181	16,121**	6,291
Een in Veenendaal	0,905	0,440	1,333	0,880		
Grootouders wonen niet in Veenendaal						
Beiden in Veenendaal	0,403	0,543	-0,080	0,011	2,380	0,920
Een in Veenendaal	-0,022	0,002	0,254	0,172	2,896	1,900
Op kamers wonen	-2,386***	17,538	-2,670***	10,300	-14,813**	6,167
Omgevingsvoorkeuren						
Cultuur	0,040	0,031	0,439	2,174	-3,609*	3,550
Natuur	-0,110	0,204	-0,866**	5,612	3,741*	3,668
Commercieel	0,505**	4,244	1,081***	8,539	-0,797	0,954
Demografie						
Studieniveau=wo	0,343	0,549	0,973	1,906	1,523	0,694
Religie (ref = niet gelovig)						
Protestants	0,582	1,457	-0,538	0,726	4,854*	3,745
Anders	-0,167	0,019	-1,750	1,446	-23,560	0,000
Partner (ref = geen partner)						
Partner uit Veenendaal	1,174**	3,867	1,677**	4,542	-2,852	1,111
Partner niet uit Veenendaal	-0,328	0,461	-0,325	0,270	-3,488*	2,746
Controlevariabelen						
Geslacht=man	0,217	0,229	0,929	2,172	-4,642	2,492
Examenjaar	-0,309*	3,132	-0,195	0,799	0,227	0,078
Student (ref=geen student)	-0,405	0,634				
Thuiswonend (ref=niet thuiswonend)	2,192***	16,258	1,136*	3,352		
Woonplaats tijdens examen	3,287***	11,532	1,290	1,730		
χ^2		244,464***		121,183***		170,635***
Nagelkerke R ²		0,717		0,657		0,933
N		347		184		163

* significant met meer dan 90% zekerheid

** significant met meer dan 95% zekerheid

*** significant met meer dan 99% zekerheid

Allereerst wordt naar het verband tussen de economische factoren en de huidige woonplaats gekeken. De invloed van de economische factoren op de woonlocatiekeuze is beperkt. Hoewel in model I de invloed van de werkgelegenheidsindex significant van invloed is op de huidige woonlocatie, is dat niet het geval als alleen naar studenten of alleen naar niet-studenten wordt gekeken. Het al dan niet studeren beïnvloedt de relatie tussen het relatieve aandeel van een sector en de huidige woonplaats dus zodanig dat er een verband optreedt dat niet optreedt als beide groepen los van elkaar bekeken worden.

Doordat de onderzoeksresultaten voor zowel werkenden als studenten niet significant zijn, lijkt het onwaarschijnlijk dat een groot relatief aandeel van de arbeidsmarktsector van een respondent de kans vergroot dat die respondent in Veenendaal woont of verwacht te gaan wonen. Dat betekent niet dat werkgelegenheid geen invloed heeft op migratie, maar wijst er wel op dat in welke sector je werkzaam bent niet uitmaakt voor de keuze om in Veenendaal te gaan wonen. De belangrijke rol die de arbeidsmarkt heeft in het verklaren van verhuisgedrag volgens eerder onderzoek (o.a. Haapanen & Tervo, 2009; Venhorst, Van Dijk & Van Wissen,

2011; Wozniak, 2010) wordt hiermee niet ontkent, maar op de lokale schaal van Veenendaal blijkt dat verschillen in de opbouw van de arbeidsmarkt niet van invloed zijn op de keuze van een woonlocatie ofwel in Veenendaal ofwel elders. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn omdat de Veenendaalse arbeidsmarkt wordt aangevuld door andere gemeenten, bijvoorbeeld door de sterke arbeidsmarkt in de Randstad, waar mensen werken die in de omliggende gebieden wonen (De Graaf et al., 2008).

Prijsgevoeligheid van respondenten, de tweede variabele van deze deelvraag, heeft geen significante invloed op de huidige woonplaats. Respondenten die het belangrijk vinden om goedkoop te wonen, wonen niet vaker of minder vaak in Veenendaal dan respondenten die dat niet belangrijk vinden. In de literatuur wordt wel aangegeven dat huizenprijzen een belangrijke rol spelen in het verklaren van de woonlocatie (Glaeser, 2011; Vermeulen & Van Ommeren, 2009). De resultaten van dit onderzoek wijzen er op dat de verschillen tussen Veenendaal en de andere plaatsen in de omgeving niet groot genoeg is om een verschil in verhuisgedrag te veroorzaken en/of dat de verschillen in woningprijzen binnen Veenendaal groot genoeg is om het verschil in prijsgevoeligheid van respondenten op te vangen. Het verschil in huizenprijzen kan dus bijvoorbeeld bepalen waar mensen in Veenendaal gaan wonen of waar mensen gaan wonen als zij uit Veenendaal vertrekken.

De invloed van sociaal-culturele binding op de huidige woonplaats bestaat wel. Respondenten die op kamers wonen of gewoond hebben, wonen significant minder vaker in Veenendaal. Dit is in beginsel echter erg vanzelfsprekend aangezien maar heel weinig mensen in Veenendaal op kamers wonen, aangezien er geen hogeronderwijsinstelling is. Dit effect blijft echter bestaan als studenten zelfs uit de analyse worden weggelaten, wat er op wijst dat, in ieder geval op de korte termijn, mensen na hun studie in de studieplaats blijven wonen. Dit is in lijn met de conclusies van Bünstorf et al. (2014) en Venhorst, Koster et al. (2011). Jongeren ervaren een zekere mate van verbondenheid met de plaats waar zij wonen en proberen vaak in eerste instantie vaak een baan te vinden in de regio waar zij bekend zijn en hun netwerk hebben: de regio waar ze wonen (Venhorst, Van Dijk en Van Wissen, 2010).

Verder valt op dat de nabijheid van ouders weinig invloed heeft op de woonlocatiekeuze van de respondenten, zo lang er wordt gecontroleerd voor thuis wonen. In model III is de woonplaats van de ouders wel significant, maar dat komt omdat vrijwel alle studenten die in Veenendaal wonen thuis bij hun ouders wonen. Dit zegt dus niet direct dat er sprake is van sociale binding. Wat echter opvalt is dat ook onder niet-studenten de nabijheid van ouders wel

(licht) significant is, wat erop wijst dat studenten na het behalen van hun diploma de neiging hebben om in de buurt van de ouders te gaan wonen. Ook dit is in overeenstemming met de literatuur (Kan, 2007; Mulder, 2007). De nabijheid van verdere familie lijkt verder niet belang te zijn. Jongeren voelen zich niet meer aangetrokken tot Veenendaal als hun grootouders daar wonen. Hypothese 2.2 over de emotionele binding met Veenendaal kan niet worden getoetst voor de huidige woonplaats, maar zal alleen bij de toekomstige woonplaats worden meegenomen.

Wat de omgevingsvoorkeuren betreft, wonen respondenten vaker in Veenendaal als zij veel waarde hechten aan het aanbod van commerciële voorzieningen. Naarmate mensen de nabijheid van een goed winkelaanbod belangrijker vinden, neemt de kans dat zij in Veenendaal wonen significant toe. Het winkelaanbod in Veenendaal – dat goed staat aangeschreven (Van den Ham, 2016) – trekt mensen naar Veenendaal toe. Met name voor diegenen die geen student meer zijn en dus niet meer gebonden zijn aan de locatie van de opleiding is dit effect groot. Deze groep mensen is daardoor vrijer in het kiezen van een woonplek en als gevolg daarvan kunnen zij hun omgevingsvoorkeuren zwaarder laten meewegen in de keuze voor een woonplaats (zie de Wald-scores bij de omgevingsvoorkeuren). Naast de nabijheid van commerciële voorzieningen is voor deze groep namelijk ook de nabijheid van natuurlijke voorzieningen belangrijk. In navolging van Van Oort et al. (2003) blijkt ook uit dit onderzoek dat hoogopgeleide starters de nabijheid van natuur in de omgeving belangrijk vinden. Ook bij studenten is er een significant verband tussen de vraag naar natuurlijke voorzieningen en de huidige woonplaats. Studenten die graag de natuur in gaan wonen significant vaker in Veenendaal dan studenten die dat niet vaak doen. Werkenden die graag de natuur in gaan wonen daarentegen minder vaak in Veenendaal, in tegenstelling tot de gestelde hypothese. Mogelijk komt dit voort uit het verlangen om daadwerkelijk in een natuurlijke, groene omgeving te wonen op het platteland in plaats van in de buurt van natuurlijke voorzieningen in en kleine stad. Het aanbod van natuurlijke voorzieningen is groter op het platteland, maar volgens Van Oort et al (2003) en Nilsson (2014) kan ook binnen een stad een goed aanbod van natuurlijke voorzieningen aanwezig zijn als natuurlijke omgevingen in de stad behouden blijven of door stedelijke parken. Marlet (2009) ontkent daarentegen dat parken de rol van natuurgebieden kunnen substitueren. Studenten hebben de keuze om op het platteland te gaan wonen niet: zij kunnen kiezen om in de grote stad met een universiteit of hogeschool te gaan wonen of in Veenendaal te blijven. De studenten die het aanbod van natuurlijke voorzieningen belangrijk vinden, kiezen daardoor vaker voor Veenendaal als woonplaats.

De studenten die culturele voorzieningen belangrijk vinden, kiezen er juist wel voor om Veenendaal te verlaten om gebruik te maken van het culturele aanbod van de grote stad. De huidige woonplaats van niet-studenten houdt geen verband met het aanbod van culturele voorzieningen.

Ten slotte wordt gekeken naar de invloed van de demografie op de woonlocatiekeuze: Deze invloed is beperkt. Culturele achtergrond in de vorm van religie lijkt weinig invloed op de locatiekeuze te hebben, hoewel er een (matig) significant is tussen protestants zijn en de huidige woonplaats voor studenten. Studenten die protestants zijn, wonen vaker in Veenendaal. Voor niet-studenten is er geen verband tussen religie en huidige woonplaats. In lijn met W.A. Clark et al. (2003) heeft de herkomst van de partner heeft wel een sturend effect: ten opzicht van respondenten die geen partner hebben, wonen respondenten met een partner die oorspronkelijk uit Veenendaal komt vaker zelf in Veenendaal. Andersom geldt dit effect voor studenten: als de partner uit een andere regio komt dan heeft dat een negatieve invloed op de kans dat de respondent in Veenendaal woont. Dit kan erop wijzen dat studenten die een partner krijgen in de studiestad Veenendaal verlaten om in de studiestad te gaan wonen. Voor werkenden geldt dan dat het hebben van een Veenendaalse partner ervoor kan zorgen dat iemand blijft wonen in of terugkeert naar Veenendaal. Opleidingsniveau heeft geen significant effect op de huidige woonplaats.

Twee van de controlevariabelen zijn ook significant in het verklaren van de huidige woonplaats. Dat zijn de woonplaats tijdens het examen en het thuiswonend zijn. Jongeren die tijdens het examen in Veenendaal wonen, wonen ten tijde van het onderzoek ook vaker in Veenendaal. Jongeren die nog bij hun ouders wonen, wonen vaker in Veenendaal dan jongeren die niet meer bij hun ouders wonen.

De huidige woonplaats kan dus het best verklaard worden met behulp van sociaal-culturele binding, omgevingsvoorkeuren en de herkomst van een eventuele partner. Bij studenten is de woonplaats voornamelijk afhankelijk van het ofwel op kamers wonen ofwel bij de ouders wonen. Voor de niet-studenten geldt dat naast binding aan de studiestad de omgevingsvoorkeuren en de herkomst van de partner zwaarder meetelt.

5.8.1 Toekomstige woonplaats

De lineaire regressie bestaat uit negentien variabelen waarvan zes controlevariabelen. De afhankelijke variabele in deze analyse is de toekomstige woonplaats van de respondenten, gemeten als waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal over vijf jaar, door de respondenten uitgedrukt op een schaal van nul tot en met vijf. Het model is weergegeven in tabel 9. De volledige statistische output is terug te vinden in bijlage 9. De multiple lineaire regressie is op dezelfde wijze geordend als de logistische regressie, maar er zijn drie variabelen toegevoegd. De emotionele binding en de nabijheid van vrienden, en als controlevariabele de huidige woonplaats. De laatste variabele is gebruikt om de modellen V en VI op de stellen. Omdat het in deze analyse gaat om de toekomstige woonplaats is het niet nuttig om een onderscheid te maken tussen studenten en niet-studenten, omdat over vijf jaar waarschijnlijk vrijwel niemand nog studeert. In plaats daarvan is een onderscheid gemaakt op basis van de huidige woonplaats. Waar iemand nu woont is namelijk van zeer grote invloed op waar iemand verwacht te wonen binnen vijf jaar. De regressie is hier verdeeld tussen respondenten die nu in Veenendaal wonen en respondenten die elders wonen. Deze groepen kijken immers heel anders aan tegen Veenendaal als potentiële woonplaats. Alle drie de modellen zijn significant. De verklaringskracht van deze modellen is niet zo groot als in de logistische regressies, maar nog steeds redelijk groot. De modellen IV en V is het verband sterk en in Model VI matig. De verklaringskracht R^2 in lineaire regressies is vergelijkbaar met de Nagelkerke R^2 in logistische regressies.

Op de toekomstige woonplaats hebben economische factoren geen invloed. De aanwezigheid van een sector in Veenendaal zegt dus niet zoveel over de verwachte woonplaats van respondenten. Dit kan zijn omdat respondenten niet goed weten hoe banen verspreid zijn over het land. Omdat ook de kans dat een respondent nu in Veenendaal woont, niet wordt vergroot door de aanwezigheid van de sector waarin hij of zij werkt, lijkt het echter eerder het geval te zijn dat verschillen in de verspreiding van werkgelegenheid over de verschillende sectoren niet van invloed is op de toekomstige woonlocatie. Omdat een grote hoeveelheid wetenschappelijk onderzoek werkgelegenheid als belangrijke oorzaak van migratiebewegingen noemt (o.a. Faggian & McCann, 2009; Haapanen & Tervo, 2009; Hansen et al., 2003; Venhorst, Van Dijk en Van Wissen, 2010, 2011; Wozniak, 2010) voert het te ver om het belang van de arbeidsmarkt volledig te ontkennen. Op deze lokale schaal blijkt echter dat de relatieve vertegenwoordiging van bepaalde arbeidsmarktsectoren de plaats Veenendaal niet aantrekkelijker maakt voor personen die in deze sectoren werkzaam zijn. De kracht van de lokale arbeidsmarkt kan nog

op tal van andere manieren tot uiting komen, zoals het salaris, de groei van de arbeidsmarkt of de krapte op de arbeidsmarkt, die mogelijk wel samenhangen met de toekomstige woonplaats. In elk geval wijst dit onderzoek erop dat de verwachte woonplaats niet verklaard wordt door de sector waarin iemand werkzaam is. Prijsgevoeligheid van respondenten, de tweede variabele van deze deelvraag, heeft geen significante invloed op de huidige woonplaats en ook niet op de toekomstige woonplaats.

De sociaal-culturele binding heeft een grotere invloed op de toekomstige locatie dan de economische factoren. Desondanks heeft het al dan niet op kamers gewoond hebben geen invloed op de toekomstige locatie. Respondenten die op kamers zijn gaan wonen, zijn dus niet minder sterk van plan om in Veenendaal te gaan wonen dan respondenten die niet op kamers zijn gaan wonen. Uit het feit dat de huidige woonplaats wel verklaard wordt door het op kamers wonen, blijkt dat er voor afgestudeerden wel voor kortere tijd een verschil in woonplaats blijft bestaan tussen hen die wel en niet op kamers zijn gaan wonen. Dit verschil verdwijnt echter op

Tabel 9: Multiple lineaire regressie

Afhankelijke variabele: toekomstige woonplaats	Model IV: Alle cases		Model V: Huidige woonplaats is Veenendaal		Model VI: Huidige woonplaats is elders	
	B	Beta	B	Beta	B	Beta
Constante	97,518		58,007		39,526	
Economische factoren						
Werkgelegenheidsindex	-0,196	-0,054	0,243	0,063	-0,113	-0,044
Woningprijzen	0,048	0,019	-0,282	-0,119	0,168	0,091
Sociaal culturele binding						
Woonplaats ouders (ref=niet Veenendaal)						
Beiden in Veenendaal	-0,299	-0,080	0,951	0,185	-0,613	-0,204
Een in Veenendaal	-0,104	-0,007	1,423	0,136	-1,453*	-0,119
Grootouders wonen niet in Veenendaal						
Beiden in Veenendaal	-0,033	-0,006	0,135	0,034	-0,056	-0,010
Een in Veenendaal	-0,43**	-0,088	-0,670	-0,153	-0,215	-0,058
Woonplaats vrienden	0,229**	0,147	0,355	0,182	0,191*	0,143
Emotionele binding	0,724***	0,459	0,725***	0,360	0,618***	0,426
Op kamers wonen	-0,235	-0,061	-0,583	-0,093	0,017	0,006
Omgevingsvoorkeuren						
Cultuur	0,183**	0,098	0,435**	0,241	0,075	0,055
Natuur	-0,352***	-0,155	-0,531**	-0,244	-0,254***	-0,152
Commercieel	-0,159*	-0,075	-0,306	-0,150	-0,079	-0,051
Persoonskenmerken						
Studieniveau=wo	-0,207	-0,054	-0,213	-0,055	-0,105	-0,038
Religie (ref = niet gelovig)						
Protestants	0,122	0,030	0,134	0,036	0,062	0,021
Anders	0,104	0,010	-0,333	-0,032	0,128	0,017
Partner (ref = geen partner)						
Partner uit Veenendaal	0,585***	0,110	0,355	0,091	0,409	0,081
Partner niet uit Veenendaal	-0,149	-0,039	-0,126	-0,030	-0,151	-0,055
Controlevariabelen						
Geslacht=man	-0,025	-0,006	-0,054	-0,015	-0,250	-0,088
Examenjaar	-0,038	-0,031	-0,021	-0,018	-0,009	-0,010
Student (ref=geen student)	-0,100	-0,027	-0,258	-0,072	0,003	0,001
Thuiswonend (ref=niet thuiswonend)	-0,135	-0,035	-1,179***	-0,325	0,565***	0,181
Woonplaats tijdens examen	-0,117	-0,031	-1,366	-0,167	0,493	0,167
Huidige woonplaats	0,922***	0,227				
F		21,593***		4,065***		8,424***
R ²		0,614		0,531		0,468
N		336		102		234

* significant met meer dan 90% zekerheid

** significant met meer dan 95% zekerheid

** significant met meer dan 99% zekerheid

het moment dat naar de langere termijn wordt gekeken. Dit kan twee dingen betekenen. Ofwel jongeren die niet op kamers zijn gaan wonen, zijn van plan om de komende jaren alsnog te vertrekken. Ofwel jongeren die op kamers zijn gaan wonen doen dit tijdelijk en keren weer terug. In elk geval blijkt dat binding met de studiestad geen verband houdt met de toekomstige woonplaats.

De nabijheid van ouders heeft geen significante invloed op de toekomstige woonplaats. In model VI is er een matig significant verband tussen de toekomstige woonplaats en het hebben van één ouder in Veenendaal. Dit verband zegt echter weinig omdat de groep met één ouder in Veenendaal in model VI erg klein is (vier respondenten). Omdat het verband verder niet voorkomt en er geen verband is als gekeken wordt naar beide ouders, heeft dit weinig te zeggen. Hetzelfde geldt de woonplaats van de grootouders van één kant. Dit houdt significant verband met de toekomstige woonplaats in model IV, maar komt in geen van de andere modellen voor en treedt ook niet op als gekeken wordt naar beide grootouders. De nabijheid van vrienden lijkt wel van invloed te zijn. Naarmate meer vrienden in Veenendaal wonen wordt het waarschijnlijker dat een respondent in Veenendaal woont binnen vijf jaar. Dit verband treedt op als gekeken wordt naar de hele respondentengroep en als alleen wordt gekeken naar hen die nu buiten Veenendaal wonen. De nabijheid van vrienden maakt dat mensen zich comfortabel en gelukkig voelen in een plaats. Hierdoor trekken mensen toe naar plaatsen waar zij al vrienden hebben (Dahl & Sorenson, 2010; Mulder, 2007). Dahl & Sorenson (2010) en Mulder (2007) verwachten echter ook dat de nabijheid van familie een vergelijkbare rol speelt. Opmerkelijk genoeg is daar in dit onderzoek geen sprake van. Mensen die ouders of andere familie in Veenendaal hebben zijn niet meer geneigd daar te gaan wonen dan mensen die dat niet hebben.

De emotionele binding met Veenendaal is erg belangrijk in het verklaren van de toekomstige woonplaats. De hoge beta-coëfficiënt geeft aan dat deze variabele een groot deel van de variantie in de toekomstige woonplaats verklaart. In alle drie de modellen verwachten mensen sterker binnen vijf jaar in Veenendaal te wonen naarmate zij zich meer verbonden voelen met Veenendaal. Dit geldt voor zowel respondenten die in Veenendaal wonen als respondenten die elders wonen. Ook dit ligt in lijn der verwachting vanuit de wetenschappelijke literatuur (zie o.a. Florek, 2011; Mesch & Manor, 1998; Scanell & Gifford, 2010). Hoe groter de identificatie met Veenendaal, des te groter is de kans dat zij hier gaan of blijven wonen. Deze variabele is in alle modellen met afstand de variabele met de grootste invloed, ook in het model waarin geen Veenendalers zijn opgenomen.

Een andere belangrijke verklarende factor zijn de omgevingsvoorkeuren. De voorkeur voor culturele en natuurlijke voorzieningen houdt significant verband met de toekomstige woonplaats. Net als bij de huidige woonplaats van niet-studenten is er een negatief verband tussen de voorkeur voor natuurlijke voorzieningen en het wonen in Veenendaal in de toekomst. Het gebrek aan natuurlijke voorzieningen zorgt dat mensen wegtrekken. Voor culturele voorzieningen geldt het omgekeerde: mensen die graag culturele voorzieningen bezoeken zijn meer geneigd om in Veenendaal te gaan wonen. Dit is opmerkelijk genoeg tegenovergesteld aan het verband tussen cultuur en de huidige woonplaats. Studenten die cultuur belangrijk vinden, vertrekken juist uit Veenendaal. Waar Veenendaal het tegen de grote universiteitssteden moet afleggen als het gaat om het culturele aanbod, is mogelijk het verschil in cultureel aanbod tussen Veenendaal en kleinere plaatsen genoeg om mensen met een voorkeur voor cultuur naar Veenendaal te laten komen als zij zijn afgestudeerd. Dat mensen hun woonplaats afstemmen op hun behoefte aan cultuur is niet vreemd. Het belang van culturele voorzieningen in verhuisbewegingen is eerder vastgesteld (Frenkel et al., 2013; Ng, 2008). In de toekomstverwachting van respondenten speelt de voorkeur voor goed winkelen geen rol van betekenis, terwijl deze variabele wel een significante invloed heeft op de huidige woonplaats. Dit is een opmerkelijk verschil: de kans dat een respondent nu in Veenendaal woont, wordt beïnvloed door een omgeving met een rijk winkelaanbod, terwijl de waarschijnlijkheid van Veenendaal als toekomstige woonplaats wordt beïnvloed door de andere twee omgevingsvoorkeuren: natuur en cultuur. Mogelijk kan dit onderscheid verklaard worden vanuit de spreiding van de voorzieningen. Iedereen moet af en toe naar de winkel, waardoor commerciële voorzieningen nooit erg ver weg zijn. Het is dan een relatief klein offer om de woonplaats daarop aan te passen, ook als het belang van winkels in de omgeving niet erg groot is. Natuur en cultuur zijn veel selectiever verdeeld over het land, omdat het bezoeken van natuur en cultuur geen noodzakelijkheden zijn. Hierdoor is het aanpassen van de woonomgeving op de nabijheid van voorzieningen wellicht minder snel een mogelijkheid. Kortom, alle drie omgevingsvoorkeuren zijn van op verschillende manier van invloed op zowel de huidige als de toekomstige woonlocatie.

Als laatste wordt gekeken naar de demografie. Van de demografische factoren is alleen het hebben van een partner die oorspronkelijk uit Veenendaal komt significant van invloed op de toekomstige woonplaats. Dit verband verdwijnt bovendien als de analyse wordt gesplitst in respondenten die in Veenendaal wonen en respondenten die elders wonen. Dit kan te maken

hebben met de kleinere aantal cases. Zoals ook het geval was bij de huidige woonplaats van niet-studenten, is er alleen sprake van een verband tussen de herkomst van de partner en de toekomstige woonplaats als de partner uit Veenendaal komt. Als de partner niet uit Veenendaal komt, beïnvloedt dat de kans dat de respondent in Veenendaal zal wonen niet. Waar religie voor studenten nog van invloed was op de huidige woonlocatie, is deze variabele niet van belang in het voorspellen van de toekomstige woonlocatie. Datzelfde geldt voor het opleidingsniveau.

In deze analyse is de controlevariabele huidige woonplaats significant van invloed op de toekomstige woonplaats. Als onderscheid wordt gemaakt voor het verschil in huidige woonplaatsen, dan is ook het al dan niet thuiswonend zijn significant van invloed.

6. Conclusie en discussie

In dit onderzoek is gekeken naar de aantrekkelijkheid van de gemeente Veenendaal voor jonge hoogopgeleide mensen. Het vasthouden van (hoogopgeleide) jongeren wordt gezien als essentieel in de ontwikkeling van een gemeente (Venhorst, Van Dijk en Van Wissen, 2010). Om jongeren vast te houden moet de gemeente aantrekkelijk zijn voor deze groep. In dit onderzoek is uitgezocht hoe de woonlocatie verklaard kan worden. Hiermee wordt dus beschreven wat de gemeente aantrekkelijk maakt. De onderzoeksvraag luidt:

“Hoe kan de keuze verklaard worden voor een huidige of toekomstige woonlocatie in of buiten Veenendaal van personen die tussen 2009 en 2014 hun vwo- of havodiploma hebben gehaald op een Veenendaalse middelbare school?”

6.1 Conclusie

Een aantal factoren zijn van belang bij het verklaren van de huidige en de toekomstige woonlocatie van jongeren die in Veenendaal op school gezeten hebben. De factoren die de huidige en die de toekomstige woonlocatie verklaren zijn niet hetzelfde. De huidige woonplaats wordt vooral verklaard door de omgevingsvoorkeuren, de herkomst van de partner en sociaal-culturele binding. De belangrijkste omgevingsfactor die mensen naar Veenendaal toe trekt zijn de commerciële voorzieningen. Het aanbod van natuurlijke voorzieningen schiet tekort om afgestudeerde hoogopgeleiden vast te houden, maar is voldoende voor studenten. Voor beide groepen is de woonplaats van de ouders van belang in het verklaren van de woonplaats, maar voor studenten geldt dat veel sterker, omdat zij vaak nog thuis wonen. Afgestudeerden blijven vaak in eerste instantie in de studiestad wonen. Voor beide groepen geldt dat jongeren die een Veenendaalse partner hebben, vaker in Veenendaal wonen. Economische factoren lijken geen rol te spelen in de keuze voor Veenendaal als huidige woonplaats.

Als naar de toekomstige woonplaats gekeken wordt, ontstaat in veel opzichten een vergelijkbaar beeld als wanneer er naar de huidige woonlocatie van de afgestudeerden wordt gekeken. Een belangrijke rol in het verklaren van de toekomstige woonplaats is weggelegd voor de omgevingsfactoren cultuur en natuur. Ook de herkomst van de partner is van invloed. De belangrijkste verklarende factor is echter de emotionele band die een respondent met de plaats ervaart. Voor zowel mensen die in Veenendaal wonen als voor mensen die dat niet doen, verklaart een gevoel van verbondenheid met de plaats Veenendaal de kans dat iemand daar komt wonen. De woonlocatie van de ouders lijkt op de toekomstige woonplaats geen invloed

te hebben, maar de nabijheid van vrienden heeft dat wel. Ook op de toekomstige woonplaats heeft de opbouw van de lokale arbeidsmarkt geen invloed.

Daarnaast blijkt dat jongeren die vertrekken uit Veenendaal niet vaker in de Randstad of een grote stad wonen dan de gemiddelde Nederlander, met uitzondering van studenten. Omdat dit effect na afloop van de studie verdwijnt, is er dus niet direct aanleiding om te vermoeden dat Veenendaal te maken heeft met braindrain.

Kortom, voor zowel de huidige als de toekomstige woonplaats kan de locatiekeuze verklaard worden als een combinatie van met name sociaal-culturele binding en omgevingsfactoren. De rol van economische en demografische factoren is beperkt.

6.2 Discussie

In dit onderzoek is naar voren gekomen welke factoren de aantrekkingskracht van Veenendaal als woonplaats voor jonge hoogopgeleiden beïnvloeden. Dit onderzoek draagt daarin bij aan het bredere geheel van onderzoeken naar de geografische verspreiding van jonge hoogopgeleiden door specifiek op een klein schaalniveau in te gaan op een regio in het gebied tussen de centrale stad en het perifere achterland. Dit onderzoek toont aan dat op dit lokale schaalniveau vooral omgevingsvoorkeuren en de sociale en culturele band met een regio de voorkeur voor een woonplaats verklaren. Dit onderzoek is hierdoor in overeenstemming met een groot deel van de wetenschappelijke literatuur op dit gebied. De sociaal-culturele binding (Dahl & Sorenson, 2010; Hidalgo & Hernández, 2001; Mulder, 2007; Scanell & Gifford, 2010) en de omgevingsvoorkeuren (Frenkel et al., 2013; Glaeser et al., 2001; Marlet, 2009; Ng, 2008; Van Oort et al., 2003) zijn al eerder beschreven als verklaringen voor het verhuisgedrag. Op een belangrijk punt wijkt dit onderzoek echter af van wat gebruikelijk is. Er is geen verband tussen de woonplaats en de lokale arbeidsmarkt, terwijl onderzoek aantoont dat arbeidsmarktfactoren een grote invloed op de woonplaats hebben (Faggian & McCann, 2009; Haapanen & Tervo, 2009; Hansen et al., 2003; Venhorst, Van Dijk en Van Wissen, 2010, 2011; Wozniak, 2010). Mogelijk doordat gebieden in de overgangszone tussen de periferie en de Randstad kunnen profiteren van de sterke arbeidsmarkt in de Randstad (De Graaf et al., 2008) is de lokale arbeidsmarkt niet essentieel voor de aantrekkingskracht van de woonplaats. Doordat dit onderzoek zich op de lokale schaal richt is dit niet in kaart gebracht.

Bij het interpreteren van deze conclusies moet de reikwijdte van het onderzoek goed in de gaten worden gehouden. Binnen het hele onderzoek wordt een scheiding gemaakt tussen mensen die wel of niet in Veenendaal wonen. De mensen die niet in Veenendaal wonen kunnen dichtbij in Rhenen zijn gaan wonen, maar ook in Amsterdam, Ter Apel of New York. Dit maakt natuurlijk een groot verschil. Verder zijn de invloeden van de economische factoren in dit onderzoek niet duidelijk naar voren gekomen. Er hadden meer maten voor de arbeidsmarktfactoren genomen kunnen worden, zoals het loonpeil of de krapte op de arbeidsmarkt, zodat er een vollediger beeld van de invloed van economische factoren ontstaat. Zijn ze echt niet van invloed of is er op de verkeerde manier gemeten? De respondentengroep van dit onderzoek was vrij heterogeen. Omdat niet iedereen op dezelfde leeftijd uit huis gaat of op dezelfde leeftijd afstudeert is het met de gebruikte methoden niet mogelijk om een respondentengroep te benaderen die homogener is als het gaat om levensfase en herkomst. De gebruikte onderzoeksmethode heeft veel voordelen: ze is snel, gemakkelijk en levert veel respons op. Deze respons is echter niet altijd representatief voor de hele populatie.

De bevindingen van dit onderzoek leveren nieuwe vragen op, die een aanleiding kunnen zijn voor vervolgonderzoek. Hierin kunnen andere gemeenten in de overgangszone in Nederland worden onderzocht, om te zien of de resultaten in andere gemeenten vergelijkbaar zijn als in Veenendaal. In dit vervolgonderzoek kan uitgebreider aandacht komen voor de economische factoren. Hoe kunnen die op lokale schaal het best gemeten worden en welke invloeden hebben die op dit schaalniveau? Ook de toepassing van deze onderzoeksresultaten naar concreet beleid vergt extra onderzoek. Verder vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op het concreet in kaart brengen van verhuispatronen vanuit de overgangszone. In dit onderzoek komt niet naar voren naar welke concrete gebieden jongeren verhuizen als zij vertrekken.

Nu de belangrijkste bevindingen zijn gepresenteerd, rest de vraag wat de uitkomsten van dit onderzoek betekenen voor het beleid. Wat kan er concreet worden gedaan om talentvolle jongeren voor de gemeente te behouden?

Allereerst wordt daarvoor gekeken naar de factoren die de woonlocatiekeuze verklaren. De herkomst van de partner en de aanwezigheid van familie zijn lastig in beleid te vangen: mensen krijgen geen partner of familie in Veenendaal door gemeentelijk beleid. Om de binding met de studiestad te verminderen, kunnen gemeenten als Veenendaal proberen om het aantrekkelijk te maken om tijdens de studie in Veenendaal te blijven wonen, door goede en snelle verbindingen met studiesteden en -locaties en de mogelijkheid te creëren om als student zelfstandig in

Veenendaal te blijven wonen. Commerciële voorzieningen zijn er in Veenendaal genoeg. De uitdaging ligt bij het tegengaan van leegstand. Wat culturele voorzieningen betreft zou Veenendaal beter kunnen, bijvoorbeeld met een bioscoop. Natuurlijke voorzieningen zijn er in Veenendaal te weinig. Veenendaal heeft wel het bos om de hoek, maar voor veel respondenten is dat niet genoeg. Zij willen voldoende groen in de stad. Dit kan bijvoorbeeld door parken waar ontspannen kan worden of stukken natuur aan de randen van de stad. Ook de mogelijkheid om te recreëren aan en in het water ontbreekt. De invloed van emotionele binding met Veenendaal laat zich niet gemakkelijk vertalen in concreet beleid. Op deze psychologische band kan worden ingespeeld in de marketing om jongeren terug te halen.

Bibliografie

- Amsterdam, H. van, Beets, G., Bontekoning, R., Dam, F. van, Groot, C. de, Hofman, L. ... Zanden, W. van der (2015). *De stad: magneet, roltrap en spons: Bevolkingsontwikkelingen in stad en stadsgewest*. Den Haag: PBL.
- Argent, N., & Walmsley, J. I. M. (2008). Rural youth migration trends in Australia: An overview of recent trends and two inland case studies. *Geographical Research*, 46(2), 139-152.
- Asheim, B. & Hansen, H. K. (2009). Knowledge bases, talents, and contexts: On the usefulness of the creative class approach in Sweden. *Economic Geography*, 85(4), 425-442.
- Baars, L. van & Meteren, W. van (2009, mei 9). Krimpen in gezamenlijkheid: Antwoorden op de leegloop: Red het platteland, *Trouw*, p. 26
- Bjarnason, T., & Thorlindsson, T. (2006). Should I stay or should I go? Migration expectations among youth in Icelandic fishing and farming communities. *Journal of Rural Studies*, 22(3), 290-300.
- Berg, E.H. van den (2010). *Braindrain vanuit Zeeuws-Vlaanderen? Onderzoek naar het migratiepatroon en het motief van hoogopgeleide jongeren afkomstig uit Oost-Zeeuws-Vlaanderen* [Masterthesis aan de Universiteit Utrecht]. <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/42340>
- Blaauboer, M., Mulder, C. H. & Zorlu, A. (2011). Distances between couples and the man's and woman's parents. *Population, Space and Place*, 17(5), 597-610.
- Bock, B., Schouten, B., Eikenaar, E., Kramer, J., Maas, H. van der, Prevo, D. (2017, 14 maart). Kloof tussen Randstad en Randland wordt steeds dieper. *De Volkskrant*. p. 26.
- Borén, T. & Young, C. (2013) The migration dynamics of the “creative class”: Evidence from a study of artists in Stockholm, Sweden. *Annals of the Association of American Geographers*, 103(1), 195-210.
- Bünstorf, G., Geissler, M. & Krabel, S. (2014). Mobility of German university graduates: Is (regional) beauty in the eye of the beholder? DRUID Society Conference 2014. Kopenhagen: DRUID Society.
- Buys, A., Kromhout, S., Bakker, W. & Berkhout, P. (2014). *Meer beweging op de woningmarkt: Hoe, waar, waarom en voor wie?* Amsterdam: Rigo Research en Advies.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2015). *Religie en kerkbezoek naar gemeente 2010/2014*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2015/20/religie-en-kerkbezoek-naar-gemeente-2010-2014>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2017a). *Gediplomeerden; leeftijd, onderwijssoort, herkomst, woonregio*. Den Haag/Heerlen: CBS.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2017b). *VO; doorstroom en uitstroom, herkomstgroepering, generatie, regio*. Den Haag/Heerlen: CBS.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2017c). *Personen in huishoudens naar leeftijd en geslacht, 1 januari*. Den Haag/Heerlen: CBS.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2017d). *Regionale kerncijfers Nederland*. Den Haag/Heerlen: CBS.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2017e). *Arbeidsvolume naar bedrijfstak en geslacht; nationale rekeningen*. Den Haag/Heerlen: CBS.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2018a). *Bestaande woningen; gemiddelde verkoopprijzen, regio*. Den Haag/Heerlen: CBS.
- Clark, T.N. (2003). Urban amenities: lakes, opera, and juice bars: do they drive development?. *The city as an entertainment machine* (pp. 103-140).
- Clark, W. A. (2009). Changing residential preferences across income, education, and age: Findings from the multi-city study of urban inequality. *Urban Affairs Review*, 44(3), 334-355.
- Clark, W. A., Huang, Y. & Withers, S. (2003). Does commuting distance matter?: Commuting tolerance and residential change. *Regional Science and Urban Economics*, 33(2), 199-221.
- Cobussen, M., Kampen, J., Scheepers, P. & Tijmstra, J. (2016). Benaderingen van onderzoek. In: P. Scheepers, H. Tobi & H. Boeije (red.). *Onderzoeksmethoden*. 9^e druk. Amsterdam: Boom Uitgevers, p. 67-102.

- Cörvers, F., Mariën, H. & Vink, R. (2015). *Braindrain in Noord-Brabant: De migratie van Noord-Brabantse hogeropgeleiden in beeld*. Tilburg: IVA Onderwijs. http://www.iva-onderwijs.nl/resources/js/tinyMCE/plugins/imagemanager/files/Braindrain_Noord-Brabant.pdf
- Dahl, M. S. & Sorenson, O. (2010) The social attachment to place. *Social Forces*, 89(2), 633-658.
- Détang-Dessendre, C., Goffette-Nagot, F., & Piguët, V. (2008). Life cycle and migration to urban and rural areas: estimation of a mixed logit model on French data. *Journal of Regional Science*, 48(4), 789-824.
- Dökmeci, V. & Berköz, L. (2000). Residential-location preferences according to demographic characteristics in Istanbul. *Landscape and Urban Planning*, 48(1), 45-55.
- Dienst Uitvoering Onderwijs (2017, 1 oktober). 07. Geslaagden, gezakten en gemiddelde examencijfers per instelling. Duo Open Onderwijsdata. https://duo.nl/open_onderwijsdata/databestanden/vo/leerlingen/leerlingen-vo-7.jsp
- Faggian, A. & McCann, P. (2009). Universities, agglomerations and graduate human capital mobility. *Tijdschrift voor sociale en economische geografie*, 100(2), 210-223.
- Faggian, A., McCann, P. & Sheppard, S. (2007). Some evidence that women are more mobile than men: Gender differences in UK graduate migration behavior. *Journal of Regional Science*, 47(3), 517-539.
- Fielding, A. J. (1992). Migration and social mobility: South East England as an escalator region. *Regional studies*, 26(1), 1-15
- Financieele Dagblad (2016, 12 september). ‘Scheefgroei’ bevolking zet door. *Het Financieele Dagblad*: p. 5.
- Florek, M. (2011). No place like home: Perspectives on place attachment and impacts on city management. *Journal of Town & City Management*, 1(4), 346-354.
- Florida, R. (2003) Cities and the Creative Class. *City and Community* 2(1), pp. 3-19.
- Franklin, R. S. (2003). *Migration of the young, single, and college educated: 1995 to 2000*. Suitland: United States Census Bureau.
- Frenkel, A., Bendit, E. & Kaplan, S. (2013). Residential location choice of knowledge-workers: The role of amenities, workplace and lifestyle. *Cities*, 35, 33-41.
- Gemeente Veenendaal (2011). *Programmaplan Economie*. Veenendaal: Gemeente Veenendaal
- Gemeente Veenendaal (2017a). *Programmaplan 2^e fase ICT campus*. https://veenendaal.raadsinformatie.nl/document/5341717/2/6_2_Programma_ICT_Campus%2C_2e_fase_-_programmaplan_-_definitieve_versie
- Gemeente Veenendaal (2017b). *Tussenevaluatie 2017 woonvisie Veenendaal*. Veenendaal: Gemeente Veenendaal. https://veenendaal.raadsinformatie.nl/document/5342417/1/4a_2_Evaluatie_Woonvisie_2017_-_tussenevaluatie
- Gemeente Veenendaal (2017c). *Cultuurvisie Veenendaal: De krachten bundelen – naar een duurzaam cultureel klimaat*. Veenendaal: Gemeente Veenendaal. https://veenendaal.raadsinformatie.nl/document/5054057/1/19_2_Concept-cultuurvisie_2017-2020_-_concept-cultuurvisie_2017-2020
- Gemeente Veenendaal (2017d). *Kadernota 2018-2021*. Veenendaal: Gemeente Veenendaal. https://www.veenendaal.nl/fileadmin/files/Veenendaal/documenten/over-veenendaal/Financien/Kadernota_2018-2021.pdf
- Gemeente Veenendaal (2017e). *Veenendaal richting 2040: Aantrekkelijk wonen en werken in een innovatieve topregio*. Veenendaal: Gemeente Veenendaal. https://veenendaal.raadsinformatie.nl/document/5778364/1/8_2_Strategische_Visie_Veenendaal_2040_-_versie_29_september_2017_-_raad
- Gemeren, J. van, Ritsema van Eck, J., Zwaneveld, P., Snellen, D., Verweij, G. & Gerwen, O.-J. van (2016). *Toekomstverkenning Welvaart en Leefomgeving: Achtergronddocument Regionale ontwikkelingen en verstedelijking*. Den Haag: PBL & CPB.
- Glaeser, E. L. (2011). *Triumph of the city: How urban spaces make us human*. Londen: Pan Macmillan.
- Glaeser, E. L., & Gottlieb, J. D. (2009). The wealth of cities: Agglomeration economies and spatial equilibrium in the United States. *Journal of Economic Literature*, 47(4), 983-1028.

- Glaeser, E. L., Gyourko, J. & Saks, R. E. (2005). Why have housing prices gone up?. *American Economic Review*, 95(2), 329-333.
- Glaeser, E. L., Kolko, J., & Saiz, A. (2001). Consumer city. *Journal of economic geography*, 1(1), 27-50.
- Google Maps (2017). *Google Maps*. <https://www.google.nl/maps>
- Graaf, P. van der (2009). *Out of place? Emotional ties to the neighbourhood in urban renewal in the Netherlands and the United Kingdom*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Graaff, de T., Oort, F. van & Boschman, S. (2008). *Woon-werkdynamiek in Nederlandse gemeenten*. Rotterdam/Den Haag: NAi Uitgevers/PBL.
- Gregory, D., Johnston, R., Pratt, G, Watts, M.J. & Whatmore, S. (red.) (2009). Core-periphery model. In: *The dictionary of human geography*, 5e druk. Chichester: John Wiley and Sons, p. 115.
- Groen, J. A. (2003). *The effect of college location on migration of college-educated labor*. Ann Arbor: Michigan University Population Studies Center.
- Groot, C. de, Manting, D. & Boschman, S. (2008). *Verhuiswensen en verhuisgedrag in Nederland: Een landsdekkend onderzoek*. Den Haag/Bilthoven: PBL.
- Gun, W. van der (2011). *Veenendaal ICT-centrum: Een onderzoek naar de wensen en behoeften van de ICT-sector in de gemeente Veenendaal* [Masterthesis aan de Universiteit Utrecht].
- Gustafson, P. (2001). Roots and routes: Exploring the relationship between place attachment and mobility. *Environment and behavior*, 33(5), 667-686.
- Haapanen, M. & Tervo, H. (2009) *Return and onward migration of highly educated: Evidence from residence spells of Finnish graduates*. Jyväskylä: Universiteit van Jyväskylä.
- Ham, M. van & Hooimeijer, P. (2009). Regional differences in spatial flexibility: long commutes and job related migration intentions in the Netherlands. *Applied spatial analysis and policy*, 2(2), 129-146.
- Ham, M. van, Mulder, C. H. & Hooimeijer, P. (2001). Spatial flexibility in job mobility: macrolevel opportunities and microlevel restrictions. *Environment and Planning a*, 33(5), 921-940.
- Ham, H van den (2016, 15 juni). Prettig winkelen maar ook saai: Veenendaal nummer acht op ranglijst, vooral dankzij goede bereikbaarheid. *AD/Utrechts Nieuwsblad*, p. 2-3.
- Hansen, S. B., Ban, C. & Huggins, L. (2003). Explaining the “brain drain” from older industrial cities: The Pittsburgh region. *Economic development quarterly*, 17(2), 132-147.
- Hedman, L. (2013). Moving Near Family? The Influence of Extended Family on Neighbourhood Choice in an Intra-urban Context. *Population, Space and Place*, 19(1), 32-45.
- Hidalgo, M. C. & Hernández, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 273-281.
- Hilbers, H., Snellen, D., Daalhuizen, F., Jong, A. de, Ritsema van Eck, J. & Zondag, B. (2011). *Nederland in 2040: Een land van regio's. Ruimtelijke Verkenning 2011*. Den Haag: PBL.
http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/rv11_rapport.pdf
- Hogestijn, M. & Middelkoop, D.P. van (2008). *'Zo werkt dat hier niet': Gevestigden en buitenaanders in nieuwe sociale en ruimtelijke kaders*. Delft: Uitgeverij Eburon.
- Hoogstra, G., Van Dijk, J. & Florax, R.J.G.M. (2005). Do jobs follow people or people follow jobs? A meta-analysis of Carlino-Mills studies. *45th Congress of the European Regional Science Association: "Land Use and Water Management in a Sustainable Network Society"*. Amsterdam.
- Hubers, P. (2016). *Economische monitor gemeente Veenendaal*. Veenendaal: Gemeente Veenendaal.
- Hulle, R. van, Galen, J. van, Marchal, B. & Groenemeijer, L. (2016). *Woongedrag van recent afgestudeerden in Nederland*. Delft: ABF Research
- ICT-campus Regio FoodValley (z.j.) Missie en visie. *ICT-campus Regio FoodValley*. <http://www.ictcampus-foodvalley.nl/missie-visie/>

- Ishitani, T. T. (2011). The determinants of out-migration among in-state college students in the US. *Research in Higher Education*, 52(2), 107-122.
- Jamieson, L. (2000). Migration, place and class: youth in a rural area. *The Sociological Review*, 48(2), 203-223.
- Jang, M., & Kang, C. D. (2015). Retail accessibility and proximity effects on housing prices in Seoul, Korea: A retail type and housing submarket approach. *Habitat International*, 49, 516-528.
- Johnson, B. E. & Schultz, B. (2011). Family and social networks considered in an examination of exurban migration motivations. *The Geographical Bulletin*, 52(1), 37.
- Kan, K. (2007). Residential mobility and social capital. *Journal of Urban Economics*, 61(3), 436-457.
- Kluijver, S. A. de (2016). *Het vinden, binden en boeien van hoogopgeleide jongeren in de arbeidsmarktregio Gorinchem* [Masterscriptie aan de Universiteit Utrecht]. <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/342408>
- Kodrzycki, Y. K. (2001). Migration of recent college graduates: Evidence from the national longitudinal survey of youth. *New England economic review*, 13-34.
- Kooiman, N. (2016). *Invloed van binnenlandse verhuizingen op de regionale spreiding van vergrijzing, 1995–2015*. Den Haag: CBS
- Krabel, S. & Flöther, C. (2014). Here Today, Gone Tomorrow? Regional Labour Mobility of German University Graduates. *Regional Studies*, 48(10), 1609-1627.
- Krätke, S. (2010). 'Creative cities' and the rise of the dealer class: A critique of Richard Florida's approach to urban theory. *International Journal of Urban and Regional Research*, 34(4), 835-853.
- Latten, J., Kooiman, N. & Bontje, M. (2017). Toenemende ruimtelijke verschillen in opleiding. *Demos*, 33(6), 1-4.
- Lawton, P., Murphy, E. & Redmond, D. (2013). Residential preferences of the 'creative class'? *Cities*, 31, 47-56.
- Markusen, A. (2006). Urban development and the politics of a creative class: Evidence from a study of artists. *Environment and Planning A*, 38, 1921-1940.
- Marlet, G. (2009). *De aantrekkelijke stad: Moderne locatietheorieën en de aantrekkingskracht van Nederlandse steden*. Nijmegen: VOC Uitgevers.
- Marlet, G. & Woerkens, C. van (2007). Deel 1: De betekenis van cultuur voor de stad. *Atlas voor gemeenten*, 9-28.
- Martin-Brelot, H., Grosseti, M., Eckert, D., Gritsai, O. & Kovács, Z. (2010). The spatial mobility of the 'creative class': A European perspective. *International Journal of Urban and Regional Research*, 34(4), 854-870/
- McGranahan, D. & Wojan, T. (2007). Recasting the creative class to examine growth processes in rural and urban counties. *Regional Studies*, 41(2), 197-216.
- Meester, E. de, Mulder, C.H. & Droogleever Fortuijn, J. (2007). Time spent in paid work by women en men in urban and less urban contexts in the Netherlands. *Tijdschrift voor de Economische en Sociale Geografie*, 98(5), 585-602.
- Mesch, G. S. & Manor, O. (1998). Social ties, environmental perception, and local attachment. *Environment and behavior*, 30(4), 504-519.
- Mulder, C. H. (2007). The family context and residential choice: A challenge for new research. *Population, space and place*, 13(4), 265-278.
- Mulder, C. H. & Cooke, T. J. (2009). Family ties and residential locations. *Population, space and place*, 15(4), 299-304.
- Mulder, C. H. & Hooimeijer, P. (1999). Residential relocations in the life course. In: L. J. G. van Wissen en P. A. Dijkstra (red.). *Population issues: An interdisciplinary focus*. Den Haag/New York: Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut/Plenum Publishers, 159-185.
- Musterd, S., Bontje, M. & Ostendorf, W. (2006). The Changing Role of Old and New Urban Centers: the Case of the Amsterdam Region. *Urban Geography*, 27(4), 360-387.
- Ng, C. F. (2008). Commuting distances in a household location choice model with amenities. *Journal of Urban Economics*, 63, 116–129.
- Niedomysl, T. (2008). Residential preferences for interregional migration in Sweden: demographic, socioeconomic, and geographical determinants. *Environment and Planning A*, 40(5), 1109-1131.

- Nilsson, P. (2014). Natural amenities in urban space—A geographically weighted regression approach. *Landscape and Urban Planning*, 121, 45-54.
- Nivalainen, S. (2004). Determinants of Family Migration: Short Moves vs. Long Moves. *Journal of Population Economics*, 17(1), 157-175.
- Nulty, D. D. (2008). The adequacy of response rates to online and paper surveys: What can be done? *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 33(3), 301-314.
- Öner, Ö. (2017). Retail city: the relationship between place attractiveness and accessibility to shops. *Spatial Economic Analysis*, 12(1), 72-91.
- Oorschot, W. van, Arts, W. & Gelissen, J. (2006). Social capital in Europe: Measurement and social and regional distribution of a multifaceted phenomenon. *Acta Sociologica*, 49(2), 149-167.
- Oort, F. van, Graaff, T. de, Koster, H., Olden, H. & Wouden, F. van der (2013). *Ruimte voor de stad als groeimonitor: Theoretische verdieping, empirische analyse en duiding van beleidsopties voor woon- en werkdynamiek in de Randstad*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Oort, F. van, Weterings, A. & Verlinde, H. (2003). Residential amenities of knowledge workers and the location of ICT-Firms in the Netherlands. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 94(4), 516-523.
- Partridge, M.D. & Rickman, D.S. (2003). The waxing and waning of regional economies: the chicken–egg question of jobs versus people. *Journal of Urban Economics*, 53(1), 76-97.
- Peck, J. (2005). Struggling with the creative class. *International Journal of Urban and Regional Research*, 29(4), 740-770.
- Plaut, P. O. (2006). The intra-household choices regarding commuting and housing. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 40(7), 561-571.
- Pratt, A.C. (2008): Creative cities: the cultural industries and the creative class. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 90(2), 107–117.
- Rademaker, J. (2017, 25 juni). Veenendaal ICT-hoofdstad van de Gelderse Vallei. *De Gelderlander*.
<https://www.gelderlander.nl/de-vallei/veenendaal-ict-hoofdstad-van-de-gelderse-vallei~a99268f5/>
- Raspe, O. & Oort, F. van (2007). *Ruimtelijkeconomisch beleid in de kenniseconomie*. Den Haag: Ruimtelijk Planbureau.
- Raspe, O., Oort, F. van & Bruijn, P. de, (2004). *Kennis op de kaart - ruimtelijke patronen in de kenniseconomie*. Publicatie van ruimtelijk planbureau, Den Haag. Rotterdam: NAi uitgevers
- Raymond, C. M., Brown, G. & Weber, D. (2010). The measurement of place attachment: Personal, community, and environmental connections. *Journal of environmental psychology*, 30(4), 422-434.
- Regio FoodValley (2011). *Strategische Agenda*. Ede: Regio FoodValley.
https://www.regiofoodvalley.nl/fileadmin/documenten/110715_RFV_Strategische_Agenda_web__juli_2011_.pdf
- Regio FoodValley (z.j.) Home. *Regio FoodValley*. www.regiofoodvalley.nl
- Rekenkamercommissie Veenendaal (2017). *Rekenkameronderzoek ICT-centrum Veenendaal*. Veenendaal: Rekenkamercommissie Veenendaal.
- Rijksoverheid (z.j.) Wat is een zelfstandige woning en wat is een onzelfstandige woning. *Rijksoverheid*.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huurwoning/vraag-en-antwoord/wat-is-een-zelfstandige-woning-en-wat-is-een-onzelfstandige-woning>
- Rollero, C. & Piccoli, N. de (2010). Place attachment, identification and environment perception: An empirical study. *Journal of Environmental Psychology*, 30(2), 198-205.
- Saiz, A. (2010). The geographic determinants of housing supply. *The Quarterly Journal of Economics*, 125(3), 1253-1296.
- Sax, L. J., Gilmartin, S. K., & Bryant, A. N. (2003). Assessing response rates and nonresponse bias in web and paper surveys. *Research in higher education*, 44(4), 409-432.
- Scannell, L. & Gifford, R. (2010). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of environmental psychology*, 30(1), 1-10.
- Scheepers, P., Jansen, W., Savelkoul, M. & Tijmstra, J. (2016). Theorieën, hypothesen en operationalisaties. In: P. Scheepers, H. Tobi & H. Boeije (red.). *Onderzoeksmethoden*. 9^e druk. Amsterdam: Boom Uitgevers, p. 103-152.

- Scheiner, J. & Kasper, B. (2003): Lifestyles, Choice of Housing Location and Daily Mobility: The Lifestyle Approach in the Context of Spatial Mobility and Planning. *International Social Science Journal*, 55(176), 319-332.
- Smits, J. (1999). Family migration and the labour-force participation of married women in the Netherlands, 1977-1996. *International Journal of Population Geography*, 5, 133-150.
- Staat van Utrecht (2017). Woningvoorraad. *Staat van Utrecht*. <http://www.staatvanutrecht.nl/themas/wonen/woningvoorraad>
- Stedman, R. C. (2002). Toward a social psychology of place: Predicting behavior from place-based cognitions, attitude, and identity. *Environment and behavior*, 34(5), 561-581.
- Steinnes, D.N. (1982). Do 'People Follow Jobs' or do 'Jobs Follow People'? A Causality Issue in Urban Economics. *Urban Studies*, 19, 187-192.
- Thissen, F., Fortuijn, J. D., Strijker, D., & Haartsen, T. (2010). Migration intentions of rural youth in the Westhoek, Flanders, Belgium and the Veenkoloniën, The Netherlands. *Journal of Rural Studies*, 26(4), 428-436.
- Tolonen, H., Helakorpi, S., Talala, K., Helasoja, V., Martelin, T., & Prättälä, R. (2006). 25-year trends and socio-demographic differences in response rates: Finnish adult health behaviour survey. *European journal of epidemiology*, 21(6), 409-415.
- Valk, J. van der (2015). *De leefomgeving van twintigers*. Den Haag/Heerlen: CBS.
- Veenendaalse Krant (2017, 1 juni). Gemeente, bedrijfsleven en onderwijs maken werk van ICT Campus. *Veenendaalse Krant*. <http://veenendaalsekrant.nl/lokaal/gemeente-bedrijfsleven-en-onderwijs-maken-werk-van-ict-campus-244657>
- Venhorst, V. A., Dijk, J. van & Wissen, L.J.G. van (2010). Do the best graduates leave the peripheral areas of the Netherlands?, *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 101(5), 521-537.
- Venhorst, V. A., Dijk, J. van & Wissen, L. van (2011). An analysis of trends in spatial mobility of Dutch graduates. *Spatial Economic Analysis*, 6(1), 57-82.
- Venhorst, V. A., Edzes, A. J. E., Broersma, L. & Dijk, J. van (2011). Brain drain of brain gain? Hoger opgeleiden in grote steden in Nederland. Den Haag: Rijksuniversiteit Groningen/Nicis Institute.
- Venhorst, V. A., Koster, S.-J., Delfmann, H. S., Dijk, J. van & Pellenburg, P. (2011). *Steden en kennisinstellingen*. Den Haag: Nicis Institute.
- Vermeulen, W. & Van Ommeren, J. (2009). Does land use planning shape regional economies? A simultaneous analysis of housing supply, internal migration and local employment growth in the Netherlands. *Journal of Housing economics*, 18(4), 294-310.
- Vocht, A. de (2013). *Basishandboek SPSS 23*, 2^e druk. Bijleveld Press.
- Vries, R. de (2011). *Hou ze vast: De binding van afgestudeerden aan Sittard-Geleen* [Masterthesis aan de Universiteit Utrecht]. <https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/215891/Thesis%20Richard%20de%20Vries.pdf?sequence=1>
- Wagenaar, D. (2014). "Should I stay or should I go?" Een onderzoek naar de veronderstelde uitstroom van hogeropgeleide jongeren uit Noordoost-Friesland [Masterthesis aan de Universiteit Twente]. <https://www.dwaande.nl/uploads/bestanden/Werken%20en%20ondernemen/Onderzoek%20Dineke%20Wagenaar.pdf>
- Walker, J. L. & Li, J. (2007). Latent lifestyle preferences and household location decisions. *Journal of Geographical Systems*, 9(1), 77-101.
- Wijk, G. van (2017, 6 mei). Veenendaal als landelijk ICT-centrum voor food. *Veenendaalse Krant*. veenendaalsekrant.nl/lokaal/veenendaal-als-landelijk-ict-centrum-voor-food-237211
- Wisse, B. (2011, 5 maart). "Ede en Veenendaal moeten elkaar versterken". *Barneveldse Krant*, 7.
- Wozniak, A. (2010). Are college graduates more responsive to distant labor market opportunities?. *Journal of Human Resources*, 45(4), 944-970.
- Xiong, Y., Zhang, J., & Kayama, Y. (2016). Disentangling Young Adults' Residential Relocation Choices in Japan. *Asian Transport Studies*, 4(1), 78-95.

Bijlagen

De volgende bijlagen bieden extra informatie over enkele aspecten van het onderzoek. In het onderzoek wordt naar deze bijlage verwezen.

Bijlage 1: selectie onderzoeksgebieden

In deze bijlage is het selectieproces van het onderzoeksgebied weergegeven. Het onderzoeksgebied is systematisch geselecteerd op de volgende wijze:

Omdat er wordt gezocht naar een middelgrote stedelijke omgeving zijn alle gemeenten uitgesloten die niet ten minste gemiddeld 100 vwo-gediplomeerden per jaar hadden in de schooljaren 2004/2005 tot en met 2009/2010. Omdat er gezocht wordt naar een regio in de intermediaire zone tussen de periferie en de Randstad zijn alleen gemeenten in het overgangsgebied opgenomen. Om een duidelijk beeld te vormen zijn ook alle gemeenten die ofwel een universiteit binnen de grenzen hebben ofwel een universiteit erg dichtbij hebben uitgesloten. Hierna zijn alle landelijke gemeenten zonder duidelijke stedelijke hoofdplaats uitgesloten. Hiermee wordt bedoeld dat de hoofdplaats ten minste 25.000 inwoners heeft en ten minst 75% van het totaal aantal inwoners van een gemeente omvat.

Voor alle gemeenten is vervolgens een braindrainscore opgesteld als indicatie voor het risico op braindrain dat een gemeente loopt. Deze score is als volgt berekend:

$$\text{Braindrainscore} = \frac{\text{Aantal behaalde vwo - diploma's door inwoners van de gemeenten tussen 2005 en 2010}}{\text{Aantal behaalde universitaire masters door inwoners van de gemeente tussen 2009 en 2014}} * 100\%$$

De gemeente Veenendaal scoort hier met 36% in het midden van de 14 gemeenten die aan alle eisen voldoen.

Gegevens omtrent leerlingenaantal zijn afkomstig van het CBS (2017a). Er is gebruik gemaakt van de gemeenten, zoals die in 2016 bestonden.

Gemeente	Regio	Universiteit in regio	Centrale stad	Braindrain score
Zutphen	Intermediair	Nee	Ja	20%
Oosterhout	Intermediair	Nee	Ja	25%
Oss	Intermediair	Nee	Ja	31%
Helmond	Intermediair	Nee	Ja	32%
Apeldoorn	Intermediair	Nee	Ja	33%
Roosendaal	Intermediair	Nee	Ja	33%
Veenendaal	Intermediair	Nee	Ja	36%
Hoorn	Intermediair	Nee	Ja	41%
Almere	Intermediair	Nee	Ja	50%
Breda	Intermediair	Nee	Ja	53%
Alkmaar	Intermediair	Nee	Ja	55%
Amersfoort	Intermediair	Nee	Ja	55%

's-Hertogenbosch	Intermediair	Nee	Ja	77%
Arnhem	Intermediair	Nee	Ja	85%
Bloemendaal	Intermediair	Nee	Nee	20%
Utrechtse Heuvelrug	Intermediair	Nee	Nee	20%
Heusden	Intermediair	Nee	Nee	24%
Lingewaard	Intermediair	Nee	Nee	27%
Overbetuwe	Intermediair	Nee	Nee	28%
Krimpenerwaard	Intermediair	Nee	Nee	34%
Velsen	Intermediair	Nee	Nee	35%
Houten	Intermediair	Ja	Ja	31%
Veldhoven	Intermediair	Ja	Ja	36%
Ede	Intermediair	Ja	Nee	53%
Eindhoven	Intermediair	Ja	Ja	246%
Tilburg	Intermediair	Ja	Ja	399%
Nijmegen	Intermediair	Ja	Ja	406%
Wageningen	Intermediair	Ja	Ja	913%
Doetinchem	Periferie	Nee	Ja	19%
Súdwest-Fryslân	Periferie	Nee	Nee	19%
Emmen	Periferie	Nee	Ja	20%
Assen	Periferie	Nee	Ja	29%
Almelo	Periferie	Nee	Ja	30%
Bergen op Zoom	Periferie	Nee	Ja	30%
Sittard-Geleen	Periferie	Nee	Ja	36%
Venlo	Periferie	Nee	Ja	38%
Heerlen	Periferie	Nee	Ja	39%
Hengelo (O.)	Periferie	Ja	Ja	41%
Deventer	Periferie	Nee	Ja	45%
Zwolle	Periferie	Nee	Ja	48%
Leeuwarden	Periferie	Nee	Ja	54%
Enschede	Periferie	Ja	Ja	294%
Maastricht	Periferie	Ja	Ja	596%
Groningen	Periferie	Ja	Ja	703%
Heemstede	Randstad	Nee	Ja	22%
Gooise Meren	Randstad	Nee	Nee	25%
Huizen	Randstad	Nee	Ja	29%
Stichtse Vecht	Randstad	Nee	Nee	32%
De Ronde Venen	Randstad	Nee	Nee	33%
Lansingerland	Randstad	Nee	Nee	33%
De Bilt	Randstad	Ja	Nee	34%
Zuidplas	Randstad	Nee	Nee	35%
Teylingen	Randstad	Nee	Nee	36%
Alphen aan de Rijn	Randstad	Nee	Ja	43%
Gouda	Randstad	Nee	Ja	44%
Woerden	Randstad	Nee	Ja	45%
Vlaardingen	Randstad	Ja	Ja	45%

Haarlemmermeer	Randstad	Nee	Nee	45%
Westland	Randstad	Nee	Nee	45%
Nieuwegein	Randstad	Ja	Ja	47%
Zoetermeer	Randstad	Nee	Ja	48%
Hilversum	Randstad	Nee	Ja	49%
Nissewaard	Randstad	Nee	Nee	50%
Pijnacker-Nootdorp	Randstad	Ja	Nee	52%
Dordrecht	Randstad	Nee	Ja	53%
Leidschendam	Randstad	Ja	Ja	53%
Purmerend	Randstad	Nee	Ja	54%
Schiedam	Randstad	Ja	Ja	56%
Zaanstad	Randstad	Nee	Ja	64%
Cappele aan de IJssel	Randstad	Ja	Ja	65%
Zeist	Randstad	Ja	Ja	72%
Oegstgeest	Randstad	Ja	Ja	75%
Haarlem	Randstad	Nee	Ja	81%
Den Haag	Randstad	Nee	Ja	135%
Amstelveen	Randstad	Ja	Ja	191%
Rotterdam	Randstad	Ja	Ja	292%
Leiden	Randstad	Ja	Ja	423%
Amsterdam	Randstad	Ja	Ja	460%
Utrecht	Randstad	Ja	Ja	670%
Delft	Randstad	Ja	Ja	747%

Bijlage 2: Enquête

De enquête die respondenten hebben voorgelegd gekregen, is via Google Forms opgesteld en verstuurd. Bij vraag 32 staan een aantal stellingen. Deze stellingen worden als volgt gegroepeerd tot likertstellingen:

- Prijs: Stellingen 6, 12, 18, 24 en 30
 Nabijheid van vrienden: Stellingen 5, 11, 17, 23 en 29
 Emotionele binding: Stellingen 4, 10, 16, 22, 28 en 32
 Commerciële voorzieningen: Stellingen 3, 9, 15, 21 en 27
 Natuurlijke voorzieningen: Stellingen 2, 8, 14, 20 en 26
 Culturele voorzieningen: Stellingen 1, 7, 13, 19, 25 en 31.

De enquête luidde als volgt:

SECTIE 1:

1. Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders

2. Wat is uw geboortjaar?

3. In welk jaar deed u eindexamen van de middelbare school?

4. Op welke school hebt u gezeten?

- Ichthus College
- Rembrandt College
- CLV

5. Op welk niveau hebt u uw middelbare school examen gedaan?

- Mavo/Vmbo-tl
- Havo
- Vwo
- Anders, namelijk...

6. In welke plaats woonde u toen u eindexamen van de middelbare school deed?

7. In welke plaats woont u nu?

8. Hoe waarschijnlijk acht u het dat u over vijf jaar in Veenendaal woont? Druk uw antwoord uit in een cijfer tussen 0 en 5, waarbij 0 is uiterst onwaarschijnlijk en 5 is uiterst waarschijnlijk.

9. In welke plaats wonen uw ouders? Indien uw ouders gescheiden zijn kunt u beide plaatsen invullen. Indien uw beide ouders overleden zijn, kunt u deze vraag overslaan.

10. In welke plaats wonen/woonden uw grootouders?

- Van beide kanten wonen/woonden mijn grootouders in Veenendaal.
- Van een van beide kanten wonen/woonden mijn grootouders in Veenendaal.
- Van beide kanten wonen/woonden mijn grootouders niet in Veenendaal.

11. Wat is uw geloofsovertuiging?

- Niet gelovig
- Protestants christelijk
- Rooms-Katholiek christelijk
- Islamitisch
- Anders, namelijk...

12. Heeft u een partner?

- Nee (door naar sectie drie)
- Ja, niet getrouwd/samenwonend (door naar sectie twee)
- Ja, getrouwd/samenwonend (door naar sectie twee)

SECTIE TWEE

13. Hebt u kinderen?

- Ja
- Nee

14. In welke plaats woont uw partner?

15. In welke plaats wonen de ouders van uw partner? Als de ouders van uw partner gescheiden zijn, kunt u beide plaatsen invullen. Als de ouders van uw partner overleden zijn, kunt u deze vraag overslaan.

16. In welke plaats bevindt zich de baan of de studie van uw partner? Als uw partner geen baan of studie heeft, kunt u deze vraag overslaan.

SECTIE DRIE

17. Wat is voor u van toepassing?

- Ik ben student. (door naar sectie vier)
- Ik ben werknemer. (door naar sectie vijf)
- Ik ben ondernemer. (door naar sectie vijf)
- Ik ben werkzoekend (door naar sectie zes)

SECTIE VIER

18. In welke plaats studeert u?

19. Wat is uw woonsituatie?

- Ik woon bij mijn ouders.
- Ik woon op kamers.
- Ik woon zelfstandig.
- Ik woon samen met een partner/ben getrouwd.

20. Op welk niveau studeert u?

- Mbo
- Hbo
- Wo

21. In welke van de onderstaande sectoren verwacht u werkzaam te zijn na uw afstuderen?

- Landbouw en delfstoffenwinning
- Industrie en energie
- Bouwnijverheid
- Groot- en detailhandel, vervoer en horeca
- Informatie en communicatie
- Financiële dienstverlening
- Verhuur en handel in onroerend goed
- Zakelijke dienstverlening
- Overheid, onderwijs en zorg
- Cultuur, recreatie, overige diensten

Door naar sectie zeven.

SECTIE VIJF

22. In welke plaats werkt u?

23. In welke van de onderstaande sectoren bent u werkzaam?

- Landbouw en delfstoffenwinning
- Industrie en energie

- Bouwnijverheid
- Groot- en detailhandel, vervoer en horeca
- Informatie en communicatie
- Financiële dienstverlening
- Verhuur en handel in onroerend goed
- Zakelijke dienstverlening
- Overheid, onderwijs en zorg
- Cultuur, recreatie, overige diensten

24. Hebt u gestudeerd?

- Ja, op mbo-niveau
- Ja, op hbo-niveau
- Ja, op wo-niveau
- Nee

25. Indien ja, waar hebt u gestudeerd?

26. Indien ja, bent u voor uw studie op kamers gaan wonen in of bij deze plaats?

- Ja
- Nee

27. Wat is uw huidige woonsituatie?

- Ik woon bij mijn ouders.
- Ik woon op kamers.
- Ik woon zelfstandig.
- Ik woon samen met een partner/ben getrouwd.

Door naar sectie zeven.

SECTIE ZES

28. In welke van de onderstaande sectoren zou u werkzaam willen zijn?

- Landbouw en delfstoffenwinning
- Industrie en energie
- Bouwnijverheid

- Groot- en detailhandel, vervoer en horeca
- Informatie en communicatie
- Financiële dienstverlening
- Verhuur en handel in onroerend goed
- Zakelijke dienstverlening
- Overheid, onderwijs en zorg
- Cultuur, recreatie, overige diensten

29. Hebt u gestudeerd?

- Ja, op mbo-niveau
- Ja, op hbo-niveau
- Ja, op wo-niveau
- Nee

30. Indien ja, waar hebt u gestudeerd?

31. Indien ja, bent u voor uw studie op kamers gaan wonen in of bij deze plaats?

- Ja
- Nee

32. Wat is uw huidige woonsituatie?

- Ik woon bij mijn ouders.
- Ik woon op kamers.
- Ik woon zelfstandig.
- Ik woon samen met een partner/ben getrouwd.

SECTIE ZEVEN

33. Geef bij de volgende stellingen aan in welke mate u het eens bent met de stelling:

1. Ik ga graag naar restaurants en koffiezaken.

- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens

2. Ik ga graag naar strand en zee.

- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens

3. Ik vind winkels bezoeken leuk.

- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
4. Ik voel mij thuis in Veenendaal.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
5. Mijn vrienden wonen in Veenendaal.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
6. Ik vind het belangrijk dat mijn woning goedkoop is.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
7. Ik ga graag naar discotheken, bars en clubs.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
8. Ik ga graag naar het bos.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
9. Ik vind het belangrijk om keuze te hebben uit veel verschillende winkels.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
10. Ik voel mij verbonden met Veenendaal.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
11. Mijn kennissenkring woont in Veenendaal.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
12. Voor een goedkopere woning ben ik bereid verder van mijn werk of studie te wonen.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
13. Ik ga graag naar toneel en musicals.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
14. Ik ga graag naar een park.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
15. Ik ga graag naar verschillende soorten winkels.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
16. Ik ben trots op Veenendaal.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
17. Mijn sociale leven speelt zich af in Veenendaal.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
18. Voor een goedkopere woning ben ik bereid verder van mijn vrienden en familie te wonen.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
19. Ik ga graag naar opera's en concerten.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
20. Ik ga graag naar rivieren, meren en/of plassen.

- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
21. Ik vind het leuk om steeds naar andere winkels te gaan.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
22. Ik houd van Veenendaal.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
23. Mijn beste vrienden wonen in Veenendaal.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
24. Voor een goedkopere woning ben ik bereid in een minder aantrekkelijke omgeving te wonen.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
25. Ik ga graag naar musea en tentoonstellingen.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
26. Ik ga graag de natuur in.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
27. Ik ga graag naar verschillende soorten winkels.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
28. Veenendaal is mijn thuis
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
29. Mijn vrienden zijn Veenendalers.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
30. Ik ben bereid om te verhuizen voor een goedkopere woning.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
31. Ik ga graag naar de bioscoop.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
32. Ik identificeer mijzelf als Veenendaler.
- Zeer oneens - Enigszins oneens - Niet eens/niet oneens - Enigszins eens - Zeer eens
34. Welk van de volgende factoren beïnvloeden uw voorkeuren voor een plek om te wonen?
- Nabijheid van werk
  - Nabijheid van familie
  - Nabijheid van vrienden
  - Huizenprijzen
  - Winkelaanbod
  - De aanwezige voorzieningen

- De aanwezige cultuur
- De aanwezige natuur
- Verbondenheid met de plaats
- Anders, namelijk...

35. Welk van de volgende factoren beïnvloedt uw voorkeuren voor een plek om te wonen het meest?

- Nabijheid van werk
- Nabijheid van familie
- Nabijheid van vrienden
- Huizenprijzen
- Winkelaanbod
- De aanwezige voorzieningen
- De aanwezige cultuur
- De aanwezige natuur
- Verbondenheid met de plaats
- Anders, namelijk...

EINDE VAN DE ENQUÊTE

Bijlage 4: Representativiteitsanalyses

Hieronder volgt de uitvoer van een aantal representativiteitsanalyses.

4.1 Scholen (χ^2 -toets)

School			
	Observed N	Expected N	Residual
Ichthus College	303	244,3	58,7
Rembrandt College	67	125,7	-58,7
Total	370		

Test Statistics

School	
Chi-Square	41,562 ^a
df	1
Asymp. Sig.	,000

a. 0 cells (0,0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 125,7.

4.2 Geslacht (χ^2 -toets)

Geslacht		
Observed N	Expected N	Residual

Vrouw	237	196,1	40,9
Man	133	173,9	-40,9
Total	370		

Test Statistics

Geslacht	
Chi-Square	18,150 ^a
df	1
Asymp. Sig.	,000

a. 0 cells (0,0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 173,9.

4.3 Onderwijsniveau middelbare school (χ^2 -toets)

Niveau middelbare school

	Observed N	Expected N	Residual
Havo	215	238,6	-23,6
Vwo	154	130,4	23,6
Total	369		

Test Statistics

Niveau
middelbare
school

Chi-Square	6,583 ^a
df	1
Asymp. Sig.	,010

a. 0 cells (0,0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 130,4.

4.4 Woonplaats ten tijde van examen (χ^2 -toets)

Woonplaat ttv examen

	Observed N	Expected N	Residual
Niet Veenendaal	187	197,1	-10,1
Wel Veenendaal	183	172,9	10,1
Total	370		

Test Statistics

Woonplaat ttv
examen

Chi-Square	1,108 ^a
df	1
Asymp. Sig.	,292

a. 0 cells (0,0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 172,9.

4.5: Verbanden representativiteitsanalyse

Verband geslacht en huidige woonplaats (χ^2 -toets)

Case Processing Summary

	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Huidige woonplaats * Geslacht	370	100,0%	0	0,0%	370	100,0%

Huidige woonplaats * Geslacht Crosstabulation

Count

		Geslacht		Total
		Vrouw	Man	
Huidige woonplaats	Niet Veenendaal	168	93	261
	Wel Veenendaal	69	40	109
Total		237	133	370

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic	Exact Sig. (2-	Exact Sig. (1-
			Significance (2-sided)		

Pearson Chi-Square	,038 ^a	1	,846		
Continuity Correction ^b	,006	1	,940		
Likelihood Ratio	,038	1	,846		
Fisher's Exact Test				,905	,468
Linear-by-Linear Association	,038	1	,846		
N of Valid Cases	370				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 39,18.

b. Computed only for a 2x2 table

Symmetric Measures

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,010	,846
	Cramer's V	,010	,846
N of Valid Cases		370	

- Verband geslacht en waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal (t-toets)

		Group Statistics			
	Geslacht	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal	Vrouw	237	1,700	1,9131	,1243
	Man	133	1,549	1,7644	,1530

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal	Equal variances assumed	3,748	,054	,752	368	,453	,1515	,2016	-,2450	,5481
	Equal variances not assumed			,769	292,433	,443	,1515	,1971	-,2364	,5395

Verband school en huidige woonplaats (χ^2 -toets)

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Huidige woonplaats * School	370	100,0%	0	0,0%	370	100,0%

Huidige woonplaats * School Crosstabulation

Count

		School		Total
		Ichthus College	Rembrandt College	
Huidige woonplaats	Niet Veenendaal	217	44	261
	Wel Veenendaal	86	23	109
Total		303	67	370

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)
Pearson Chi-Square	,933 ^a	1	,334		
Continuity Correction ^b	,669	1	,413		
Likelihood Ratio	,912	1	,339		
Fisher's Exact Test				,375	,205
Linear-by-Linear Association	,931	1	,335		
N of Valid Cases	370				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 19,74.

b. Computed only for a 2x2 table

Symmetric Measures

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,050	,334
	Cramer's V	,050	,334
N of Valid Cases		370	

Verband school en waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal (t-toets)

Group Statistics

	School	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Waarschijnlijkheid van wonen in	Ichthus College	303	1,640	1,8159	,1043
Veenendaal	Rembrandt College	67	1,672	2,0626	,2520

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal	Equal variances assumed	5,247	,023	-,125	368	,901	-,0314	,2514	-,5258	,4631
	Equal variances not assumed			-,115	89,984	,909	-,0314	,2727	-,5732	,5104

4.5 Verband weegfactor

Verband niveau middelbare school en huidige woonplaats (χ^2 -toets)

Case Processing Summary

	Valid		Cases Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Huidige woonplaats * Niveau middelbare school	369	99,7%	1	0,3%	370	100,0%

Huidige woonplaats * Niveau middelbare school Crosstabulation

Count

		Niveau middelbare school		Total
		Havo	Vwo	
Huidige woonplaats	Niet Veenendaal	142	118	260
	Wel Veenendaal	73	36	109
Total		215	154	369

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)
Pearson Chi-Square	4,823 ^a	1	,028		
Continuity Correction ^b	4,328	1	,037		
Likelihood Ratio	4,901	1	,027		
Fisher's Exact Test				,029	,018
Linear-by-Linear Association	4,810	1	,028		
N of Valid Cases	369				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 45,49.

b. Computed only for a 2x2 table

Symmetric Measures

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	-,114	,028

Cramer's V	,114	,028
N of Valid Cases	369	

Verband niveau middelbare school en waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal (t-toets)

Group Statistics

	Niveau middelbare school	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal	Havo	215	1,860	1,9620	,1338
	Vwo	154	1,357	1,6713	,1347

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal	Equal variances assumed	13,932	,000	2,582	367	,010	,5033	,1949	,1200	,8866
	Equal variances not assumed			2,651	356,083	,008	,5033	,1898	,1300	,8767

Bijlage 5: betrouwbaarheidsanalysen Likertschalen

5.1: Prijs

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	360,36	97,4
	Excluded ^a	9,73	2,6
	Total	370,09	100,0

Weighted by the variable Weegfactor

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,789	5

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Prijs1	-1,31	10,898	,456	,782
Prijs2	-,82	9,278	,611	,735
Prijs3	-,47	9,643	,587	,743
Prijs4	,03	10,283	,526	,763
Prijs5	-,56	8,806	,659	,717

5.2 Vrienden

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	358,40	96,8
	Excluded ^a	11,68	3,2
	Total	370,09	100,0

Weighted by the variable Weegfactor

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's	
Alpha	N of Items
,939	5

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Vrienden1	-1,81	24,238	,823	,927
Vrienden2	-1,77	24,683	,804	,930
Vrienden3	-1,24	24,121	,832	,925
Vrienden4	-1,28	23,242	,846	,923
Vrienden5	-1,39	24,323	,875	,918

5.3 Emotionele binding (identiteit)

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	355,34	96,0
	Excluded ^a	14,75	4,0
	Total	370,09	100,0

Weighted by the variable Weegfactor

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's	
Alpha	N of Items
,952	6

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Identiteit1	-2,63	37,177	,811	,947
Identiteit2	-2,20	35,964	,840	,944

Identiteit3	-1,79	36,594	,867	,941
Identiteit4	-1,78	36,012	,889	,938
Identiteit5	-1,61	35,579	,859	,942
Identiteit6	-1,56	35,331	,841	,944

5.4 Cultuur

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	363,69	98,3
	Excluded ^a	6,40	1,7
	Total	370,09	100,0

Weighted by the variable Weegfactor

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,789	3

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Cultuur3	-,73	4,724	,607	,736
Cultuur4	-,81	4,404	,667	,672
Cultuur5	-,69	4,747	,614	,729

5.5 Natuur

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	361,47	97,7
	Excluded ^a	8,62	2,3
	Total	370,09	100,0

Weighted by the variable Weegfactor

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,794	3

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Natuur2	1,50	3,153	,653	,702
Natuur4	1,88	3,257	,541	,823
Natuur5	1,45	2,949	,724	,625

5.6: Commercieel

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	362,84	98,0
	Excluded ^a	7,24	2,0
	Total	370,09	100,0

Weighted by the variable Weegfactor

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,912	5

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
--	----------------------------	--------------------------------	----------------------------------	----------------------------------

Commercieel1	1,78	13,939	,709	,906
Commercieel2	1,64	14,937	,704	,907
Commercieel3	1,98	13,078	,821	,882
Commercieel4	2,30	13,204	,787	,890
Commercieel5	2,17	12,737	,865	,872

Bijlage 6: Analysen verhuisrichting

Deze analyse bevat de uitvoer voor de verschillende analyses die gemaakt zijn voor de hypothesen omtrent verhuisrichting.

6.1 Grote stad

Alle cases:

Grote stad			
	Observed N	Expected N	Residual
Niet grote stad	197	223,3	-26,3
Wel grote stad	85	58,7	26,3
Total	282		

Test Statistics

Grote stad	
Chi-Square	14,939 ^a
df	1
Asymp. Sig.	,000

a. 0 cells (0,0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 58,7.

Gesplitst tussen studenten en niet-studenten:

Grote stad				
Bezigheid		Observed N	Expected N	Residual
Geen student	Niet grote stad	114	119,6	-5,6

	Wel grote stad	37	31,4	5,6
	Total	151		
Student	Niet grote stad	83	103,8	-20,8
	Wel grote stad	48	27,2	20,8
	Total	131		

Test Statistics

Bezigheid	Grote stad	
Geen student	Chi-Square	1,257 ^a
	df	1
	Asymp. Sig.	,262
Student	Chi-Square	19,955 ^b
	df	1
	Asymp. Sig.	,000

a. 0 cells (0,0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 31,4.

b. 0 cells (0,0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 27,2.

6.2 Randstad

Alle cases:

Randstad			
	Observed N	Expected N	Residual
Niet randstad	196	193,6	2,4
Wel randstad	87	89,4	-2,4
Total	283		

Test Statistics

Randstad	
Chi-Square	,096 ^a
df	1
Asymp. Sig.	,756

a. 0 cells (0,0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 89,4.

Alleen jongeren oorspronkelijk uit Veenendaal:

Randstad			
	Observed N	Expected N	Residual
Niet randstad	48	54,0	-6,0
Wel randstad	31	25,0	6,0
Total	79		

Test Statistics

Randstad	
Chi-Square	2,134 ^a
df	1
Asymp. Sig.	,144

a. 0 cells (0,0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 25,0.

Bijlage 7: Vooronderstellingen regressie-analyses

7.1 Multicollineariteit

		Correlations								
		Examenjaar	Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal	Werkgelegenheidsindex	Cultuur	Natuur	Commercieel	Identiteit	Vrienden	Prijs
Examenjaar	Pearson Correlation	1	,031	-,050	-,085	-,095	,022	,082	,112 [*]	,106 [*]
	Sig. (2-tailed)		,548	,347	,107	,072	,683	,125	,035	,046
	N	367	367	362	360	358	360	352	355	357
Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal	Pearson Correlation	,031	1	-,153 ^{**}	-,058	-,191 ^{**}	,045	,701 ^{**}	,641 ^{**}	,138 ^{**}
	Sig. (2-tailed)	,548		,003	,271	,000	,395	,000	,000	,009
	N	367	370	366	364	361	363	355	358	360
Werkgelegenheidsindex	Pearson Correlation	-,050	-,153 ^{**}	1	,009	,040	-,053	-,112 [*]	-,121 [*]	-,048
	Sig. (2-tailed)	,347	,003		,868	,447	,317	,035	,023	,366
	N	362	366	366	359	357	358	351	354	356
Cultuur	Pearson Correlation	-,085	-,058	,009	1	,318 ^{**}	,269 ^{**}	-,064	-,112 [*]	,014
	Sig. (2-tailed)	,107	,271	,868		,000	,000	,229	,034	,786
	N	360	364	359	364	360	362	354	357	359
Natuur	Pearson Correlation	-,095	-,191 ^{**}	,040	,318 ^{**}	1	,165 ^{**}	-,055	-,088	,061
	Sig. (2-tailed)	,072	,000	,447	,000		,002	,301	,098	,253
	N	358	361	357	360	361	360	352	355	358
Commercieel	Pearson Correlation	,022	,045	-,053	,269 ^{**}	,165 ^{**}	1	,161 ^{**}	,098	,058
	Sig. (2-tailed)	,683	,395	,317	,000	,002		,002	,064	,276
	N	360	363	358	362	360	363	354	358	360
Identiteit	Pearson Correlation	,082	,701 ^{**}	-,112 [*]	-,064	-,055	,161 ^{**}	1	,787 ^{**}	,219 ^{**}
	Sig. (2-tailed)	,125	,000	,035	,229	,301	,002		,000	,000
	N	352	355	351	354	352	354	355	351	352

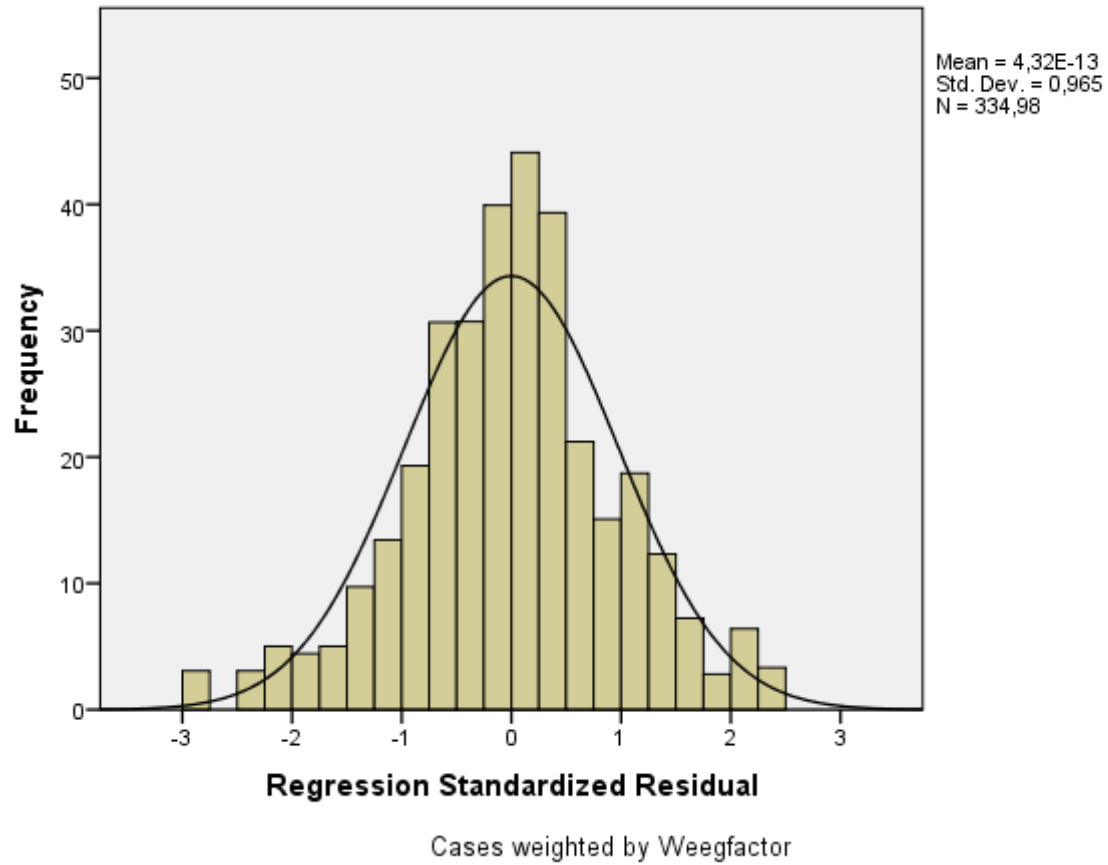
Correlations

		Examenjaar	Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal	Werkgelegenheid index	Cultuur	Natuur	Commercieel	Identiteit	Vrienden	Prijs
Vrienden	Pearson Correlation	,112 [*]	,641 ^{**}	-,121 [*]	-,112 [*]	-,088	,098	,787 ^{**}	1	,199 ^{**}
	Sig. (2-tailed)	,035	,000	,023	,034	,098	,064	,000		,000
	N	355	358	354	357	355	358	351	358	356
Prijs	Pearson Correlation	,106 [*]	,138 ^{**}	-,048	,014	,061	,058	,219 ^{**}	,199 ^{**}	1
	Sig. (2-tailed)	,046	,009	,366	,786	,253	,276	,000	,000	
	N	357	360	356	359	358	360	352	356	360

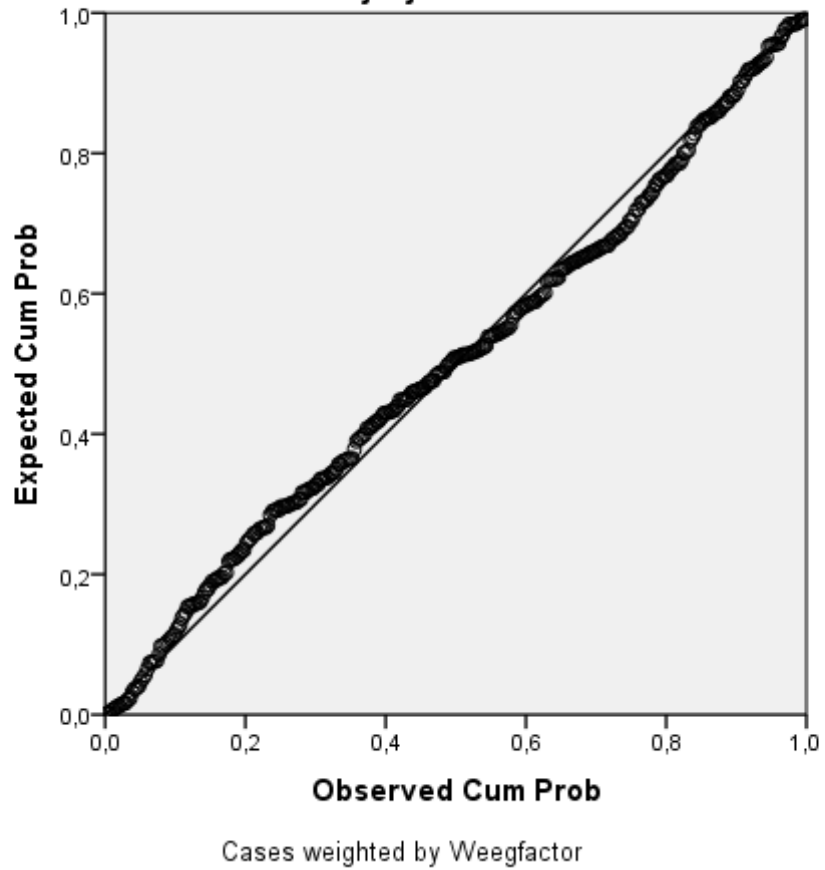
7.2 Residuenanalyse

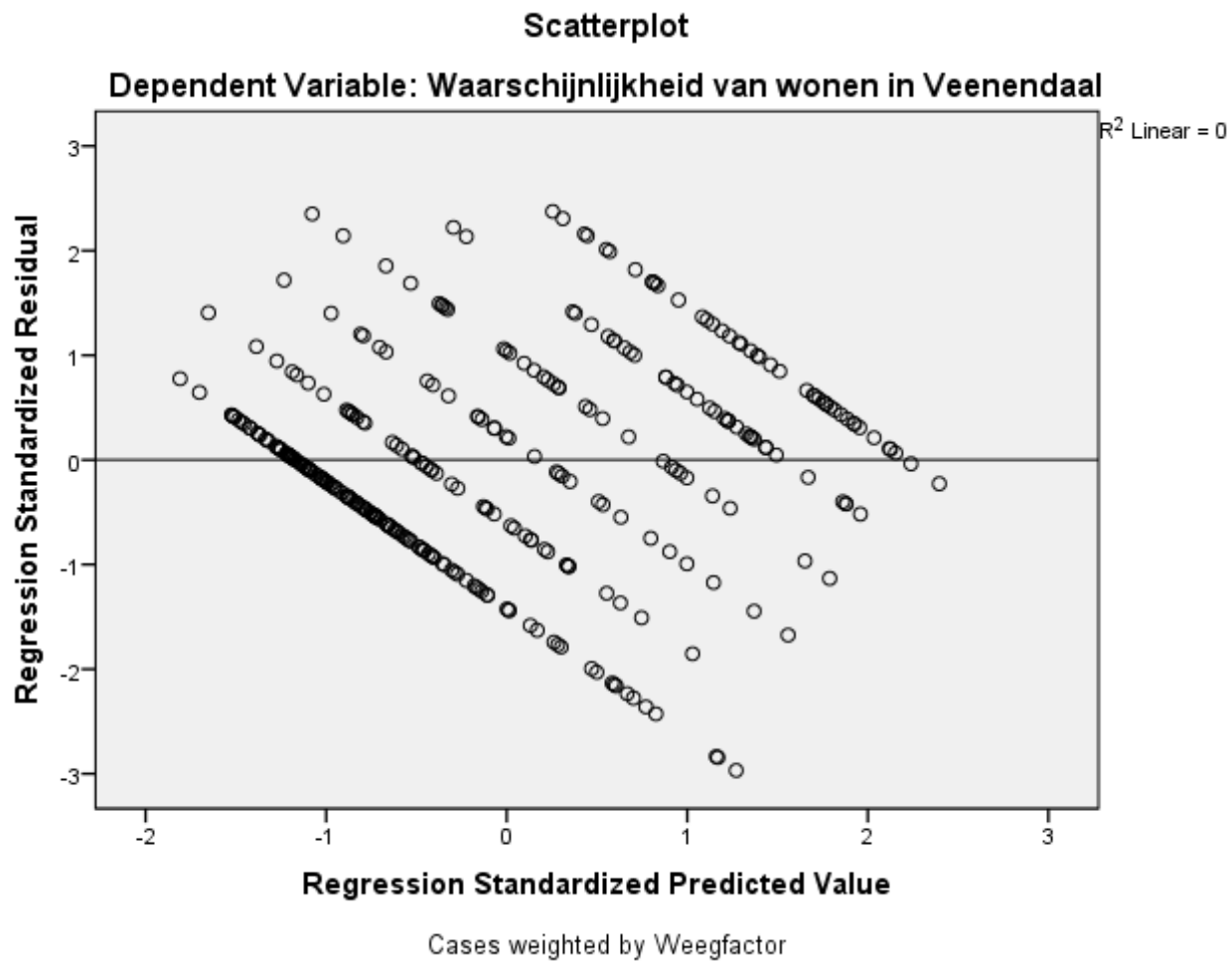
Histogram

Dependent Variable: Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal

Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual
Dependent Variable: Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal

8.1: Model I

Logistic Regression

Case Processing Summary

Unweighted Cases ^a		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	347	93,8
	Missing Cases	23	6,2
	Total	370	100,0
Unselected Cases		0	,0
Total		370	100,0

a. If weight is in effect, see classification table for the total number of cases.

Dependent Variable

Encoding

Original Value	Internal Value
Niet Veenendaal	0
Wel Veenendaal	1

Block 0: Beginning Block

Classification Table^{a,b}

	Observed	Predicted		Percentage Correct	
		Huidige woonplaats Niet Veenendaal	Huidige woonplaats Wel Veenendaal		
Step 0	Huidige woonplaats	Niet Veenendaal	243	0	100,0
		Wel Veenendaal	104	0	,0
Overall Percentage					70,0

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is ,500

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 0 Constant	-,849	,117	52,455	1	,000	,428

Variables not in the Equation

	Score	df	Sig.
Step 0 Variables			
Geslacht	,003	1	,954
Examenjaar	,035	1	,852
Woonplaats ttv examen	116,975	1	,000
Bezigheid	,449	1	,503
Werkgelegenheidsindex	4,485	1	,034
Op kamers wonen	56,247	1	,000
Thuis wonen	38,850	1	,000

Cultuur	2,481	1	,115
Natuur	2,097	1	,148
Commercieel	1,089	1	,297
Prijs	2,818	1	,093
Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	93,096	1	,000
Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	1,167	1	,280
Grootouders_Vdaal_perc=W el Veenendaal	26,807	1	,000
Grootouders_Vdaal_perc=Eé n in Veenendaal	,898	1	,343
Religie=Protestants christelijk	,219	1	,640
Religie=Anders	,039	1	,843
Ouderspartrefgeenpart=Partn er van buiten Veenendaal	19,562	1	,000
Ouderspartrefgeenpart=Partn er uit Veenendaal	27,046	1	,000
Studieniveau=Wo	3,989	1	,046
Overall Statistics	180,428	20	,000

Block 1: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	244,464	20	,000
	Block	244,464	20	,000
	Model	244,464	20	,000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	179,306 ^a	,506	,717

a. Estimation terminated at iteration number 7 because parameter estimates changed by less than ,001.

Classification Table^a

		Predicted		Percentage Correct
		Huidige woonplaat	Wel Veenendaal	
Observed		Niet Veenendaal	Wel Veenendaal	
Step 1	Huidige woonplaat	228	15	93,8
	Wel Veenendaal	15	89	85,6
Overall Percentage				91,4

a. The cut value is ,500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Geslacht	,217	,453	,229	1	,632	1,242
	Examenjaar	-,309	,174	3,132	1	,077	,734
	Woonplaat ttv examen	3,287	,968	11,532	1	,001	26,775
	Bezigheid	-,405	,509	,634	1	,426	,667
	Werkgelegenheidsindex	-,934	,430	4,722	1	,030	,393
	Op kamers wonen	-2,386	,570	17,538	1	,000	,092
	Thuis wonen	2,192	,544	16,258	1	,000	8,957
	Cultuur	,040	,226	,031	1	,860	1,041
	Natuur	-,110	,244	,204	1	,652	,896
	Commercieel	,505	,245	4,244	1	,039	1,657
	Prijs	,057	,270	,045	1	,833	1,059
	Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	1,381	,886	2,427	1	,119	3,978
	Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	,905	1,364	,440	1	,507	2,473
	Grootouders_Vdaal_perc=W el Veenendaal	,403	,547	,543	1	,461	1,496
	Grootouders_Vdaal_perc=Eé n in Veenendaal	-,022	,501	,002	1	,965	,978
	Religie=Protestants christelijk	,582	,482	1,457	1	,227	1,789
	Religie=Anders	-,167	1,218	,019	1	,891	,846
	Ouderspartrefgeenpart=Partn er van buiten Veenendaal	-,328	,483	,461	1	,497	,721
	Ouderspartrefgeenpart=Partn er uit Veenendaal	1,174	,597	3,867	1	,049	3,236
	Studieniveau=Wo	,343	,463	,549	1	,459	1,409

Constant	617,000	350,727	3,095	1	,079	9,116E+267
----------	---------	---------	-------	---	------	------------

a. Variable(s) entered on step 1: Geslacht, Examenjaar, Woonplaat ttv examen, Bezigheid, Werkgelegenheidsindex, Op kamers wonen, Thuis wonen, Cultuur, Natuur, Commercieel, Prijs, Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Religie=Protestants christelijk, Religie=Anders, Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal, Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal, Studieniveau=Wo.

8.2: Model II

Logistic Regression

Case Processing Summary

Unweighted Cases ^a		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	184	93,4
	Missing Cases	13	6,6
	Total	197	100,0
Unselected Cases		0	,0
Total		197	100,0

a. If weight is in effect, see classification table for the total number of cases.

Dependent Variable Encoding

Original Value	Internal Value
Niet Veenendaal	0

Block 0: Beginning Block

Classification Table^{a,b}

Observed		Predicted		Percentage Correct	
		Huidige woonplaat Niet Veenendaal	Huidige woonplaat Wel Veenendaal		
Step 0	Huidige woonplaat	Niet Veenendaal	126	0	100,0
		Wel Veenendaal	58	0	,0
Overall Percentage					68,5

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is ,500

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	
Step 0	Constant	-,776	,159	23,907	1	,000	,460

Variables not in the Equation

	Score	df	Sig.
--	-------	----	------

Step 0	Variables			
	Geslacht	,344	1	,558
	Examenjaar	,002	1	,961
	Woonplaat ttv examen	50,420	1	,000
	Werkgelegenheidsindex	4,495	1	,034
	Op kamers wonen	23,704	1	,000
	Thuis wonen	9,430	1	,002
	Cultuur	,124	1	,724
	Natuur	9,581	1	,002
	Commercieel	4,133	1	,042
	Prijs	,757	1	,384
	Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	32,352	1	,000
	Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	1,931	1	,165
	Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	8,431	1	,004
	Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	,871	1	,351
	Religie=Protestants christelijk	2,238	1	,135
	Religie=Anders	,014	1	,905
	Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal	20,641	1	,000
	Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal	21,277	1	,000
	Studieniveau=Wo	,656	1	,418
	Overall Statistics	91,707	19	,000

Block 1: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	116,230	19	,000
	Block	116,230	19	,000
	Model	116,230	19	,000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	113,112 ^a	,468	,657

a. Estimation terminated at iteration number 7 because parameter estimates changed by less than ,001.

Classification Table^a

		Predicted		Percentage Correct
		Huidige woonplaat	Wel Veenendaal	
Observed	Huidige woonplaat	117	9	92,9
	Niet Veenendaal			

Wel Veenendaal	12	46	79,3
Overall Percentage			88,6

a. The cut value is ,500

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a Geslacht	,929	,630	2,172	1	,141	2,531
Examenjaar	-,195	,218	,799	1	,372	,823
Woonplaat ttv examen	1,290	,981	1,730	1	,188	3,634
Werkgelegenheidsindex	-1,020	,763	1,785	1	,182	,361
Op kamers wonen	-2,670	,832	10,300	1	,001	,069
Thuis wonen	1,136	,620	3,352	1	,067	3,114
Cultuur	,439	,297	2,174	1	,140	1,550
Natuur	-,866	,366	5,612	1	,018	,421
Commercieel	1,081	,370	8,539	1	,003	2,948
Prijs	-,070	,359	,039	1	,844	,932
Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	1,946	,952	4,181	1	,041	7,001
Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	1,333	1,422	,880	1	,348	3,793
Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	-,080	,774	,011	1	,918	,924
Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	,254	,613	,172	1	,678	1,289
Religie=Protestants christelijk	-,538	,631	,726	1	,394	,584

Religie=Anders	-1,750	1,455	1,446	1	,229	,174
Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal	-,325	,627	,270	1	,604	,722
Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal	1,677	,787	4,542	1	,033	5,352
Studieniveau=Wo	,973	,705	1,906	1	,167	2,646
Constant	390,766	438,862	,793	1	,373	5,101E+169

a. Variable(s) entered on step 1: Geslacht, Examenjaar, Woonplaat ttv examen, Werkgelegeheidindex, Op kamers wonen, Thuis wonen, Cultuur, Natuur, Commercieel, Prijs, Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Religie=Protestants christelijk, Religie=Anders, Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal, Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal, Studieniveau=Wo.

8.3: Model III

Logistic Regression

Case Processing Summary

Unweighted Cases ^a		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	163	94,2
	Missing Cases	10	5,8
	Total	173	100,0
Unselected Cases		0	,0
Total		173	100,0

a. If weight is in effect, see classification table for the total number of cases.

Dependent Variable Encoding

Original Value	Internal Value
Niet Veenendaal	0
Wel Veenendaal	1

Block 0: Beginning Block

Classification Table^{a,b}

	Observed	Predicted		Percentage Correct	
		Huidige woonplaats Niet Veenendaal	Wel Veenendaal		
Step 0	Huidige woonplaats	Niet Veenendaal	117	0	100,0
		Wel Veenendaal	46	0	,0
Overall Percentage					71,8

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is ,500

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	
Step 0	Constant	-,934	,174	28,775	1	,000	,393

Variables not in the Equation

Step 0	Variables	Score	df	Sig.
	Geslacht	,176	1	,674
	Examenjaar	,207	1	,649
	Werkgelegenheidsindex	,852	1	,356
	Op kamers wonen	34,002	1	,000
	Cultuur	3,694	1	,055
	Natuur	,614	1	,433
	Commercieel	,285	1	,594
	Prijs	2,941	1	,086
	Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	20,049	1	,000
	Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	,138	1	,710
	Religie=Protestants christelijk	1,289	1	,256
	Religie=Anders	,796	1	,372
	Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal	3,358	1	,067
	Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal	5,726	1	,017
	Studieniveau=Wo	3,612	1	,057
	Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	65,799	1	,000
	Overall Statistics	104,242	16	,000

Block 1: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	170,635	16	,000
	Block	170,635	16	,000
	Model	170,635	16	,000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	23,344 ^a	,649	,933

a. Estimation terminated at iteration number 20 because maximum iterations has been reached. Final solution cannot be found.

Classification Table^a

		Predicted		Percentage Correct
		Huidige woonplaats	Niet Veenendaal	
Observed	Huidige woonplaats	115	2	98,3
	Niet Veenendaal			

Wel Veenendaal	2	44	95,7
Overall Percentage			97,5

a. The cut value is ,500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Geslacht	-4,642	2,940	2,492	1	,114	,010
	Examenjaar	,227	,812	,078	1	,780	1,255
	Werkgelegenheidsindex	-1,208	1,500	,649	1	,421	,299
	Op kamers wonen	-14,813	5,965	6,167	1	,013	,000
	Cultuur	-3,609	1,915	3,550	1	,060	,027
	Natuur	3,741	1,953	3,668	1	,055	42,149
	Commercieel	-,797	,816	,954	1	,329	,451
	Prijs	-1,119	1,516	,545	1	,460	,327
	Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	2,380	2,482	,920	1	,338	10,802
	Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	2,896	2,101	1,900	1	,168	18,100
	Religie=Protestants christelijk	4,854	2,508	3,745	1	,053	128,299
	Religie=Anders	-23,560	23993,836	,000	1	,999	,000
	Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal	-3,488	2,105	2,746	1	,097	,031
	Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal	-2,852	2,705	1,111	1	,292	,058
	Studieniveau=Wo	1,523	1,829	,694	1	,405	4,587

Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	16,121	6,427	6,291	1	,012	10030215,664
Constant	-469,868	1633,146	,083	1	,774	,000

a. Variable(s) entered on step 1: Geslacht, Examenjaar, Werkgelegenheidsindex, Op kamers wonen, Cultuur, Natuur, Commercieel, Prijs, Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Religie=Protestants christelijk, Religie=Anders, Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal, Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal, Studieniveau=Wo, Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal.

Bijlage 9: Lineaire regressies

9.1 Model IV

Regression

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
-------	-------------------	-------------------	--------

1	Studieniveau=Wo, Ouders_Vdaal_p rc=Wel Veenendaal, Religie=Anders, Examenjaar, Geslacht, Ouders_Vdaal_p rc=Eén in Veenendaal, Grootouders_Vda al_perc=Eén in Veenendaal, Natuur, Prijs, Ouderspartrefgee npart=Partner uit Veenendaal, Werkgelegenheidin dex, Commercieel, Op kamers wonen, Religie=Protestant s christelijk, Grootouders_Vda al_perc=Wel Veenendaal, Cultuur, Ouderspartrefgee	. Enter
---	--	---------

	npart=Partner van buiten Veenendaal, Thuis wonen, Bezigheid, Vrienden, Huidige woonplaats, Identiteit, Woonplaat ttv examen ^b		
--	---	--	--

a. Dependent Variable: Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal

b. All requested variables entered.

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,784 ^a	,614	,586	1,2050

a. Predictors: (Constant), Studieniveau=Wo, Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Religie=Anders, Examenjaar, Geslacht, Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Natuur, Prijs, Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal, Werkgelegenheidsindex, Commercieel, Op kamers wonen, Religie=Protestants christelijk, Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Cultuur, Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal, Thuis wonen, Bezigheid, Vrienden, Huidige woonplaats, Identiteit, Woonplaat ttv examen

b. Dependent Variable: Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	721,177	23	31,356	21,593	,000 ^b
	Residual	453,061	312	1,452		
	Total	1174,238	335			

a. Dependent Variable: Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal

b. Predictors: (Constant), Studieniveau=Wo, Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Religie=Anders, Examenjaar, Geslacht, Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Natuur, Prijs, Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal, Werkgelegenheidsindex, Commercieel, Op kamers wonen, Religie=Protestants christelijk, Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Cultuur, Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal, Thuis wonen, Bezigheid, Vrienden, Huidige woonplaat, Identiteit, Woonplaat ttv examen

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients		
1	(Constant)	79,260	118,905		,667	,506
	Geslacht	-,025	,157	-,006	-,161	,872
	Examenjaar	-,038	,059	-,031	-,642	,521
	Woonplaat ttv examen	-,117	,370	-,031	-,318	,751
	Huidige woonplaat	,922	,216	,227	4,262	,000
	Bezigheid	-,100	,173	-,027	-,576	,565

Werkgelegenheidsindex	-,196	,136	-,054	-1,436	,152
Op kamers wonen	-,235	,180	-,061	-1,304	,193
Thuis wonen	-,135	,185	-,035	-,732	,465
Cultuur	,183	,076	,098	2,396	,017
Natuur	-,352	,088	-,155	-3,976	,000
Commercieel	-,159	,086	-,075	-1,861	,064
Identiteit	,724	,104	,459	6,982	,000
Vrienden	,229	,094	,147	2,432	,016
Prijs	,048	,094	,019	,508	,612
Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	-,299	,355	-,080	-,842	,401
Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	-,104	,610	-,007	-,170	,865
Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	-,033	,228	-,006	-,146	,884
Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	-,430	,185	-,088	-2,316	,021
Religie=Protestants christelijk	,122	,161	,030	,762	,447
Religie=Anders	,104	,401	,010	,259	,796
Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal	-,149	,162	-,039	-,919	,359
Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal	,585	,222	,110	2,631	,009
Studieniveau=Wo	-,207	,151	-,054	-1,371	,171

a. Dependent Variable: Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal

9.2 Modellen V & VI

Regression

Variables Entered/Removed^a

Huidige woonplaats	Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
--------------------	-------	-------------------	----------------------	--------

Niet Veenendaal	1	Studieniveau=Wo, Grootouders_Vda al_perc=Eén in Veenendaal, Prijs, Geslacht, Religie=Anders, Ouderspartrefgee npart=Partner uit Veenendaal, Ouders_Vdaal_pe rc=Eén in Veenendaal, Natuur, Grootouders_Vda al_perc=Wel Veenendaal, Op kamers wonen, Examenjaar, Werkgelegeheidin dex, Commercieel, Religie=Protestant s christelijk, Ouderspartrefgee npart=Partner van buiten Veenendaal, Vrienden, Ouders_Vdaal_pe	.	Enter
-----------------	---	--	---	-------

---

	rc=Wel Veenendaal, Cultuur, Bezigheid, Thuis wonen, Identiteit, Woonplaat tv examen ^b		
--	--	--	--

Wel Veenendaal	1	Studieniveau=Wo, Religie=Anders, Woonplaat ttv examen, Ouders_Vdaal_pe rc=Eén in Veenendaal, Prijs, Identiteit, Werkgelegeheidin dex, Natuur, Ouderspartrefgee npart=Partner uit Veenendaal, Examenjaar, Grootouders_Vda al_perc=Wel Veenendaal, Religie=Protestant s christelijk, Grootouders_Vda al_perc=Eén in Veenendaal, Commercieel, Cultuur, Ouderspartrefgee npart=Partner van buiten Veenendaal,	. Enter
----------------	---	--	---------

	Geslacht, Op kamers wonen, Vrienden, Bezigheid, Thuis wonen, Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal ^b		
--	--	--	--

a. Dependent Variable: Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal

b. All requested variables entered.

Model Summary^b

Huidige woonplaats	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
Niet Veenendaal	1	,684 ^a	,468	,412	1,0546
Wel Veenendaal	1	,729 ^c	,531	,400	1,3786

a. Predictors: (Constant), Studieniveau=Wo, Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Prijs, Geslacht, Religie=Anders, Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal, Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Natuur, Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Op kamers wonen, Examenjaar, Werkgelegenheidsindex, Commercieel, Religie=Protestants christelijk, Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal, Vrienden, Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Cultuur, Bezigheid, Thuis wonen, Identiteit, Woonplaats ttv examen

b. Dependent Variable: Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal

c. Predictors: (Constant), Studieniveau=Wo, Religie=Anders, Woonplaat ttv examen, Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Prijs, Identiteit, Werkgelegenheidsindex, Natuur, Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal, Examenjaar, Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Religie=Protestants christelijk, Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Commercieel, Cultuur, Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal, Geslacht, Op kamers wonen, Vrienden, Bezigheid, Thuis wonen, Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal

ANOVA^a

Huidige woonplaat	Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Niet Veenendaal	1	Regression	206,123	22	9,369	8,424	,000 ^b
		Residual	234,668	211	1,112		
		Total	440,791	233			
Wel Veenendaal	1	Regression	169,946	22	7,725	4,065	,000 ^c
		Residual	150,143	79	1,901		
		Total	320,088	101			

a. Dependent Variable: Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal

b. Predictors: (Constant), Studieniveau=Wo, Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Prijs, Geslacht, Religie=Anders, Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal, Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Natuur, Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Op kamers wonen, Examenjaar, Werkgelegenheidsindex, Commercieel, Religie=Protestants christelijk, Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal, Vrienden, Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Cultuur, Bezigheid, Thuis wonen, Identiteit, Woonplaat ttv examen

c. Predictors: (Constant), Studieniveau=Wo, Religie=Anders, Woonplaat ttv examen, Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Prijs, Identiteit, Werkgelegenheidsindex, Natuur, Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal, Examenjaar, Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal, Religie=Protestants christelijk, Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal, Commercieel, Cultuur, Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal, Geslacht, Op kamers wonen, Vrienden, Bezigheid, Thuis wonen, Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal

Coefficients^a

Huidige woonplaats	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
			B	Std. Error	Coefficients Beta		
Niet Veenendaal	1	(Constant)	21,116	126,519		,167	,868
		Geslacht	-,250	,165	-,088	-1,515	,131
		Examenjaar	-,009	,063	-,010	-,150	,881
		Woonplaats ttv examen	,493	,421	,167	1,170	,244
		Bezigheid	,003	,186	,001	,015	,988
		Werkgelegenheidsindex	-,113	,142	-,044	-,791	,430
		Op kamers wonen	,017	,174	,006	,100	,921
		Thuis wonen	,565	,221	,181	2,558	,011
		Cultuur	,075	,084	,055	,898	,370
		Natuur	-,254	,093	-,152	-2,730	,007
		Commercieel	-,079	,091	-,051	-,872	,384
		Identiteit	,618	,116	,426	5,323	,000
		Vrienden	,191	,099	,143	1,933	,055
		Prijs	,168	,103	,091	1,631	,104
		Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	-,613	,442	-,204	-1,385	,168
		Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	-1,453	,757	-,119	-1,920	,056
		Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	-,056	,321	-,010	-,176	,860

		Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	-,215	,201	-,058	-1,066	,288
		Religie=Protestants christelijk	,062	,173	,021	,358	,721
		Religie=Anders	,128	,413	,017	,311	,756
		Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal	-,151	,164	-,055	-,921	,358
		Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal	,409	,288	,081	1,418	,158
		Studieniveau=Wo	-,105	,157	-,038	-,669	,504
Wel Veenendaal	1	(Constant)	46,273	275,569		,168	,867
		Geslacht	-,054	,366	-,015	-,147	,884
		Examenjaar	-,021	,137	-,018	-,151	,880
		Woonplaat ttv examen	-1,366	,912	-,167	-1,498	,138
		Bezigheid	-,258	,393	-,072	-,656	,514
		Werkgelegenheidsindex	,243	,341	,063	,715	,477
		Op kamers wonen	-,583	,644	-,093	-,906	,368
		Thuis wonen	-1,179	,420	-,325	-2,804	,006
		Cultuur	,435	,165	,241	2,632	,010
		Natuur	-,531	,208	-,244	-2,555	,013
		Commercieel	-,306	,205	-,150	-1,493	,139
		Identiteit	,725	,228	,360	3,179	,002
		Vrienden	,355	,213	,182	1,662	,101
		Prijs	-,282	,197	-,119	-1,434	,156
		Ouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	,951	,632	,185	1,505	,136

Ouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	1,423	1,032	,136	1,379	,172
Grootouders_Vdaal_perc=Wel Veenendaal	,135	,356	,034	,379	,705
Grootouders_Vdaal_perc=Eén in Veenendaal	-,670	,409	-,153	-1,637	,106
Religie=Protestants christelijk	,134	,362	,036	,372	,711
Religie=Anders	-,333	,980	-,032	-,340	,735
Ouderspartrefgeenpart=Partner van buiten Veenendaal	-,126	,434	-,030	-,291	,772
Ouderspartrefgeenpart=Partner uit Veenendaal	,355	,399	,091	,889	,377
Studieniveau=Wo	-,213	,357	-,055	-,596	,553

a. Dependent Variable: Waarschijnlijkheid van wonen in Veenendaal

